T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

BATI TRAKYA MÜSLÜMAN/TÜRK AZINLIĞIN SORUNLARI VE VATANDAŞLIK/ VATANSIZLIK SORUNU

ANIL BÜDÜN

1158246151

TEZ DANIŞMANI

DR. HAKAN SABRİ ÇELİKYAY

EDİRNE 2019

T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

BATI TRAKYA MÜSLÜMAN/TÜRK AZINLIĞIN SORUNLARI VE VATANDAŞLIK/ VATANSIZLIK SORUNU

ANIL BÜDÜN

1158246151

TEZ DANIŞMANI

DR. HAKAN SABRİ ÇELİKYAY

EDİRNE 2019

T.C.

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİNİ [illegible] ANABİLİM DALI

.....PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Arif Rüdün.....tarafından hazırlanan Batı Trakya Müslümanlarının Avrupa Sorunları ve Yükseltilmiş Sorunu Konulu **Yüksek Lisans** tezininSınavı, Trakya Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 9.-10.maddeleri uyarınca ....12/06/2013..... günü saat .....10:00..... 'da yapılmış olup, yüksek lisans tezinin Kabul Edilmesine..... **OYBİRLİĞİ/~~OYÇOKLUĞU~~**-ile karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ	KANAAT	İMZA
Dr. Öğr. Üyr Hakan Çelikyay	Kabul Edilmesine	[signature]
Onaf. Dr. Sibel Turan	Kabul Edilmesine	[signature]
Dr. Öğr. Üyesi Lütfi Pınar	Kabul Edilmesine	[signature]

* Jüri üyelerinin, tezle ilgili kanaat açıklaması kısmında "Kabul Edilmesine/Reddine" seçeneklerinden birini tercih etmeleri gerekir.

ÖZET

Batı Trakya Müslüman/ Türk azınlığının sorunları ve vatandaşlık/ vatansızlık sorunu isimli bu çalışmada, azınlık tanımlamaları yapılmış, azınlık türleri ile birlikte azınlıkların korunması incelenmiştir. Lozan Barış antlaşmasında azınlıkların durumu ve Batı Trakya Türk azınlıkların hakları normatif bir biçimde ele alınmıştır.

Batı Trakya'nın önemi, Türk-Yunan İlişkileri ekseninde incelenerek, Yunanistan'ın Batı Trakya Türklerine karşı tutumu anlatılmıştır. Batı Trakya azınlıkları ile ilgili tek ve çok taraflı anlaşmalar çerçevesinde hukuki statüsü ortaya konulmuştur.

Batı Trakya azınlıklarının sorunları(eğitim, ekonomi, inanç özgürlüğüne dair ihlaller, müftülük sorunu, etnik kimliğin inkârı, siyaset, basın özgürlüğü ihlalleri, demografik baskılar, vatandaşlıktan çıkarma) ve genel durum anlatılmış, özellikle vatandaşlık yasası ve 19. Maddenin uygulanması ve mevcut durum incelenmiştir. Vatandaşlık yasasının etkeniyle gelişen vatansızlık durumu ele alınmıştır. Durum insan hakları açısından değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Azınlıklar, Vatandaşlık, Vatansızlık.

ABSTRACT

Inthisstudycalledtheproblems of Western Thraceminorityandthe problem of citizenship / statelessness, minoritydefinitionsweremadeandtheprotections of minoritiesalongwiththeminoritytypeswereexamined.

Thestatuses of minorities in theLausannePeaceTreatyandtherights of Western ThraceTurkishminoritieshavebeendealtwith in a normativemanner.

Theimportance of Western Thracewasexamined in theaxis of Turkish-Greekrelationsandtheattitude of Greecetowards Western ThraceTurkswasexplained. The legal status of Western Thraceminorities has beenlaiddown in theframework of singleandmultilateralagreements.

The problems of Western Thraceminorities. These education, economy, violations of freedom of religion, the problem of mufti, and denial of ethnicity, politics, pressfree domviolations, demographic pressures, and deprivation of citizenship and general situationareexplained, especiallythelaw of citizenshipandapplication of Article 19 andthecurrentsituationareexamined. Thestatus of statelessnessdevelopedbythelaw of citizenship is discussed. Thesituationwasevaluated in terms of humanrights.

Keywords; minotiries, citizenship, statelessness.

ÖNSÖZ

Bu çalışmada Batı Trakya Müslüman/Türk azınlığın hukuksal hakları, sorunları ve bu sorunlardan ağırlıklı olarak vatandaşlık sorunu incelenmektedir. Bu araştırmanın hazırlanma sürecinde ve ortaya çıkmasında, desteğini ve yardımlarını benden esirgemeyen tez danışmanım Dr. Hakan Sabri Çelikyay hocama tüm içtenliğimle teşekkür ederim. Ayrıca görüşleri ile destek olan her daim yanımda olan Prof. Dr. Sibel Turan hocama ve bu süreçte yanımda olan değerli arkadaşım Müzeyyen Araç'a teşekkürü bir borç bilirim. Son olarak çalışma sürecinde maddi ve manevi destek veren aileme teşekkür ederim.

İçindekiler

ÖZET i
ABSTRACT ii
ÖNSÖZ iii
İÇİNDEKİLER iv
KISALTMALAR v
GİRİŞ 1
BİRİNCİ BÖLÜM 6
AZINLIK SORUNSALI VE LOZAN KONFERANSINDA AZINLIKLAR 6
1.AZINLIKKAVRAMININ DOĞUŞU 6
1.1 Azınlık Tanımlamaları 8
1.1.1. Azınlık Türleri 11
1.2.AZINLIKLARIN KORUNMASI 12
1.3.LOZAN KONFERANSINDA AZINLIKLAR 24
1.3.1. Lozan Görüşmeleri ve Azınlıklar 25
2.BÖLÜM 34
LOZAN'DAN GÜNÜMÜZEBATI TRAKYA TÜRK AZINLIĞIN HUKUKİ STATÜSÜVE SORUNLARI 34
2.BATI TRAKYA 34
2.1.Türk-Yunan İlişkileri 36
2.1.1.Yunan Hükümetinin Batı Trakya Türklerine Karşı Tutumu 38
2.2.Batı Trakya Türk Azınlığının Hukuki Statüsü 42
2.2.1. 1830 Londra Protokolü 42
2.2.2. 1881 İstanbul Milletler Arası Sözleşmesi 43
2.2.3. 1913 Atina Antlaşması ve 3 numaralı protokol 44
2.2.4. 1920 Yunan Sevr Antlaşması 45
2.2.5. 1923 Lozan Barış Antlaşması 45
2.2.6. 1923 Türk ve Yunan Haklarının Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol 46

2.2.7. 1926 Atina İtilaf namesi 47
2.2.8. 1930 Ankara Mukavelenamesi 47
2.2.9. 1933 Ankara Anlaşması 48
2.2.10. 1931 Türkiye Cumhuriyeti ile Yunan Krallığı Arasında Kültür Anlaşması 48
2.2.11. 1968 Türk – Yunan Kültür Komisyonu Ankara ve Atina Toplantıları Protokolü 49
2.2.12. 2000 Türkiye Cumhuriyeti ile Yunanistan arasında Kültürel İşbirliği Antlaşması 49
2.3.BATI TRAKYA TÜRK AZINLIĞIN TEMEL SORUNLARI 49
2.3.1. Eğitim 49
2.3.2.Ekonomi 52
2.3.3. İnanç Özgürlüğü Ve Dini Statüye Yönelik İhlaller 54
2.3.4.Baş müftülük Ve Müftülük Sorunu 55
2.3.5.Etnik Kimliğin İnkârı 61
2.3.6.Siyaset 62
2.3.7.İfade Ve Basın Özgürlüğü 64
2.3.8.Demografik Baskılar Ve Vatandaşlıktan Çıkarma 67
3. BÖLÜM 69
YUNAN VATANDAŞLIK YASASI VE VATANDAŞLIK / VATANSIZLIK SORUNU 69
3.1. Yunanistan ve Türkiye Anayasası 69
3.2. Yunan Vatandaşlık Yasası Madde 19 72
3.2.1. 19. madde mağdurları 80
3.3. VATANSIZLIK 86
SONUÇ 93
KAYNAKÇA 97
EK 104

KISALTMALAR

MC	Milletler Cemiyeti
BM	Birleşmiş Milletler
AGİK	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı
AGİT	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
AİHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AET	Avrupa Ekonomik Topluluğu
PASOK	Panhelenik Sosyalist Hareket
DEB	Dostluk, Eşitlik, Barış Partisi
YUKK	Yabancılar ve Uluslar arası Koruma Kanunu

GİRİŞ

Bir toplum içerisinde diğeri olarak, öteki kavramlaştırmasıyla nitelendirilen azınlıkların, azınlık sorunlarının, azınlıkların haklarının ekonomik, tarihi, siyasi, hukuksal birçok boyutu bulunmaktadır. 1789 Fransız Devrimi ve devrim ile birlikte oluşan ulusçuluk fikirlerinin sonucunda azınlıklar konusu ve sorunları iç sınırlardan dış sınırlara taşmıştır ve uluslararası hukukun, uluslararası sistemin konusu haline gelmiştir. Genel olarak "ötekileştirilmiş" kesim olarak nitelendirdiğimiz azınlıklar, bir toplumun herhangi bir nitelik yönünden ayrı veya sayıca az olan demektir. Ülke vatandaşı olmak ama birçok açıdan farklı olan(din, inanış, dil, sayı vb) kesimi nitelemektedir azınlık kavramı[1].

Fransız Devrimi sonucu yayılan eşitlik, adalet ve özgürlük ilkeleri, azınlıkların devletten hak iddia etmesini ve özgürlüklerinin tanınmasını isteme hakkını vermiştir. Bu devletler ve azınlıklar arasında bir çatışmaya neden oluşmuştur. Çünkü devletler bu isteklerin aksine, azınlıkları ulusal bütünlük ve egemenliklerine karşı tehlike olarak görmektedirler. İki taraf arasındaki çatışma bazen kanlı boyutlara ulaşmış ve azınlıklar kendi kaderlerine çizmek durumunda kalmışlardır. Milliyetçilik çağı olarak nitelendirilen 19.yy çok uluslu imparatorlukların sonunu getirmiştir. Bu dönemde çözülme sürecine giren azınlıklar I.Dünya savaşında yaşanan sınır değişiklikleri ile gündem konusu haline gelmiştir ve bu yeniden şekillenme sürecinde Türkiye de yer almıştır. Türkiye'deki azınlıklar "Lozan Barış Konferansı'nda" görüşülmüş ve Lozan Barış Antlaşması ile belgelenmiştir. Lozan Barış Antlaşması halen geçerliliğini koruyan, cumhuriyetimizin kurucu antlaşmasıdır. Bu belge ile azınlıklar hakkında güvenceler getirilmeye çalışılmıştır. Lozan Antlaşması sırasında 30 Ocak 1923'te "Rum ve Türk ahalinin mübadelesine dair mukavelename ve Protokol imzalanmıştır. Bu duruma uygun olarak Türkiye'de Rumlarla, Yunanistan'daki Türkler mübadele edilmiştir. Bu mübadelede İstanbul Rumları ile Batı Trakya Türkleri mübadele dışında bırakılmıştır. Çalışmanın konusunu oluşturan Yunanistan'da azınlık olarak yaşayan Batı Trakya Türkleri o zamandan günümüze ekonomik, politik, etnik, kişisel hak ve özgürlüklerine müdahale, eğitim, vatandaşlık hakları konusunda birçok baskı

[1] Halil Kalabalık, *İnsan Hakları Hukuku*, Seçkin yayıncılık, Ankara,2012,s.529-532.

ve sorun ile karşılaşmışlardır[2]. Bu çalışmanın amacı, azınlıklarının sorunlarını bir kez daha göz önüne sermek, Batı Trakya Türklerine yapılan baskıyı inceleyerek özellikle Yunanistan Vatandaşlık yasası19.maddesi ve sonuçları ile günümüzdeki durumu değerlendirmektir.

Bu çalışmanın siyaset bilimi açısından önemi; azınlık kavramının tanımlanmasında ve boyutlandırılmasında pek çok farklı görüşün olmasından kaynaklanmaktadır. Belirtilen sorunların incelenip mevcut durumlardan çıkarımlar yaparak, insan haklarının önemi vurgulanarak bu alanda var olan boşluğu doldurmayı ve bu konuda daha ileri çalışmalar yapılmaya kapı aralamayı amaçlamaktadır. Vatandaşlık konusu ve yasanın19. Maddesinin ayrıntılı incelemesi, gerek göç, gerek sosyal sorunlar, gerek de azınlık ve ayrım kavramları ekseninde bir çalışmanın siyaset ve hukuk alanına katılımı sağlamak amaçlanmaktadır.

Tez üç bölümden oluşmakta ve şu yol hartası izlenmektedir. Birinci bölümde, sorunsalı ve çalışmanın yöntemsel çerçevesi ortaya konularak, azınlık kavramı ve kavramın tanımlama sorunları belirtilerek Lozan Barış Antlaşması merkezli olarak değerlendirilecektir. Bu bağlamda, toplumların var olduğundan beri, birlikte yaşam alanının oluştuğu zamandan beri azınlıklar hep var olmuştur. Fakat nitelendirme de genel kabul görmüş bir uzlaşı yoktur. Sosyal açıdan baktığımızda ise; özürlüler, yabancı işçiler, travestiler, eşcinseller azınlık olarak nitelendirilebilir[3]. Bu nitelendirmenin etnik, siyasi, din, dil birçok boyutu vardır. Genel olarak bu boyutların her hangi biri ile dışlanmış, ötekileştirilmiş kesimdir azınlıklar. Çalışmamızda azınlık kavramı hukuksal açıdan değerlendirilmektedir. BM Alt Komisyonu'nun üçünü oturumunda yapılan azınlık tanımı şöyledir; "*bir toplumun içinde etnik, dil ve dini gelenekleri ya da diğer önemli özellikleri sahip olan, bu özellikleri nedeniyle toplumun diğer kesiminden açık olarak ayrılan ve bu özellikleri korumak isteyen, egemen konumda bulunmayan grupları belirtir*" biçiminde tanımlanmıştır[4]. Azınlık tanımlanmasında, başat olmama yönünde, dil, din, sayıca az

[2] Baskın Oran, *Küreselleşme ve Azınlıklar*, İmaj yayıncılık, Ankara,2001,s.105.
[3]Eyüp Kaptan*, Lozan Konferansında Azınlıklar Sorunu,* Harp Akademileri Basımevi, İstanbul,2002, s.46.
[4] Naz Çavuş oğlu, *Uluslararası İnsan Hakları Hukukunda Azınlık Hakları*, Bilim Yayınları, İstanbul,1999, s.25-26.

olma yönünden, vatandaşlık yönünden farklı kıstaslar üzerinden farklı tanımlamalar mevcuttur[5].

İkinci bölümde, Batı Trakya'nın tarihi ve Batı Trakya Türklerinin hukuki statüsü ele alınacaktır. Batı Trakya azınlıklarının haklarını içeren belgeler ve azınlıkların sorunları incelenecektir. Batı Trakya, Trakya'nın Yunanistan'da yer alan bölümüdür. Batı Trakya'daki Türk varlığı, İskit Türklerine kadar ve Orta Asya'dan göç eden kavimlere kadar gitmektedir. Çalışmamızın öznesi olan Batı Trakya, Ege Denizi ile Balkan dağları arasında bir kıyı şeridi konumunda ve doğuda Meriç nehrine kadar batıda da Mesta-Karasu ırmağına kadar uzanan ve toplam 8578 kilometrelik bir alan kaplayan bölgedir. Batı Trakya üç şehirden oluşmaktadır. Bunlar, doğuda Dedeağaç, ortada Gümülcüne ve batıda İskeçe[6]. Batı Trakya bölgesi, 1877-1878 Osmanlı Rus Harbi sonunda imzalanan Ayastefenos(3 Mart 1878) arasında geçen yaklaşık dört aylık bir süre hariç tutulursa 1364 tarihindeki fethinden elden çıkış tarihi olan 1913 yılına kadar toplam 549 yıl Türk hâkimiyetinde kalmıştır. 1913'ten günümüze doğru Bulgaristan(1913-1919) müttefik devletler adına Fransa(1919-1920) ve 1920'den itibaren de Yunanistan'ın kontrol ve siyasi hâkimiyetindedir[7]. Milli Kurtuluş Mücadelesi sonucunda Batı Trakya Misak-i Milli sınırları dışında kalıyordu. Batı Trakya Yunanistan egemenliği altında kalıyordu. Lozan Barış Antlaşması'nın "siyasal hükümler" adını taşıyan I.bölümünün III. kesimi "azınlık korunması" adı altında Türkiye'deki Müslüman olmayan azınlıklıkların statüsünü saptayan bir takım hükümler getirmektedir.45.madde hükmüne göre, Türkiye'nin Müslüman olmayan azınlıklarına tanınmış olan haklar, Yunanistan'ca da kendi ülkesinde bulunan Müslüman azınlığa tanınmıştır. Maalesef ki, Batı Trakya azınlığı, bu haklardan mahrum kalmış, baskı ve birçok sorunla karşılaşmıştır. Yunanistan, Lozan antlaşmasının maddelerinde 'Türk' kelimesinin bulunmadığı gerekçesiyle, sadece " Müslüman" azınlığın varlığını kabul etmektedir. Türk kelimesini barındıran birçok dernek kapatılmıştır. Bu ihlaller ülkedeki yargı yollarının kapanmasıyla beraber Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde gündeme gelmiştir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, bunu insan hakları ihlali olarak görmüştür. Eğitim açısından da birçok

[5] Baskın Oran, a.g. e, s.81.
[6] Baskın Oran, a g. e, s.69.
[7] Yasemin Özdek, *Uluslararası Politika ve İnsan Hakları*, Öteki Yayınevi, Ankara, 2000, s. 290.

sorun varlık bulmaktadır. Azınlık ilkokullarında görev yapmakta olan öğretmenlerin tamamı, Selanik Özel Enstitüsü mezunlarındandır. Azınlık ortaokul-lise sayısı yok denecek kadar azdır ve fiziki olarak ihtiyaçları cevaplayamamaktadır. Yunanistan Üniversitelerinde azınlıklara % 0,5'lik (binde beş) kontenjan ayrılmıştır. Türkiye'de üniversite eğitimlerini tamamlayan öğrenciler denklik konusunda sorun yaşamaktadır[8]. Ülkeden dönmek üzere çıkanlar vatandaşlıktan çıkarılmaktadır. Siyasi temsil konusunda meclisteki sayılara baktığımızda görüyoruz ki katılımı kısıtlayıcı önlemler vardır. Batı Trakya azınlıklarının vatandaşlıktan çıkarılma sorunu, Türk kimliğinin tanınmaması, ifade ve haber alma özgürlüğü kısıtlamaları, pasaport sorunu, onur kırıcı muamele, can ve mal güvenliği sorunu, basın yayın alanındaki sorunlar, demografik baskı, işsizlik sorunu, kamu görevine girerken ayrımcılık, din eğitiminde yapılan baskılar, camiler ve mukaddes yerler sorunu güncel haliyle incelenecektir. Bu sorunlara çalışmada detaylı olarak yer verilecektir. Yine bu bölümde Batı Trakya azınlıklarının haklarını düzenleyen ikili ve uluslararası antlaşmalar sırasıyla anlatılacaktır. Bu antlaşmalar 1830 Londra Protokolü, 1831 İstanbul Milletlerarası Sözleşmesi, 1913 Atina Antlaşması ve 3 Numaralı Protokol, 1920 Yunan Sevr Antlaşması. 1923 Lozan Barış Antlaşması,1923 Türk ve Yunan Haklarının Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol, 1926 Atina İtirafnamesi, 1930 Ankara Mukavelenamesi, 1933 Ankara Antlaşması, 1951 Türkiye Cumhuriyeti ile Yunan Krallığı arasında Kültür Antlaşması. 1968 Türk Yunan Kültür Komisyonu Ankara ve Atina Toplantıları Protokolü, 2000 Türkiye Cumhuriyeti ile Yunanistan Arasında Kültürel İşbirliği Antlaşması detaylandırılarak sorunlar bağlamında yorumlanarak yer verilecek. Yine bu bölümde azınlıkların sorunlarına değinilecektir. Azınlıklar, kimlik reddi, dini inanç hürriyetlerine yapılan baskılar, eğitim sisteminde ayrılıklar, ekonomik baskılar, kültürel varlıklarının yok edilmesi, basım yayın haklarına yapılan engeller ve daha birçok sorun yaşamışlardır[9]. Çalışmanın üçüncü bölümünde, Batı Trakya azınlıklarının sorunlarından vatandaşlık/ vatansızlık sorunu anlatılacak,1955/3370 sayılı Yunan vatandaşlık yasasının kaldırılan 19. maddesi ayrıntılı olarak ele alınarak örneklere yer verilecektir.

[8]*Batı Trakya Türkleri,* Batı Trakya Türkleri Kültür ve Dayanışma Derneği Yayınları, İstanbul 1972, s.31.
[9]Ahmet Aydınlı, *Batı Trakya Faciasının İç yüzü,* Akın yayıncılık, İstanbul,1971,s.16.

Azınlıkların sorunu ve konumuz olan Batı Trakya Türklerinin problemleri özelikle insan hakları boyutuyla tartışılır konumdadır.1990'larda kısmen de olsa hafifler gibi olan baskılara kesin çözüm bulanamamıştır. Yunanistan AB üyesi olasına rağmen eşitlik, insan hakları, adalet gibi konularda hala ilerleyememiştir. Bugün geçmişe göre daha iyi bir durumdan söz edebilsek de, sorunlar çözülebilmiş değildir. Maalesef günümüzde de eskisi kadar olmasa da, bu sorunlar devam etmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

AZINLIK SORUNSALI VE LOZAN KONFERANSINDA AZINLIKLAR

Çalışmanın bu bölümünde öncelikle azınlık kavramının tarihi açıklanarak, uluslararası alanda MC, BM, AK VE AGİT çerçevesinde tanım ve gelişmelere yer verilmiştir. Lozan konferansı geniş olarak açıklanarak konumuz olan Batı Trakya Müslüman/Türk azınlığının Lozan konferansındaki yeri ve sunulan hak ve sorumluluk anlatılmıştır.

1.AZINLIKKAVRAMININ DOĞUŞU

Azınlıklar sayısal azlık mı, sosyal- kültürel bir olgu mu, devletlerarası çatışmaların sebebi midir?

Hiçbir devlet homojen yapıda değildir. Sayıları az ya da çok olsa da, içerisinde azınlık (din, dil, etnik, ırk bakımında farklı gurup) barındırmaktadır. Eski Yunan ve Roma'da (antik çağ)da azınlık kavramı bulunmuyordu. Fakat köleler yurttaş kabul edilmiyordu. Özgür insanlar yurttaş sayılıyordu. 12.yüzyılda, Batı Avrupa'daki asayişsizlik, burjuvazi ve kral arasında koalisyon doğurdu. Ve 16. Yüzyılda mutlakıyetçi Krallıklar meydana gelmesi ile ulus toplum bilinci ortaya çıktı. Bu bilgiye dayanarak; azınlıklar, ulus-devlet geçiş süreci yaşandığında ortaya çıkmış, 16. yüzyıldan itibaren uluslararası hukukun konusu olmuştur diyebiliriz. (Ulus devlet kurma evresi şu aşamalardan oluşmaktadır; İlk aşama, 15-18. yüzyıl arasını kapsar. Fransız devriminin olduğu zamana kadar geçen süredir. Yerellikten ulusal pazara geçiş aşamasıdır. İkinci aşama, kitleler sisteme dâhil olmuştur. Üçüncü aşama, aktif yurttaşlık kavramı vücut bulmuştur. Çıkar çatışmaları vardır. Dördüncü aşamada, devletin etkin alanının genişlemesi, kamu refahının sağlanması, ekonomik kısımların eşitlenmesi politikaları yer almaktadır). Ulus devletlerde, ulusallık kavramı, vatan birliği, dil, din, kültür birliği kavramları vardır. Merkez de devlet vardır. Modern devletlerde, siyasal alan ve dinin sınırları anayasa ile çizilir. Parlamenter siyaset, meclis ile düzenlenir. Laik bir yapıdadır. Her ulus devlette, halkını inançlar, tutumlar, eğitim, dil, din olarak birlik sağlama ve çeşitli gruplar arası çatışmalardaki

farklılıkları yok etme vardır. Bu durumda da, devreye tehdit algısı girmektedir. 16. Yüzyılda burjuvazi güçlenerek Katolikler ve Protestanlar arasında imzalanan azınlık koruma antlaşmaları ile azınlık kavramı gelişmiştir. Çünkü sırasıyla 1562-1598'e kadar süren ve 1648'de ancak Vestafalya antlaşması ile biten kanlı din savaşları ile sorunun çözülemeyeceği anlaşılmıştır. Avrupa devletleri kendi dinsel savaşlarını (otuz yıl savaşları) bitirdikten sonra Avrupa dışındaki (Hıristiyanlar) azınlıkları korumak için yöneldiler. Osmanlı devletinde uygulanan şeriat düzeni onlara yabancıydı ve Hıristiyanları bahane ederek Osmanlı devletinin iç işlerine etki edebileceklerdi. 19.yüzyıl ile Fransız Devrimi ile birlikte 'dinsel azınlık' 'ulusal azınlık' koruması olarak genişledi. Birinci Dünya savaşından sonra, 'ırk, dil, din azınlıkları' uluslar arası sistemde yer alamaya başladı. Milletler Cemiyetinde yer alan bu ölçütlerin amacı eşit muamele ve azınlıkların korunmasıydı. Birleşmiş Milletler ilk yıllarda sorunu insan hakları sorunu olarak ele almıştır.

Azınlıklar, ulusal devlet sistem düzeninde tehdit olarak algılanmaya başladığından itibaren uluslararası alanda konu olmuştur. Uluslar arası hukukta genel olarak azınlık hakları ve koruması, var olma hakkı, ayrımcılığın önlenmesi ve kendi kimliklerini sürdürebilme hakkı olarak yer almaktadır[10]. MelloToscono (hukukçu), Uluslar arası Daimi Adalet Divanında görülen bir davada azınlığı;*"bir devletin nüfusunun, topraklarının belir bir bölümüyle tarihsel olarak bağlı, kendine özgü bir kültüre sahip; ırk, din, dil farklılığı nedeniyle devletin diğer uyruklarının çoğunluğuyla karşılaştırılması imkânsız kalıcı parçası"* diye tanımlıyor. Yine Uluslar arası Daimi Adalet Divanı, 1930 yılında farklı bir tanım sunmuştur. "*Tarihsel olarak belirli bir ülkede veya bölgede yaşayan, aynı ırktan, dini ve dili bir, kendine özgü gelenekleri olan kişilerdir. Ortak din, dil, gelenek ve ırk kimliğiyle dayanışma duyguları ile birbirine bağlı gelenekleri koruma, inançlarını ve ibadetlerini sürdürme, aynı soydan olma ruhu ve çocuklarını geleneklerine uygun olarak eğitme-yetiştirme haklarını güvence almak isteyen karşılıklı yardımlaşma ruhuna sahip topluluktur"*[11].

[10]Baskın Oran, a. g. e, s.105-106.
[11]Baskın Oran, a. g. e. s.112.

1.1 Azınlık Tanımlamaları

Ulus eşittir, bir bütün ruh diyebiliriz. Dili, dini, kökeni, ahlakı, tarihi, kültürü ve tüm paylaşımları ile bir ruhtur. İşte aynı ruha sahip olanlar, o ulusa ait olan bireylerdir. O ulusa ait olmayanlara da "azınlık" tanımı kalmaktadır. Aslında azınlıklar ilk çağlardan beri vardır. Burada bahsettiğimiz kavram olarak azınlık kavramının vücut bulmasıdır.

V.Vanoyke'ye göre *"azınlık araştırmaları uluslararası hukuk, siyaset teorileri ve uygulamalarının içinde var olan çelişkilerin ve karmaşanın, derhal bütün yalınlığıyla gözler önüne serilmesini sağlamıştır"*[12].

Azınlık; "*bir toplulukta herhangi bir nitelik bakımından ayrı ve ötekilerden sayıca az olanlar ya da bunların bu durumu, çoğunluk karşıtı, ekalliyet… Bir ülkede egemen ulusa göre ayrı soydan ve sayıca az olan topluluk*" şeklinde tanımlanmıştır[13].

Başka bir tanıma göre, *"devletlerarası antlaşmalar hukukunda özel bir himaye konusu olan azınlıklar, eski tarihten beri, belli bir ülkede yerleşmiş, fakat bünyesine girdikleri devletlerin halkından geleneksel olarak ırk, dil, din v.b bakımlardan ayrılan topluluklardır…"*[14].

Baskın Oran, azınlık kavramını açıklarken "sosyal-politik" ve "hukuksal" olarak iki ayrıma gitmiş ve yaptığı tanımlamalarla, "azınlık" kavramının ölçütlerini sıralamıştır. Baskın Oran'a göre; "*bir grubun azınlık olabilmesi için; ülkenin yurttaşı olan ve toplumun çoğunluğundan ırk, dil, din gibi boyutlarla ayrılan, sayıca başat olan ve ülkesine sadakatle bağlı olmasına rağmen üzerinde baskı olan ve toplumunda bu grubu azınlık olarak kabul etmiş olması gerektiği şartlarını sıralamaktadır"*[15].

Sosyolojik açıdan ele alırsak, azınlık tanımı hukuksal tanıma göre genişleyerek, eşcinseller, yabancılar, özürlüler ve yetimleri de içine alan bir hale dönüşecektir.

[12]Jennifer Jackson Perece, *Ulusal Azınlıklar ve Avrupa Ulus-devlet sistemi*, Donkişot Yayınları, İstanbul,2001.s.8.
[13]*Türkçe sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayını, Ankara, 1974, s.87-79.
[14]*Meydan Larousse Ansiklopedisi*, c;2, 1969.
[15]Ali Güler, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Azınlıklar, TÜRKAR(Türk Metal Sendikası Araştırma Bürosu),*Ankara,2007,s;161-164.

Hukuksal açıdan tek ve aynı görüşte bir tanım yapmak görüldüğü üzere mümkün değildir.

Aytek'in Yılmaz da, azınlık grubu yerine etnik grup deyimini kullanmaktadır. Yaptığı tanımlama da; "*aralarında biyolojik olarak bir farklılık bulunmamasına rağmen, insanların etnik kökene dayalı olarak kendileriyle diğer insanlar arasında farklılık görmekte, etnik grup fikri ise biz ve onlar, gurubun içindekiler ve dışındakiler ayrımını içermekte, en kuvvetli anlamında, üyeler için kaderlerin ortak bağlılığı ve ortak yazgıyı ifade etmektedir. Kavram eski Yunancada halkanlamına gelen'ethnos' kelimesinden türeyen etnik kelimesiyle ifade edilmekte, etnik grup da kişilerin aynı halk olma duygusunu paylaştıkları veya kendilerini özdeşleştirdikleri, geri alınamaz bir bağlılık duyguları ve anlamlı bir tarihi gelenekte ortak kökleri olan insanlar tanımlanmaktadır"*[16].

Azınlık dediğimizde kimlerin bu yukarıdaki tanımlar içerisinde yer alacağının ölçütünün de birçok kıstası vardır. Bazı tanımlar sayı ölçütüne göre nitelendirirken, bazı tanımlarda ölçüt biçilen değer, değerli olan-olamayan ayrımı üzerinedir. Genel olarak "öteki" olarak ifadesi etrafında özünü bulmaktadır. Genelleme yaparsak beş temel ölçüte dayandırabiliriz. Bunlar, nüfusun çoğunluğunda farklı, geri kalanı diye belirtilen, dinsel, dilsel, etnik farklılık gösteren kesimdir. Diğer ölçüt, sayı olarak çoğunluktan az olan gruplardır. Bu ölçüt, beraberinde başat olmama ölçütü ile tamamlanmaktadır. Dördüncü ölçüt, o ülkenin vatandaşı olmaktır. Diğer ölçüt, bu grupların, azınlık bilincinde olmaları ve bunu koruma isteklerini bulunmasıdır[17]. Azınlık ölçütlerinde, Jules Descheres'in ve Caporti'nin yaptığı tanımların ölçütleri benzerlik göstermektedir. Tanımlardaki, sayıca az olma durumu, objektif ölçüt, bu kişilerin kimlikleri sübjektif ölçüttür. Genel olarak azınlık kavramı bazen sayıca az, bazen değer olarak az olan biçiminde, bazen öteki biçiminde kullanımlarda yaşam bulmuştur. Özünde çoğunluk gibi olmama yer almaktadır[18]. Görüldüğü gibi azınlık tanımlamalarında birçok ölçüt kullanılmaktadır. Sayı, kültürel boyut, etnik boyut, ırk boyutu v.b.

[16]Aytekin Yılmaz, *Etnik Ayrımcılık, Türkiye, İngiltere, Fransa, İspanya,* 1994, Ankara, s.20.
[17]Aytekin Yılmaz, a. g. e. s.33.
[18]Baskın Oran, *Türkiye'de Azınlıklar, kavramlar, Teori, Lozan, İç Mevzuat, içtihat, Uygulama*, İletişim yayınları, İstanbul,2015,s.12-13.

Azınlıkların tanımlanmasında, tarihsel olarak ilk çalışma Profesör Sobernheim'in çalışmasıdır. Sobernheim; "*ulusal olarak farklı özellikleri olan ve ulusal olarak aynı hayat yakalayabilecek olan ve ayrıca bunu isteyen gruplardır*" tanımlamasını sunmuştur. 1928 yılında MelloToscona azınlık kavramının tanımını yapmıştır."*Bir devletin nüfusunun, topraklarının belirli bir bölünmeyle tarihsel olarak bağlı olan, farklı ve özgü bir kültüre sahip, farklılığı sebebiyle devletin diğer uyruklarının çoğunluğuyla karşılaştırılamayan parçası*" olarak tanımlamıştır[19].

BM Ayrımcılığın Önlenmesi ve Azınlıkların Korunması Alt Komisyonu yazanakçısı Fransız Capolorti'nin 1978 yılında yaptığı tanım ise;"*Azınlık, bir devletin nüfusunun geri kalanına göre sayısal olarak az olan, egemen konumda bulunmayan gruptur. O devletin vatandaşı olan, geneli nüfusun geri kalanından farklı etnik, dinsel ya da dilsel özelliklere sahip olan ve kültürlerini, geleneklerini, dinlerini ya da dillerini korumaya yönelik üstü örtülü de olsa bir dayanışma duygusu gösteren gruptur"*[20].

Baskın Oran azınlık tanımlaması yaparken, tarihsel olarak irdeleyerek ve "bütünlük bozulması" sonucu azınlık nitelendirmesine yer vermektedir. Bütüncülükten kasıt, merkezi devlet sisteminin bozulmasıdır. Bunu, Batı Avrupa örneği üzerinden millet sisteminin bozulduğunu, milliyetçilik fikirleri ile sonucunda ulus devlet oluştuğunu açıklamaktadır. Bozulmanın sebeplerini de, asayişsizlik ve feodal beylerin güç isteği olarak belirtmiştir. Bu ortamda kilisenin güçlenerek Protestanlığın ortaya çıkmış ve destek görerek bu azınlık türünü ortaya çıkmıştır. Böylece dünyadaki ilk azınlık türü, dini azınlıklar olarak ele alınmaktadır.[21] Azınlık kavramının ilk kullanımı olan dinsel alanda; azınlıklar Katolikler ve Protestanlar arasındaki dini uyuşmazlığın çözümünde, Protestan Hıristiyanların haklarını koruma amacıyla kullanılmıştır. İlk olarak dini bir ayrımcılık; kendinden farklı düşünme, inanç egemenliği, farklı inanç gruplarının korunmasın amaçlarıyla kullanılırken, daha sonra özelikle 1990'lardan sonra, sadece dini değil; dil, ırk gibi farklı kıstas ve etnik toplumlarda farklı görüş ve düşüncede olan "az olan" bilinci ile kullanılmaya başlanmıştır. Daha sonra Fransız

[19]Coşkun Necimi Savaş, *"İnsan Hakları Bağlamında Azınlıklar",* Kırıkkale üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası ilişkiler Anabilim dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi,2006.
[20]Coşkun Necimi Savaş, *"İnsan Hakları Bağlamında Azınlıklar",* Kırıkkale üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası ilişkiler Anabilim dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi,2006.
[21] Baskın Oran, a. g. e. s.4.

ihtilalı ile Milliyetçilik fikri ile medeni ve siyasal haklar da ortaya çıkınca, dinsel azınlıktan ulusal azınlığa geçiş yapılmış ve azınlık türleri çeşitlenmiştir.

1.1.1. Azınlık Türleri

Dinsel azınlık; Katolikler ve Protestan Hıristiyanlar arasındaki dini uyuşmazlıklar sonucu ortaya çıkmış azınlık grubudur. Protestan Hıristiyanların haklarını korumayı amaç edinen en eski gruptur. Zamanla Müslüman ve Yahudilerinde korunmasını sağlamıştır. En eski ve ilk azınlık türüdür. Ülkenin çoğunluktan farklı din ve inanışları olan gruplardır. Örneğin; Çin'deki Müslümanlar… İlk azınlık düzenlemesi Hıristiyan korumasına yönelik iken, daha sonra gelişmelerle birlikte bu koruma Müslümanlar ve Yahudilere de uygulanmıştır.

Dilsel azınlık; Ortak olarak kullanmaya zorlanan diller dışındaki dili tercih eden kesimdir. Bu dil sadece sayı bakımından değil, başat olmama bakımından da azınlık sayılabilir. Yani azınlık dili konuşan gruplardır. Aynı zamanda başat olmayan dili de anlatmaktadır. Örneğin; Avusturya'daki Hırvat dili. 'Bölgesel Diller ya da Azınlık Dilleri Avrupa Şartı'nın 1. Maddesi; çoğunluktan geri kalan grubun, o devletin vatandaşlarının resmi dilinden farklı olarak kullandığı dilleri belirtmektedir[22].

Tarihe baktığımızda da ulusal toplulukların savaşının, dillerinin tanınması olduğunu görüyoruz. Dil azınlıklarını belirlerken, dil bilim yöntemine göre değerlendirmek gerekir. Çünkü sadece sayı kıstası değil, başat olmayan dil özelliği de taşırlar. Bu ölçütler, dil bilgisi, azınlığın küçüklüğü büyüklüğü, haberleşme araçları, okul dili gibi etkenlere bakmak gerekir[23].

Etnik azınlık; Aynı bölgede uzun süredir yaşama gerektirir. Bu tanıma göçmenler ve yerli halk da dâhil edilebilir.1950 yılında BM ırk kelimesinin etnik kelimesinin karşılığı kabul edilmiştir. Etnik kelimesi, dil, din ve kültür farklılığını ifade etmektedir.“ Etnos ” kelimesi Yunanca halk anlamına gelmektedir. Azınlık kelimesi ile de aynı anlamda da kullanılmıştır. Etnik kavramı aslında kültür ile daha bağlantılıdır. Ama sadece ırk ya da kültür gibi bir unsur ile belirlenemeyecek bir

[22]Baskın Oran, a. g. e. s.4.
[23]Erol Kurubaş, *Asimilasyondan Tanınmaya Uluslararası Alanda Azınlık sorunları ve Avrupa Yaklaşımı,* Asıl Yayın Dağıtım, Ankara, 2006, s.1.

kavramdır etniklik. Etnik azınlık; kendine has kimliği, kendine has ortak kültürü, ilişkileri olan gruplar/topluluklardır. Halk kelimesinden türetilmiş bir grubu ifade etmektedir etnik kelimesi. Bu gruptaki kişilerin kökeni aynıdır ve kuşaktan kuşağa devamlılık gösteren belirgin özellikleri vardır. Ortak kader, din, tarih, dil v.b gibi…

Ulusal azınlık; Bir devletin egemenliği altında ve bağlı bir üyeyken, başka bir devletin ülkesinde azınlık olarak tanımlanmaktadır. Ulusal azınlığa Milli azınlık da denir. Ulusal azınlık; I.Dünya savaşından sonra ortaya çıkmış bir kavramdır. Savaştan sonra farklı birçok millet aynı ülkede yaşama zorunluluğu ortaya çıkmıştır ve bunun sonucunda ulusal azınlık kavramı doğmuştur. Nicole Girasoli, ulusal azınlığı bu şekilde tanımlamıştır;*"Bir ülkede nüfusun çoğunluğundan daha az olan ve dominant karakterde olmayan, tarihi olaylar nedeniyle asıl ülkesinden ayrı kalmış bireyler. Kendi ülkesine has dinsel, dilsel ve kültürel özelliklerini sürdüren ve bunları yaşatmak için toplumsal bir çaba gösteren, toplumun büyük çoğunluğu ile hukuksal ve gerçek eşitliği başarma amacında olan ve bu amaca ulaşmaya çalışırken devletin bağımsızlığına saygı gösteren vatandaşlardır"*[24].Ulusal azınlıkta, devlete vatandaşlık bağı ile bağlı olması ölçüt alınmaktadır[25]. Ulusal azınlık aslında Avrupa'ya özgü bir azınlık türüdür. Yani bir ülkede yaşayan oranın çoğunluğu olan ulusal grubun başka bir ülkede azınlık durumunda olmasıdır. Asamble'nin tanımına göre, "*İkamet ettikleri ülkenin vatandaşı olan ve geçmişten beri bağları olan gruptur. Ayırt edici özelliklere sahip olan, devletin nüfusundan sayıca az olan ama geleneklerini, dil ve dinini koruma amacında olan grubu ifade etmektedir"*[26].

1.2.AZINLIKLARIN KORUNMASI

Tarihte süre gelmiş düşünce, azınlıkların ulus bütünlüğüne, ulus-devlet olgusuna karşı tehdit olarak algılanmasıdır. Bunun içinde, ya ülkede etnik temizlik yapılmıştır, ya da sürgüne gönderilmişlerdir. Bir başka seçenek olarak da nüfus mübadelesi yapılmıştır. Azınlıklar ya egemen bir grup içinde eritilerek yahut da azınlıklara bir

[24]Bülent Şahin, *Yüksek lisans tezi,"Lozan Barış Antlaşması ve Avrupa Birliği Çerçevesinde Azınlıklar ve Ulusal Güvenliğe Etkileri"*, Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü Güvenlik Bilimleri Ana Bilim Dalı, Ankara,2006,s.15.
[25]Erol Kurubaş, a. g. e. s.78.
[26]Erol Anar, *Öte kıyıda Yaşayan Azınlıklar, Yerli Halk ve Türkiye*, Belge Yayınları, İstanbul,1997. S.15.

takım haklar tanınarak devlete bağlanmaları sağlanır[27]. Batı Trakya Türkleri ve Türkiye Rumları, Lozan'da yapılan mübadele dışında tutulmuştur ve bulundukları yerde azınlık olarak kalmışlardır. Bunun içinde, bir cümle öncesinde saydığım seçeneklerden, "devlete bağlama" seçeneği seçilerek, azınlıkların korunması yoluna gidilmiş ve birtakım haklar tanınmıştır. Bu resmi olarak görünen kısmıdır. Ama derinlemesine indiğimiz zaman konumuzu oluşturan Batı Trakya Türk Azınlığı'nın asimile edilmeye çalışıldığını ve verilen hakların uygulama esnasında olması gereken gibi vuku bulmadığı görülmüştür. Batı Trakya Türklerinin yoksun bırakılan hakları ve uygulamalarından önce genel olarak azınlık haklarının ulusal ve uluslararası sistemde yer edinmesi ve korunmasından bahsetmemiz daha faydalı olacaktır.

İlk olarak dini azınlıklar ortaya çıktığı için koruma da dini azınlıklar açısından gündeme gelmiştir. Örneğin, Osmanlı'daki Hıristiyan azınlıkların korunması (Karlofça Antlaşması), 1856 imzalanan Paris Antlaşması gibi. Paris Antlaşması, Avrupa Uyumu gözeten bir antlaşmaydı(1856). Anlaşıldığı üzere 19. Yüzyıl gelişmelerin yaşandığı bir dönemdi. Sanayi devrimi, milliyetçilik gibi oluşumlar, azınlık kavramı, hakları ve koruması için adımlar atılmasını ve iyileşmeyi sağladı. Ve bu dönemde milletler cemiyeti kuruldu. Bu gelişme ile birlikte "azınlıklar" uluslararası bir boyut kazanmıştır. Milletler Cemiyetini sırasıyla; Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi, Avrupa Güvenlik ve İş birliği Teşkilatı, Avrupa Birliği uluslararası örgütleri izledi. Konumuz olan Batı Trakya Azınlığı ve Lozan Antlaşması sonrası Batı Trakya Azınlığının yaşadığı sorunlar Milletler Cemiyeti bağlamında gelişen uluslararası koruma uygulamasının parçasıdır[28]. Bununla bağlantılı olarak azınlık hakları da, aynı dönemde gelişmiştir. Şöyle ki, Sovyet Bloğu çökünce Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliğinde yer almak isteyen ülkeler azınlık haklarını görmeye, benimsemeye başladı. Küreselleşme ile gelen demokratikleşme çabası, insan haklarını toplumlara kazandırdı. Ve bu fikir etrafında, azınlıklar daha sıcak ve açık toplum dönüşümü yarattı. Başlangıçta olan, devletin azınlığa ayrımcılık yapması görevi, daha aktif görev olan korumaya dönüştü ve talep edilebilir, pozitif haklar gündeme geldi. Gönüllü örgütlerin oluşmaya başlaması azınlık haklarını

[27]Samim Ahgönül, *"Türkiye Rumları",*İletişim Yayınları, İstanbul,2007, s.31-32.
[28]Baskın Oran, a. g. e. s.6-9.

kuvvetlendirdi[29].Azınlık hakları, 1900'lü yıllardan itibaren sistemin konusu olmuştur. Her ülkenin, azınlıklar ile ilgili düzenlemeleri farklıdır. İkili, çok taraflı ve uluslararası antlaşmalar ile düzenlemeler yapılmıştır. Azınlıkların hakları ile ilgili olarak her çalışmada öncelikle yaşam hakları, fiziksel var olma hakkı olan ve devletin her vatandaşa verdiği haklar ile anlatılır ilk hakları… Fakat azınlıklara dair olan, asıl onlara özgü olan, siyasal eşitlikten, dillerini kullanabilme, yasalar önünde eşitlik, dinini uygulama haklarıdır. Uluslararası alanda azınlıkların hakları sırasıyla; Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme, Bölgesel ve azınlık dilleri Avrupa Şartı, Ulusal azınlıkların Korunmasına İlişkin Çerçeve Sözleşmesi ile açıklanmaktadır. Bu metinlerin azınlık hakları ile ilgili getirdiği düzenlemeler, azınlıkların hakları ve koruması anlatılırken sırası ile bu başlığın altında açıklanacaktır.

Azınlıklar ve hakları geniş manası ile 1900'lü yıllarda uluslararası alanda yer bulmuş olsa da, korunmasını 16.yüzyıldan başlayarak düşünmemiz gerekmektedir. Çünkü temel olarak azınlıkların durumu modern çağlarda gün yüzüne çıkmış olsa da azınlık grupları antik çağlardan beri vardır. Modernleşme ilk olarak Avrupa'da başladığından dolayı azınlıklar ilk olarak Avrupa'da ortaya çıkmıştır. Orta Çağ başlarında "azınlık" kavramı yer almasa da dinsel açıdan Yahudiler azınlık durumunda bulunuyorlardı fakat onların korunması söz konusu değildi. Dinsel azınlıkların korunması 16.yüzyılda başlamıştır. Bu Katolik Kilisesi'ne yapılan dini reform ile başlamıştır ve bununla birlikte azınlıkların korunması konu haline getirilmiştir. Bu koruma, bugünkü anlamıyla değil, sadece değinilecek düzeyde ve zayıf bir korumaydı. Ancak Avrupa'da çok uluslu sistemin çökmesi, sonucunda yeni sınırların belirlenmesi çeşitli azınlık gruplarını oluşturmuştur. Yine bu dönemde, Osmanlı Devleti yıkılmıştır. Yunanistan'da ve Bulgaristan'daki azınlık süreci bu dönemde oluşmuştur. Ulus devletinin amacı, homojen bir toplum yaratmaktır. Bu yüzden farklılıkları çatışma, istikrarsızlık olarak görürler ve ortak resmi dil, ortak eğitim, hukuk ve milliyetçilik fikirleri ile bütün bir toplum yaratma çabasındadırlar. Çoğu zamanda azınlıklar asimile edilmektedir. Ortak bir kültür yaratmaya çalışıldığı görülmektedir. Ulus-devletin yaptığı ortak bir ulus inşasıdır. Burada, alt kimlik ve üst

[29] Baskın Oran, a. g. e, s.10-15.

kimlik kavramları meydana gelmektedir. Alt kimlikleri üst kimliğe uygulamaya, ortak bir vatandaşlık bilinci yaratmaya çalışmaktadır. Azınlıklar genel olarak tehdit olarak algılandığı için bazen baskı, tehcir gibi olaylarla karşılaşmaktadırlar. Çünkü azınlıkların kendi kaderlerini tayin etme hakkı vardır ve bu yasal haklarına dayanarak kendi isteklerini belirtebilmektedirler. Daha doğru ifadeyle cümleden çıkan mana budur. Ve bu durum, ulus devletler için rahatsız edici bir duruma dönüşmüştür. Azınlıkların kendi kaderlerini tayin etmeye çalışmalarına karşılık, ulus devletin azınlıkları da içine alan ortak bir ulus yaratma çabası vardır ve bu noktada çalışmaktadırlar. Kendi kaderini tayin etme; özünü incelediğimizde demokrasiye uygun olarak düşünebiliriz bu hakkı. Grubun, azınlığın, halkın kendi istediği sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasi sistemi seçebilmesi hakkını ifade etmektedir. Ulus devlet süreci ile paraleldir bu hak. Aydınlanmış bir dönem, Fransız İhtilalı, milliyetçi hareketler ve ulus devlet diye sıralanırken, kendi kaderini tayin hakkı da bu tabloya eklenmiştir. Bu durumun bir ilke halini alması 1945 BM Şartı ile mümkün olmuştur. BM Şartı'nın55. Maddesi. Bu hak özellikle sömürgeler için önem arz etmiştir ve sömürgeler, sömürgeci devlete karşı bağımsız olabilme hakkı aramaya başlamış, bu durum yine BM Genel kurulu kararı ile "sömürge ülkelere ve halklara bağımsızlık verilmesine ilişkin bildirge" kararında yasallaşmıştır. Fakat sömürgeler bağımsız olana kadar olan durumu kapsamaktadır ve sonrası için geçerli değildir. Bu hak ve uluslararası belgelerde yer almakla birlikte ülkesel bütünlüğe aykırı olarak yorumlanmaması gerekmektedir. Statü belirlemekten farklı olarak, ayrılma, çatışma gibi de yorumlanmamalıdır.

Milletler Cemiyeti sistemi ile koruma görevi değişmiş, koruma görevini uluslararası organizasyonlar almıştır. Milletler Cemiyeti sistemine gelene kadar koruma görevini büyük devletler üstlenmiştir[30]. Savaş sonrasındaki barış antlaşmalarında da (Versailles, Jt, Germain, Trianon, Neviliy, Sevr) belirgin bir azınlık terimi yoktu ve ırk, din, dil bağlamında ilişkilendirilen tanımlar yer almaktaydı. Milletler Cemiyeti ile dil temel alındı ve azınlıklar artık uluslar arası bir örgütün güvencesine alınmış oldu. Bu büyük görev, o dönem şartlarında hemen gerçekleşmesi zor bir görevdi ve örgütün başarılı olamaması eleştirilere neden oldu.

[30] Baskın Oran, a. g. e. s.66

Sisteme göre, taraf devletler azınlıklarla ilgili maddelerin bazılarının uluslar arası denetimini de kabul etmek zorundaydı. Örneğin, Estonya, Irak Milletler Cemiyetine katılmanın şartı olarak, azınlık antlaşmasına imza atmaya ikna edilmiştir[31]. Fakat gelişmeler yaşandığını kabul etsek de, Milletler Cemiyetinin öngördüğü önlemler yetersiz kalmıştır ve azınlıklar insan hakları ile ilgili ele alınmamıştır ve uluslar arası toplum tarafından kabul edilmemiştir.

Birleşmiş Milletler; genel olarak eşitliği savunmaktadır. Ayrımcılığı yasaklamaktadır ve özel hükümler yer almamaktadır. Çocuklara ve kadınlara ek koruma getirmiştir.(Çocuk haklarına Dair Sözleşme, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşme). Birleşmiş Milletlerin azınlıklara özgü belgesi; Ulusal veya Etnik, Dini ve Dinsel Azınlıklara Mensup Kişilerin Haklara Dair Belgesidir[32].Bu belge, 20 Aralık 1993 tarihi ve Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 47/335 sayılı kararıyla ilan edilmiştir. Belgenin ilk maddesi, dilsel ve dinsel azınlıkların korunmasının devlet yükümlülüğünde olduğunu belirtmektedir. Belgede, azınlık mensubu kişilerin hakları açıklanmıştır. Bu haklar, ilk önce ayrımcılığa maruz kalmama hakkıdır. Sonrasında kendi kültürlerini yaşama, dinsel, kamusal, sosyal ve ekonomik yaşama katılabilme hakkı, örgüt kurabilme, örgüt kurduğu için zarara uğramama, kendi grubunun diğer kişileri ile iletişim kurabilme haklarıdır. Bu haklar kullanılırken müdahale edilmemesine ve devlet tarafından tedbir alma sorumluluğu ve kişiye de bunu talep etme hakkı vermektedir. Ve devletin bu yükümlülükleri yerine getirirken, eşitliği ve ülke bütünlüğünü gözeterek bu prensipler doğrultusunda hareket etmesi gerektiği yer almaktadır.

Birleşmiş Milletlerde azınlıklar, insan hakları ile bağlantılı olarak ele alınmıştır. Sebebi; Nazi Almanya'sının ikinci dünya savaşındaki ırkçı politikalarıdır. Ve ayrımcılığın önlenmesi politikaları ile ters düşmektedir. Ayrımcılığın Korunması da ön plana çıkarak, bütün olarak ele alınmaya başlanmıştır. Birleşmiş Milletler antlaşmasının başlangıcında, beşeriyetten, gelecek nesilleri savaştan korumaktan ve

[31]Onur Oyman, *Ulusal Çıkarlar, Küreselleşme çağında ulus-devleti korumak*, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2005, s.122-132.
[32]Baskın Oran, a. g. e. s.68.

insanların haklarına ve eşitliğine inanmaktan ve bunun için beraberce gayret etmeye karar verdikten bahsetmektedir. Birleşmiş Milletler Antlaşmasının, m.1/3 ' de;

" ekonomik, sosyal, fikri ve insani mahiyetteki milletlerarası davaları çözerek ve ırk, cins, dil veya din farkı gözetmeksizin herkesin insan haklarına ve ana hürriyetine karşı saygıyı geliştirecek ve teşvik edecek milletlerarası iş birliğini gerçekleştirmek" diye en önemli amacı açıklamıştır[33]. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, 10 Aralık 1948 tarihinde kabul edilmiştir. Buna göre; birey önce esas alınmaktadır ve herkes eşit ve ayrımsızdır.

Azınlıklar, 16-19 yüzyılları arası dinsel azınlık olarak, 19 yüzyıldan sonra, dinsel azınlıklar ulusal azınlıklara dönüşerek, büyük devletlerin korumasında yer almışlardır. Azınlıkların korunması, genelde insan hakları ile sınırlı tutulmuştur. Azınlıkların kendileri ile değil genel ifadelerle genel haklar sağlanmıştır. BM Şartı'nın1, 12, 55, 62 ve 76 maddeleri bu açıklamayı kanıtlamaktadır.1.madde; Birleşmiş Milletlerinden amaçları açıklanarak, ulusalar arası barışı sağlama amacı, amaca yönelik saldırı, tehdit gibi her türlü engel olacak unsurların çözümü ve bütün bunların adalet ilkesine yönelik yapılacağını vurgulamaktadır. Uluslararası alanda halkların eşit kabul edilmesini ve bunun da barışı sağlamlaştıracağı belirtilerek, ayrımcılığın kabul edilmeyeceği, ırk, cins, dil, din gözetmeksizin eşitlikten, işbirliğinden bahsetmektedir.12.madde; Genel Kurul, Güvenlik Konseyi ve Genel Sekreter'in uyuşmazlık durumundaki görevleri açıklamaktadır. 55.madde; Birleşiş Milletlerin halkların eşitliği ve kendi kaderleri konusundaki hakları üzerine sorumlu olduğu görevleri sıralamaktadır. İstihdam, sağlık, eğitim, kültürel, özgürlük, eşitlik, saygınlık gibi konulardaki görevleri açıklanmaktadır.62.madde; Ekonomik konseyin ve Genel Kurul'un mevcut sorunlar üzerinde araştırmalar yaparak bunların raporlanmasını, sözleşme tasarıları hazırlanması, konferanslar düzenlemesi ve bunları yaparken insan hakları ve özgürlüklerine saygın bir şekilde hareket etmesini açıklamaktadır. 76.madde; Halkların özgürlüğü, kendi kaderlerini tayin etmesi, ayrımcılığın kaldırılması, eşit haklar, saygınlık, eşit davranış ve durumların

[33] Enver Bozkurt, *Milletlerarası Hukuk Mevzuatı*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018, s.77.

sağlanması, uluslararası barışın sağlanıp, güvenliğin pekiştirilmesi hedeflerini açıklamaktadır.

Avrupa Konseyi bünyesinde bakıldığında da, aynı yaklaşımın var olduğu görülmektedir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 14.maddesinde ayrım yapmaması ilkesi açıklanırken azınlıklardan bahsetse de, azınlıklara özgü olan verilmesi gereken haklara değinilmemiştir. Azınlıklar, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı'nda, 1990'a kadar yer bulamamış, 1900lü yılların sonlarına doğru konu edilmiştir. Helsinki Nihai Senedinde de konuya dâhil olan azınlıkları yine kapsamlı değil, daha önceki yıllardaki gibi ayrımcılık ve eşitlik ilkesi çerçevesinde bahsedilmekle yetinilmiştir. Azınlıkların güçlü bir yer edinmesi, 1990 sonrasında olabilmiştir. SSCB'nin çöküşü ile değişen sistemde, yeni eğilimler, azınlık konusunu sadece eşitlik ve ayrımcılık göstermeme ile sınırlı tutulan çerçevenin dışına taşırmıştır. Uluslararası belgelerde geniş yer alamaya başlamışlardır. İlk uluslararası belge "Ulusal ya da Etnik, Dinsel ve Dilsel Azınlıklara Mensup Bireylerin Hakları Bildirgesi'dir. (18 Aralık 1992) Bu bildirgenin 1.maddesi; devletlerin bünyesinde bulunan azınlıklara, varlıklarını sürdürme, ayrımcılık, kimliklerini koruma ve geliştirme konularında azınlıkları koruması ve tedbirler alması açıklanmaktadır. 2. Maddesinde; azınlıkların müdahaleye maruz kalmadan haklarını(kendi kültürünü yaşama, ibadet etme, azınlık gruplarına katılma, örgütlerini kurma, başka azınlıklarla ilişkiler kurma) kullanabilme yetkisi anlatılmaktadır. 3.maddede; azınlıkların haklarını birey olarak kullanabildiği gibi gruplar halinde de kullanabildiği, örgütlenme haklarının bulunduğu daha açık olarak belirtilmiştir. 4.maddesinde; devletlerin azınlıkların haklarını özgürce ve müdahalesiz özgürce kullanabilmesi için alacağı tedbirler açıklanmıştır. 5.maddesinde; devletin işbirliği ve yardım programlarında, ulusal politikalarında azınlıkların menfaati yönünde bir yol izlemesi gerektiği açıklanmaktadır. 6.maddesinde; devletlerin birbirleri ile azınlıklar ile ilgili konularda bilgi ve fikir alışverişi içinde olması gerektiği açıklanmaktadır ve buna bağlı olarak 7. maddesinde; devletlerin işbirliği ödevi belirtilmektedir. 8.maddesinde; azınlıklara tanınan bu hakların hiçbir kimse tarafından yanlış yorumlanıp uygulanmaması, kimsenin devlete karşı yükümlülüklerini yerine getirmesine getirmemesine engel olarak anlaşılmaması gerektiği anlatılmıştır. 9. Maddesinde; Bu

bildirideki maddelerin uygulanmasında Birleşmiş Milletler içindeki kuruluşların bu gerçekleştirmeye katkıda bulunacağı belirtilmiştir.

Bu gelişmede Avrupa Konseyi "Bölgesel Diller veya Azınlık Dilleri Avrupa Şartı" ilk belgedir. Bu belgede, bölgesel dillerin korunması, azınlık dillerinin gelişmesi ve Avrupa kültürüne katkısından bahsedilmiştir. Türkiye buna taraf değildir. Diğer önemli bir belge olan, "Ulusal Azınlıkların Korunması Çerçeve Sözleşmesi" ne Türkiye'de taraftır. Taraf olan bölgelerin iç hukukunda düzenlemeler sağlayan bir belgedir.1.madde; ulusal azınlıkların korunmasının uluslararası korunmanın parçası olduğu ve önemini, 2.madde; bu hükümlerin işbirliği şeklinde uygulanacağını ve iyi niyet temelli olduğunu, 3.Madde; azınlık olan bireylerin kendisine nasıl davranılacağını seçme hakkı olduğunu belirtmektedir. 4.madde; sözleşmenin tarafları azınlıklara eşit davranmayı ve haklarını güvence altına almayı taahhüt ettiğini, 5.madde; azınlıkların kendi kültürlerini kullanabilme hakkını, karşıt olan her türlü politikaya karşı korunmalarını hakkını vermektedir. 6.madde; azınlıklara karşı, dinsel, dilsel, eğitim ve kültürel alanlarda saygı ve anlayışın benimsenmesi gerektiğini, 7.madde; azınlıkların barış amacıyla olan toplanma ve benzeri eylemlerine karşı saygı duyulması hükmündedir. 8.madde; azınlıkların özgürce inançlarını dile getirmeyi ve tarafların bunu tanımasını, 9.madde; azınlıkların kendi dillerinde görüş talep etme hakkını, radyo ve televizyon işletme hakkını, iletişim araçlarını kullanması hükmünü içerir. 10. Madde; azınlıkların haklarını özel ve kamusal alanlarda müdahalesiz kullanmasını,11. Madde; azınlığa mensup kişilerin adlarını ve soyadlarını kendi dillerinde kullanabilmesini, 12.madde; tarafların, ulusal azınlığın kültür, eğitim alanlardaki haklarını geliştirme görevini belirtmektedir. 13. Madde; azınlığın eğitim kurumu kurma ve işletme hakkını, 14.madde; azınlıkların kendi dillerini öğrenme hakkını ve taraflarca bunun tanınmasını, 15.madde; azınlıkların kamusal işlere katılımı için koşullar yaratılmasını, 16.madde; azınlıkların yaşadı bölgelerde nüfus oranı değişiklik ve nedenlerini kayıtlandırmayı hükmeder. 17.madde; azınlıkların başka bölgelerdeki azınlıklar ile paylaşımlarda bulunabilmesini, 18.madde; azınlıkların gerekli durumlarda iki taraflı ve çok taraflı anlaşmalar yapabilmesini,19.madde; tarafların uygulamalarını insan hakları bağlamında yapmalarını şartını içermektedir. 20.madde; azınlıkların kendi haklarını

kullanırken diğer kişilerin haklarına saygı göstermesi gerekliliğini, 21.madde; buradaki hakların ülke bütünlüğüne karşı yorumlanmamasını, 22.madde; hakların temel özgürlüklere aykırı yorumlanmamasını, 23.madde; hakların insan haklarına ve özgürlüğe uygun yorumlanmasının sorumluluğunu anlatmaktadır. 24.madde; Avrupa Konseyi ve Bakanlar Kurulu'nun görevlerini ve 25-31.maddeler; sözleşmeye taraf olduktan sonrası sorumlulukları, imza ve yürürlülük süreci konularını anlatmaktadır.

Avrupa Konseyi'nin azınlıklar ile ilgili maddeleri, Ulusal Azınlıkların korunması için çerçeve sözleşmesine katılan devletlere ödevler yüklemektedir. Türkiye bu belgeyi imzalamamıştır. Fakat insan hakları ve temel özgürlüklerinin korunmasına ilişkin Avrupa sözleşmesine taraftır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, en güçlü belgedir. Ayrımcılığı yasaklamaktadır. Tüm hakların kullanımında ayrımcılık yasaktır[34].

AGİT tarafından da, ilk olarak sadece kültürel açıdan değerlendirilen azınlıklar, sonra hukukun üstünlüğü gibi açılardan da, demokrasi boyutu ile ele alınmıştır. Bu bağlamda Kopenhag Belgesi, Paris Şartı, Cenevre Raporu örnek gösterilebilir. AGİT, korumayı tedbir olarak değerlendirmektedir ve çatışmanın önlenmesi olarak nitelendirmektedir. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği konferansı başlangıçta SSCB'nin önderliğinde güvenlik eksenli kurulmuş daha sonra azınlık konularını içerisine alan bir nitelik kazanmıştır. Avrupa Güvenlik ve işbirliği konferansı 1994 yılında, Avrupa Güvenlik ve işbirliği teşkilatı adını almıştır. Azınlıklarla ilgili olarak ilk olarak, Helsinki Nihai Senedinde yer verilmiştir.(1975). AGİK' DE azınlıkların hakları ve koruması devletin görevi olarak ilişkilendirilmiştir.1989daki oluşturulan Viyana Kapanış Belgesi yeni bir yaklaşım getirmiştir ve koruma konusunda yasal, yargısal olarak önlem alma zorunluluğu getirmiştir. Azınlıklara, haklarını özgürce kullanma ve buna saygı duyma hakkı getirmiştir[35].

Avrupa Güvenlik ve işbirliği Teşkilatı Çerçevesindeki gelişmeleri incelediğimizde, Kopenhag belgesinin 30. Maddesi; *"katılan devletler evrensel kabul görmüş insan haklarının bir parçası olarak, ulusal azınlıklara mensup bireylerin haklarına*

[34]Enver Bozkurt, *Milletlerarası Hukuk Mevzuatı*, Ankara,2018,s.55.
[35]İbrahim Kabaoğlu, *"İnsan Hakları, Azınlık Hakları ve Türkiye, Ulusal, Ulus üstü ve uluslararası Hukukta Azınlık hakları,* Ankara, 2006, s.22.

saygının, katılan devletlerde barış, adalet, istikrar ve demokrasinin sağlanması için vazgeçilmez bir unsur olduğunu yeniden teyit ederler"[36].

Kopenhag belgesi, azınlıklara kendi iradeleri dışında asimilasyona uğramamayı, özgürce kendi gelenek, kültürlerini yaşama hakkı sunmaktadır. Dinlerini açıklama, bilgiye erişme, sınır ötesi iletişim kurma, dernek kurma, örgütlere katılma, kendi anadilini öğrenme, kimliklerini koruma olanaklarını sıralamaktadır. Paris Şartı da 1990 tarihinde kabul edilmiştir. Paris şartı, bu bahsedilen azınlık hakları ve korum ile ilgili netlik getirmiştir ve devletler daha inançlı olarak azınlık haklarına önem vermiş, azınlıkların kimliklerini koruması ile ilgili inançlarını açıklamışlardır. Cenevre raporu ise, 1991 tarihinde kabul görmüştür. Cenevre Raporu, Ulusal Azınlıklara İlişkin Uzmanlar Toplantısı Raporu'dur. Azınlıklar, devletin ayrılmaz bir parçası olduğu ve özerk ve bölgesel yönetimlerin kurulabilmesi ve ulusal sorunların uluslar arası yükümlülükler ve uluslar arası ilişkiler ile de ilgili olduğu vurgulanmıştır[37].

Açıkça anlaşıldığı gibi azınlıkların hakları ve korunması, hem nitelik hem de mekân açısından genişlemiştir. Rejim değişikliği yaşanan ülkelerin ulusal ve uluslararası düzende de yer almışlar, mevcut ülkelerin ulusal sisteminde de var olan yer ve önemini geliştirerek sürekli gündemde olmuşlardır. 90'lardan sonra başlayan bu gelişme ve güçlenme, günümüzde daha çok uluslararası alanda gündem konularından olmuşlardır. Artık, azınlıkların yasal ve özerk değil, uluslararası barış ve güvenlik konularında yer alan önemde ve konuşulabilen tartışılan düzeydedirler. Yıllardır "ikinci sınıf vatandaş" terimi üzerlerine yapıştırılmış olan azınlıklar, haklarını ve taleplerini daha çok gündeme getirip daha köklü ve uygulamada da sonuca kavuşmuş çözümler aramaktadır.

Bahsettiğimiz bu azınlık haklarının neler olduğunu açıklamadan önce bireysel mi kolektif mi ikilemine bakmamız gerekir. Azınlık haklarını azınlık gruplarının hakları diye kabul edip kolektif kabul eden görüş gibi, bu gruptaki bireylerin hakları olarak kabul eden bireysel haklar diye nitelendiren görüş de desteklenmektedir. Birey

[36]İnanç Leyi (Der) ,a. g. e. s.237-38.
[37]Erol Kurubaş, a. g. e, s 90.

hakları kişiye özgürdür ama toplum içinde birey diğer bireyler ile etkileşim halinde olduğu için toplumsal yanı da vardır. Kolektif haklar, bireylerin diğer bireyler ile birlikte yararlandığı haklardır. Genel olarak günümüzde, birey hakları olarak kabul bulmuştur. Azınlıklara mensup kişi hakları diye nitelendirilerek birey temelli olduğu açıklanmaktadır. Ve diyebiliriz ki, azınlık hakları birey temelli, bireysel boyutu öncelikli haklardır. Daha anlaşılır ve uygun şekliyle de kolektif boyutlu birey öncelikli haklar demek daha doğru bir ifade olacaktır[38].

K. Koch'ın tanımına göre; " azınlıkların eşit muamele görme, kültürlerini, dinlerini ve dillerini kullanma ve devletin siyasal ve ekonomik yaşamına tam katılma hakları" olarak tanımlanmaktadır[39]. Azınlıkların en temel hakkı olarak ilk başta söyleyebileceğimiz hakları, yaşam hakkıdır. Yaşamak ve fiziksel varlık haklarıdır en temel olanı. Her birey gibi yaşama hakları vardır ve bununla birlikte fiziksel varlıklarını sonlandırıcı soykırım yapılmasına karşı önlem ve korumayı içermektedir. Ayrımcılık gözetilmemesi, ayrımcılığın önlenmesi hakları da sürekli ilk zamanlardan beri savunulan azınlık haklarındandır. Azınlıklara, diğer hiçbir bireyden farklı muamele yapılamaz, ayrıma tabi tutulamaz. Bu hak, eşitlik haklarını beraberinde getirmiş ve bütünleşmiştir. Azınlıkların, kendi dilini kullanma, dinini inancını uygulama hakları vardır. Yani diyebiliriz ki, azınlıkların kimliklerinin tanınmasını isteme hakları vardır. Kimliklerini kullanabilme, bilimsel ve kültürel yaşamda yer alabilme hakları mevcuttur. Bu hak ile azınlıklar dinlerini açıklama, ibadetlerini uygulama, kendi dillerinde edebiyat alanında yer alma, kendi kimliklerine özgü bayram, kutlamalar yapma hakkına sahip olmuşlardır. Kamusal alanda yer alma, yerel bölgesel, ulusal kararlara katılma hakkına sahiptirler. Yine kendilerine özgü bu özellikler ile bağlantılı kişilerle ve başka devletin vatandaşları ile ilişkiler kurma, faaliyette bulunma hakkına sahiptirler[40]. Azınlıkların dil hakkı, Birleşmiş Millet Azınlık Bildirgesi 2. Maddesinde belirtilerek, azınlıklara müdahale olmadan kendi dilini kullanma hakkına yer vermektedir. Yine Viyana Deklarasyonun 19. Maddesi azınlıkların özel ve kamusal alanda kendi dillerini kullanma hakkını tanımaktadır.

[38] Naz Çavuşoğlu, *Uluslar arası İnsan Hakları, Azınlık Hakları*, Bilim Yayınları, İstanbul, 1999, s.40-45.
[39] Tarık Ziya Ekinci, *Avrupa Birliği'nde Azınlıkların Korunması Sorunu, Türkiye ve Kürtler*, Sümer Yayıncılık, İstanbul, 2001, s.44-45.
[40] Kabaoğlu, a. g. e. s.20-23.

Çerçeve Sözleşmesinin 14. Maddesi, kendi azınlığının dilini kullanma hakkını kabul etmektedir. Çerçeve sözleşmesinin 10. Maddesi, bu hakkı destekleyerek yazılı ve sözlü kullanım diye açıkça belirterek dil hakkını vurgulamaktadır. Aynı madde kendini anlatmayı ve aynı dilde savunmayı olanaklı hale getirmektedir. Çerçeve sözleşmesinin 11. Maddesi de ilan ve tabelalarda da, kendi dillerini kullanma hakkına yer vermektedir[41]. Azınlıkların yargı haklarında, eğer adalet açısından sorun oluşturmuyorsa, azınlıkların dillerinde görülmesi hakkı vardır. Yine, sorgu ve şahitliği, azınlık dilinde olması, belgelerin azınlık dilinde hazırlanması hakları vardır. Eğitim haklarının uygulanmasında da, azınlıkların yaşadığı bölgelerde, azınlık dilinde eğitim görme hakları vardır. Bu, o devletin resmi diline zarar vermeyecek şekilde uygulanacak bir haktır. Temel, orta, mesleki ve üniversite eğitimlerinde bunu olanaklı kılmak ve devletin teşvik etmesi yükümlülüğündedir[42]. Dil hakkı, azınlıkların kültürel, sosyal ve ekonomik hakları ile de bağlantılıdır. Azınlık dilinde yayınlar, sesli ve görsel ürünler, ez az bir radyo ve televizyon kanalı oluşturulması, kolaylıkların sağlanması, gerekirse bu alanda eğitimlerin verilmesi, maddi olarak da imkân varsa desteklenmesi hakları ve devletlerin yükümlülükleri mevcuttur[43]. AGİK Kopenhag toplantısının IV. Bölümünde, azınlıkların, kişinin kendini azınlık mensubu olarak görüp görmeme ve bu hakkı kullanıp kullanmama kararını seçme hakkından bahsetmektedir. Ve kişinin kendi hakkının kullanıp kullanmaması kötü bir sonuç doğurmaz ifadeleriyle bireye bırakılmıştır. Yararlanıp yararlanmama hakkı yine aynı hak, Çerçeve Sözleşmesinin 3. Maddesinde benzer şekilde belirtilerek burada da, kişinin seçim yapıp kendini azınlıklardan kabul etmesi veya haktan yararlanmaması birey için kötü bir sonuca yer açmaz diye açıklanmıştır. Azınlıklar genel olarak devletlerin tehdit olarak algılandığı için ve asimilasyona tabi tutulmaları ihtimal olduğu için, haklarını ayrımcılık yapılmadan ve asimilasyona uğramadan yapma hakları da verilmiştir. Asimilasyona uğramama, asimilasyon yasağı hakları AGİK Kopenhag Toplantısının IV. Bölümünde ve Çerçeve Sözleşmesinin 5. maddesinde yer edinmiştir. İkisinde de, azınlıkların kültürlerini desteklemek, koruma, asimilasyondan sakınmak ve koruma görevi anlatılmaktadır.

[41]Sultan Tahmazoğlu, "*Bölgesel ve Azınlık Dilleri Avrupa Şartı", Ulusal, uluslar üstü ve Uluslar arası Hukukta Azınlık Hakları*, İstanbul Bürosu Yayınları, İstanbul, 2002, s.150-159.
[42]Naz Çavuşoğlu, a.g. e, s. 80-85.
[43] Naz Çavuşoğlu, a. g. e. s. 86.

Azınlıkların, var olma hakkı, yaşam hakkı, eşitlik hakkı, kimliklerin tanınması hakkı, resmi dili kullanma hakkı, dinlerini uygulama hakkı, sosyal ve dini gruplara katılma hakkı gibi belli başlı birçok hakkı bulunmaktadır. Yine herkes gibi, azınlıkların hakları da, başka bir kimsenin hakkının engellenmemesi ve kötüye kullanılmaması çerçevesinde sınırlandırılmaktadır.

1.3.LOZAN KONFERANSINDA AZINLIKLAR

Lozan Konferansı 21 Kasım 1922'de başlayıp, görüşmeleri 4şubat 1923'de kesintiye uğrayan ve 23 Nisan 1923'de tekrar görüşmelerin başladığı, 24 Temmuz 1923 yılında barış antlaşmasının imzalanarak sonuçlandığı, bir barış görüşmeleridir. Lozan'da bir konferansın toplanmasına Mudanya Mütarekesi görüşmeleri sırasında karar verilmiştir. Lozan konferansına giden süreç Kurtuluş Savaşı ile başlayarak, Mudanya Mütarekesi ile şekillenmiştir. Mondros Mütarekesi sonucunda İtilaf devletlerinin güvenlikleri için gerekli gördükleri yerleri işgal haklarına dayanarak Anadolu'da işgaller gerçekleştirmeye başlamıştır. 1919'da İzmir'i Yunanlıların işgali, bu işgallere İngiltere ve Fransa'nın da desteklemesi tepkiler almış, "Kuvay-i Milliye" örgütlenmeleri gerçekleşmiştir. 1920 yılında TBMM kurularak yeni bir rejimin, yeni devletin temelleri atılmıştır.1922'de Kurtuluş Savaşı zaferle sonuçlanarak 3 Ekim 1922 yılında Mudanya Mütarekesi yapılmış ve burada Lozan şehrinde bir konferans toplanmasına karar verilmiştir. Bu görüşmeye karar verilirken müttefik devletler kısa sürede bir barış antlaşması sağlanacağını düşünmüştür fakat sonuca ulaşmak için görüşmeler sekiz ay sürmüştür. Nedeni; yeni Türk devletinin kararlı, özgürlükçü, azimli olması olmuştur. Müttefikler eski düzeni devam ettirme çabalarıyla uğraşırken, Türkiye'nin kararlı duruşu karşısında istediklerini alamamışlardır ve görüşmeler sekteye uğramıştır. Bu kararlı duruş sadece görüşmelerde değil, görüşmeler öncesinde de mevcuttur. Görüşmelere İstanbul ve Ankara Hükümeti'nin birlikte çağrılması sonucu, Ankara Hükümeti bu daveti olumlu karşılamamıştır. Bu durumum Mudanya Ateşkes Anlaşması'nın hükümlerine aykırı olduğunu, sadece bir temsilcinin olduğunu ve İstanbul Hükümeti'nin katılması durumunda Ankara Hükümeti'nin katılmayacağını belirtmiştir. Bu karar neticesinde

de bu ikili görüntüye son vermek, Osmanlı İmparatorluğu'nun kaldırıldığını, yerine yeni Türk Devleti'nin kurulduğunu bir kez daha göstermek için 1 Kasım1922'de mecliste oy çokluğu ile kabul edilerek saltanat kaldırılmıştır. İstanbul Hükümeti'nin çekilmesiyle de, Osmanlı padişahı Vahdettin, İngiliz hükümetinin koruyuculuğuna sığınmıştır.

Lozan Konferansına giderken siyasi duruma baktığımızda; Yunanistan'da 24 Eylül 1922'de Midilli'de askeri ihtilal çıkmıştı ve yayılmış durumdaydı. İhtilalı Venizelosçu Yunan subayları çıkarmıştı.1920 yılında Venizelos'un yerine geçen hükümet yıkılıp, Kral Konstantin memleketten uzaklaştırılmıştır. Bu ihtilalın çıkış sebebi, Büyük Türk zaferinin kazanılmasıdır. Ülkemizde ise; I.ordu Şile-Derice hattı doğusunda, 2.ordu Bandırma, Balıkesir, Biga, Ayvalık, Edremit de hazır bulunuyordu. Doğu Trakya'ya henüz Türk ordusu girememişti. Mudanya Konferansında bu görüş kabul ettirilememiştir. Bu sebeple de Rumeli yakınlarında askeri kuvvet zayıf kalıyordu. Türk ordusun Rumeli yakasına geçmesi demek yeni bir savaşı göze alması demektir ve dört sene mücadele verilerek, Yunan ordusu yok edilmiş, Doğu Trakya Lozan Barış Konferansı'ndan önce düşmandan kurtulmuştur. Bu yorucu ve başarılı zaferin diplomatik yollarla taçlanması gerekmekteydi ve Mustafa Kemal Atatürk'ün görüşü ve planları bu yöndeydi. Lozan Barış Konferansı zaferin diplomatik aşamasıdır.

1.3.1. Lozan Görüşmeleri ve Azınlıklar

Lozan görüşmeleri, İsviçre'nin Lozan kentinde yapılmıştır. Baş delege İsmet İnönü(Dışişleri Bakanı) olmuştur. Bu önemli görüşmede onun böyle önemli göreve getirilmesinde, Mudanya Mütarekesindeki başarısı, kararlılığı, ağır başlılığı, emin adımlar atması, Mustafa Kemal'in emirlerini yerine getirmesi sadakati etken olmuştur. Lozan görüşmeleri çetin geçeceği tahmin edilmekteydi ve bu zorlu diplomaside temsilcimizde çetin birisi olmalıydı. Harp akademisinde öğrendiği metot eğitimi, devletin iç ve dış meseleleri hakkında bilgi sahibi oluşu, sabırlı ve mantıklı oluşu İsmet İnönü'nün seçilmesini doğruluyordu.

Masanın karşı tarafında da; Lord Curzon ve Yunan baş temsilcisi Venizelos en kuvvetli kişilerdi. Curzon İngiliz heyetinin başkanıydı. Aynı zamanda da konferansın reisiydi. Venizelos da tecrübesi ve başarısından dolayı korkulması gereken bir avukattı[44].

TBMM hükümetinin konferansa katılan delegelere verdiği talimat;

"Doğu Sınırı için, Ermeni yurdu olmasının söz konusu olamayacağı, eğer bu söz edilirse görüşmelerin kesintiye uğrayacağı, Irak sınırı için; Süleymaniye, Kerkük ve Musul'un isteneceği, Suriye sınırının düzeltilmesi için çalışılacağı belirtilmiştir. Adalar için Türkiye'ye coğrafi olarak yakın olanların Türkiye'ye katılması gerektiği, Trakya Sınırı'nın eski haline(1914) gelmesi için çabalanacağı vurgulanmıştır. Boğazlar konusunda yabancı bir devletin kuvvetlerinin asla kabul edilemeyeceği, kapitülasyonların kabul edilmeyeceği, azınlıklar için mübadele yapılacağı talimatı verilmiştir"[45].

Konferansa katılan devletler; İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya(müttefik devletler), Yunanistan, Romanya, Sırp- Hırvat- Sloven Devleti, ABD, Türkiye, Bulgaristan ve belirli konularda görüşmelere katılım sağlayan Belçika ve Portekiz[46].

Konferans; sınırlar, Boğazlar rejimi, azınlıklar, askeri işler (birinci komisyon), yabancılar(ikinci komisyon), ekonomik işler(üçüncü komisyon) konularıyla üç ana komisyondan oluşmaktadır. Üç komisyona ayrılmasını sebebi; çalışmaların kolaylaşmasıdır.

Üç komisyonun çalışmaları, Ocak 1923 sonlarında bitmiştir. 3 Şubat 1923 tarihinde Türk heyetine barış antlaşması projesi sunulmuş; 4 Şubat günü 17.30'da toplanılmış ve Fransa ve İtalya'nın görüşleri (istiklal ve hâkimiyete karşı düşen görüşleri) kabul edilmemiş görüşmelere ara verilmiştir.

---

[44]Katılımcılar;"Baş delege; İsmet İnönü. Delegeler; Dr. Rıza Nur (Sağlık Bakanı), Hasan Saka(Maliye Bakanı).

[45]Güler, a. g. e, s.70-71.

[46]İbrahim Soysal, *Soğuk Savaş Dönemi ve Türkiye Olaylar Kronolojisi*,(1945-1975), İstanbul, 1997,s.69.

Birinci komisyon sırasında İsmet Paşa, Batı Trakya'da ahalinin reyine müracaat edilmesini istediklerini ve bu isteklerinin dayandığı sebepleri sıralamıştır[47]. Lord Curzon, İsmet Paşa'nın ileri sürdüğü delillere şu cevabı vermiştir;

"Muahedelere karşı, çok ihmalkâr davranmak istidadı gözüküyor. Türkiye, 1913 hududunun yeniden tesisini istiyor. 1913'e kadar, Türkiye'ye ait olan Batı Trakya'nın en büyük kısmı Bükreş anlaşmasıyla Bulgaristan'a bırakıldı. 1915'de, Batı Trakya'nın Karaağaç ve Dimetoka'yı içine alan bir kısmını, Türkiye, kendi rızasıyla Bulgaristan'a terk etti.1919'da ise, Bulgaristan, 1915 de, Türkiye'nin kendisine bıraktığı kısımla birlikte, bütün Batı Trakya'nın, müttefikler lehine, feragat etti. Nihayet, 10 Ağustos 1920'de, imza edilip tasdik edilmeyen Trakya anlaşmasıyla bütün havali Yunanistan'a levdi olundu. O zamandan beri, Batı Trakya, Yunanistan'ın işgal ve idaresi altında bulunmaktadır.

Adlaşmanın ihdas ettiği durum budur.

Şimdi, Türk heyeti, harpten evvelki hududa dönmek iddiasındadır.

Türkiye'nin istediği arazi kıtasının Sevr antlaşmasıyla hiçbir münasebeti yoktur.

Bu arazinin mukadderatı Neilly antlaşmasıyla karara bağlanmış bulunmaktadır. Müttefikler, katiyen, bundan vazgeçmek niyetinde değildirler.

Diğer taraftan, Meriç en iyi, tabii bir huduttur.

Bundan başka; Türklerin kendileri, Meriç'in hudut olmasını istemişlerdir.23 Eylül 1922 tarihli müttefik notasında, "üç müttefik devlet, Türkiye'nin, Meriç ve Edirne'ye kadar, Trakya'yı elde etmek arzusunu iyi karşıladıklarını" bildirmişlerdir.

---

[47]Bkz; Tevfik Bıyıklıoğlu, Trakya'da Milli Mücadele, s.478.
Sebepler; "*1-Müttefikler, 24 Eylül 1922 tarihli notaları ve Mudanya mukavelenamesiyle Edirne dâhil olduğu halde, Doğu Trakya'nın Türkiye'ye verilmesini kabul etmişlerdir. Meriç'in sol sahilinde bulunan Edirne'nin geçinebilmesi için, Meriç'in sağ sahilinde, yani batısında olan Edirne istasyonu, Karaağaç mahallesi ve Edirne ile bu mahalle ahalisinin sahip oldukları arazi ve çiftlikler de, Edirne ile birlikte Türkiye'ye verilmelidir. Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin anlayışı budur.*
2-Edirne Türkiye'ye verildiğine göre, bu şehri İstanbul'a bağlayan Kuleli Burgaz-Mustafa paşa demiryolu ve bu yolun geçtiği arazi de Türkiye'ye ait olmalıdır. Edirne ile adı geçen demiryolunun emniyeti ve komşularımızla iyi münasebet kurmak bakımından, hududun, lüzumu kadar, Edirne'den ve demiryolundan uzak kalması zaruridir.
3- Meriç'in batısında istediğimiz ufak arazideki ahalinin büyük çoğunluğu Tüktür."

Devletlerin davetine verdiği cevapta(29 Eylül 1922 tarihli cevap), Edirne dâhil olduğu halde, Meriç'in Batı sahiline kadar, Doğu Trakya'nın Türk hükümetine geri verilmesini istendi. Bundan sonraki 4 Ekim1922 tarihli notada da, Türk hükümeti, Trakya'da itiraz götürmez haklarının tanınmış olmasından memnuniyetle bahsetmiştir. Nihayet, Mudanya mukavelenamesi, Yunanlıların Meriç'e kadar geri çekilmelerini tespit etmiştir. İşte iki üç aydan beri, Türkiye'nin istediği hudut, Meriç hattı idi, başka bir şey değildi.

Irki ve iktisadi deliller, Türk ve Yunan heyetlerinin verecekleri malumatın ve rakamların ışığında, ileride incelenecektir.

Türk heyeti, askeri emniyet meselesini de ileri sürmüştür. Ninçiç, Meriç'in bir veya iki sahili üzerinde gayrı askeri mıntıka ihdasını teklif etmiş bulunmaktadır. Bu suretle, Türklerin ileri sürdükleri tehlike ortadan kalkmış olacaktır.

Meriç'in sağ kıyısındaki Mustafa Paşa- kuleli Burgaz demiryolu parçası, mütarekeden evvel de, Türkiye'de değildi. Diğer taraftan Karaağaç, Edirne'nin tek istasyonu değildir. Meriç'in sağ sahilinde, köprünün ilerisinde, Karaağaç'a bir iltisak hattıyla bağlı ve Türk toprağında diğer bir istasyon vardır.

Konuştuğumuz Mustafa paşa- Karaağaç- Kuleli Burgaz denizyolu, yalnız Türkiye'yi değil, aynı zamanda, Bulgaristan ve Yunanistan'ı da alakadar etmektedir. Bunun için, bu demiryolu üzerinde transit işiyle Bulgaristan'ın Ege denizine çıkması bir tali komisyonda incelenecektir.

Türk heyeti, hudutları tayin etmeden, Batı Trakya'da, halkın reyine başvurulmasını istemektedir. Bu mesele, Neuiily adlaşmasıyla hallolmuştur. Türkiye2nin, kendi ihtiyariyle terk ettiği Batı Trakya, harpten evvel, Türkiye'ye ait değildi. Doğu Trakya'dan ve diğer yerlerden gelen mültecileri yerleştirmek için Yunanistan'ın Batı Trakya'ya ihtiyacı kati'dir. Yunanistan, burasını meşru bir suretle elinde bulundurmaktadır. Müttefikler, bu meselenin yeniden açılmasına müsaade etmeyeceklerdir. Burada, halk reyine müracaat edilmesi düşünülemez. Müracaat edilse bile, orada vuku bulmuş olan büyük ahali değişiklikleri dolayısıyla, bu müracaatın neticesi semereli bir delil telkin etmez. Bayı Trakya'nın doğu kısmında

ve Meriç'in garp sahili üzerinde küçük muhtar bir devlet kurmak fikri de makul sayılamaz. Neuiily adlaşmasının, tekrar tartışamaya konmasına, müttefikler razı olamazlar. Bu nokta üzerinde davet eden devletlerin arasında fikir birliği vardır"[48].

Sonuç olarak, Batı Trakya konusunda, halkın kararına başvurulması reddedilmiş ve Batı Trakya, Yunanistan'a bırakılmıştır.

Görüşmeler sırasında, Barış Antlaşması imzalanmadan önce 30 Ocak 1923'de Yunanistan ile Türkiye arasında Nüfus Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol ile Sivil Tutuklular ve Savaş Tutukluları konusunda Antlaşma" imzalanmıştır.

Konferans sonucunda barış antlaşması imzalanmıştır. Karaağaç Türkiye'ye bırakılmıştır. İmroz, Bozcaada, Tavşan Adaları Türkiye'ye, On iki Ada ve Meis Yunanistan'a kalmıştır. Türkiye- Suriye sınırı belirlenmiştir. 1915'de İstanbul Antlaşması ile belirlenen Bulgaristan sınır Lozan Barış Antlaşması ile kesinleşmiştir. Musul'un Türkiye'ye verilmesine İngiltere yanaşmayınca bu konu 1926 yılına kadar uzamıştır. Batı Trakya Yunanistan'a bırakılmıştır. Türkiye her ne kadar burası için Batı Trakya'da oylama yapılmasını istemiş olsa da kabul edilmemiştir ve Batı Trakya Yunanistan'a bırakılmıştır.

Lozan Konferansı sonrasında yapılan antlaşmalar, birinci antlaşma, bu antlaşmayı bütünleyen ekler ve Türkiye ile kimi Batı devletleri arasındaki mektuplar dizisinden oluşmaktadır. Antlaşmada metinler bölümlere, bölümler kesimlere ayrılmıştır. Antlaşma metni Fransızcadır ve Türkçeye çevrildikten sonra BMM' ne 21 Ağustos 1339 günü sunularak, 23 Ağustos tarihinde ayrı ayrı dört yasa ile (341, 342, 343, 344 sayılı) onaylanmıştır.

Konferansın azınlıklar sorunu, Azınlıklar Alt komisyonunda görüşülmüştür. Türkiye'yi temsil eden baş delege İsmet İnönü'dür. Türkiye'den giden kalabalık heyetin içinde sağlık bakanı Rıza Nur da vardır ve azınlık konusu ile ilgili müttefikler ile arasında geçen zorlu süreci; " Lozan Hatıralarında" yazmıştır. Azınlıklar, Türkiye için ülke bütünlüğünü, beraberliğini ifade etmektedir. Müttefikler

[48] Tevfik Bıyıkoğlu, *Trakya'da Mili Mücadele,* Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1992,s.483-485.

için ise bölücülük aracı olarak görülecek, dil, ırk ayrımı yapılarak azınlık tanımlamasını genişletip, "bütün azınlık" deyimini kabul ettirmeye çalışmışlardır. Türkiye için kabul edilecek tek deyim "gayrimüslim/Müslüman olmayan" azınlıklar deyimidir. Özellikle İngiltere, politikası gereği Musul petrollerini kontrolünde tutmak, Kürtleri politikası içinde tutarak, Kürtleri azınlık statüsüne sokmaya çalışmıştır. Rıza Nur'un hatıralarında anlattığı bu kısım;

"*Frenkler akaliyet diye üç nevi biliyorlar: Irkça ekalliyet, dilce ekalliyet. Bu bizim için gayet vahim bir şey, büyük bir tehlike. Aleyhimize olunca şu adamlar ne derin ve ne iyi düşünüyorlar… Irk tabiri ile Çerkez, Abaza, Boşnak, Kürt, Rum ve Ermeni'nin yanına koyacaklar. Dil tabiri ile Müslüman olup başka dil konuşanları da ekalliyet yapacaklar. Din tabiri ile halis Türk olan iki milyon Kızıl başı da ekalliyet yapacaklar. Yani bizi hallaç pamuğu gibi dağıtıp atacaklar. Bu taksimi işittiğim vakit tüylerim ürperdi. Kıllarım sanki birer kazık oldu. Bileklerimi sıvadım. Bütün kuvvetimi bu tabirleri kaldırmaya verdim. Pek uğraştım. Pek müşkülat ile fakat kaldırdım"*[49].

Müttefikler ne kadar ülkeyi çeşitli azınlık statülerine ayırmaya çalışsa da, Türkiye son derece kararlı tutumuyla, sadece Müslüman olmayanları azınlık olarak kabul edeceklerini, Kürtlerin kaderlerinin Türkler ile ortak olduğunu belirtmiştir.23 Aralık 1922 oturumundan beri itibaren bu gücü kabul ettirmede başarılı olmuşlardır. Çünkü yapılan konuşmalarda "azınlık" yerine "Müslüman Olmayan Azınlıklar" deyimi kullanılmıştır. Antlaşma metnini Kesim III. Azınlıkların Korunması başlığını taşıyan kısım 37-45 maddelerini kapsamaktadır[50]. 8. madde[51] Türkiye heyetince reddedilmiş, diğerleri kabul edilmiştir.

[49]Bknz; Dr. Rıza Nur'un Lozan Hatıraları, İstanbul,1991,s.83.

[50] 37.madde; "Türkiye, 38-44.maddelerin tüm hükümleri temel yasalar olarak tanınmalıdır. Hiçbir hüküm, iş ve durum bu kanunlarla çelişir olmamalı ve üstün sayılamamalıdır. Türkiye bununla yükümlüdür.

38.madde; "Türk hükümeti, ülkesinde oturan herkesin hiçbir konuda ayrımı yapmaksızın korumakla yükümlüdür. Müslüman olmayan herkes göç ve seyahat etme dâhil inanç, ibadet tüm haklarını özgürce kullanabilmelidir.

39.madde;"Müslüman olmayan azınlıkların tümü Müslümanların yararlandığı, eğitim, dil, iş, kamu kurumlarında çalışma, ifade ve düşünce özgürlükleri alanlarında aynı haklara sahiptir."

40.madde;"Müslüman olmayan azınlıklar Türk uyrukları sahip olduğu hukuksal hak ve yararlanmalardan aynı haklara sahiptir. Kendi dillerini kullanma, dini ibadetlerini yapma hak ve garantileri vardır.

Düzenlemeler "Müslüman olmayan azınlıklar/Gayrimüslimler" ile ilgilidir. Türkiye'nin kabul ettirdiği bu görüşe göre, Türkiye'de sadece Gayrimüslimler azınlık kabul edildi. Ermeniler, Rumlar, Yahudiler ve bunların yanında da Polonez, Süryani ve türevleri(Yakabiler, Aramiler, Keldaniler, Nesturiler, Asurîler, Araplar, Çingeneler). Türkiye, kavram konusunda sağladığı başarıyı, Patrikhane konusunda sağlayamadı ve Patrikhanenin yurt dışına çıkartılması düşüncesini hayata geçirememiştir. İstanbul'daki Rum azınlığın "azınlık kilisesi" olarak kabul edilmiştir.

1923-1928 yılları aralığında "nüfus mübadelesi" yapılmıştır. Buna göre, Mondros Mütarekesi'nin imzalandığı (30 Ekim 1918) tarihinden önce İstanbul'a yerleşmiş Rumlar, yerleşik kabul edilerek, bunların dışındaki Anadolu'nun diğer yerlerindeki Rum, Yunanistan'a göç ettirilmiştir. Batı Trakya'daki Türkler de orada "yerleşik" kabul edilerek, onların dışındaki Türkler Türkiye'ye göç ettirilmiştir. Neden bu mübadele oldu? Yunanistan, 1830'da bağımsızlığını kazandıktan sonra, Yunanistan'ın ideasına göre, sadece Yunanlılardan oluşan bir devlet kurmayı amaçlamıştır. Türkiye'de misakı milli sınırları içinde Müslümanlardan oluşan bir devlet kurmak istemiştir. TBMM Hükümeti mübadeleyi, Batılı devletlerin mübadele konusu olan azınlıklardan kurtulmak için istemiştir. Yunanistan 1830'da bağımsız olmuştur. Osmanlı Devleti aleyhinde genişlemiş, aldığı topraklarda Türk ve Müslüman topluluklar kalmıştır. Osmanlı Devleti de 1878-1913 yıllarında Balkan hâkimiyetini yitirmiştir. Balkan savaşları sonucunda gelişen bu kötü durum ve kaybedilen topraklar, orada kalan Müslüman ve Türklerin korunmasını gerekli kılmıştır. Yunanistan bir I.dünya savaşı sonrası 1913-22 yılları arasında Batı Anadolu, Trakya, Marmara ve Doğu Karadeniz bölgesinde katliamlar yapmıştır. Yunanistan'ın bu işgallerinden dolayı iç göç yaşayan Türklerin yerine Rumlar

---

41.madde; " Devlet bütçesi ve hayır işi gelirlerinden azınlıkların da yararlanma hakları vardır.
42.madde; " Türk hükümeti, azınlıkların dini ibadetleri ve ibadet yerleri için gerekli olanakları sağlamakla ve korumakla yükümlüdür.
43.madde;"Müslüman olmayan azınlıklara gerek dini zorlama, gerek hukuksal olarak tatil günü olan günlerde mahkemeye çıkmaya zorlanamazlar.
44.madde; "Türkiye, azınlıkların korunmasını ve Milletler Cemiyetinin korumasını kabul eder.
45.madde; "Türk Hükümeti tarafından Müslüman olamayan azınlığa tanınan bu haklar, Yunanistan Hükümeti tarafından da Müslüman azınlığa tanınmıştır. Yunan hükümeti de bunu kabul eder".
[51]8. Madde; Türkiye, Müslüman olmayan Türk uyruklarına, bir vergi karşılığında, askerlik hizmetinde bağışık tutumla olanağının tanınmasını, milletler cemiyeti meclisi ile birlikte incelemeye hazırdır. Bu bağışıklık vergisi aşırı olmayacak ve Türkiye'nin aynı bağışıklığı bütün uyruklarına tanıması halinde, Müslümanlarla Müslüman olmayanlar eşit olacaktır.

yerleşmiştir. TBMM Hükümeti 1921 yılında ordusunu düzenlemeye çalışmış ve Sakarya Meydan Savaşından sonra Türk ordusu taarruza geçmiştir. 26 ağustos 1922 büyük taarruz ile Yunan ordusu bozguna uğratılmıştır. Yunanistan ve Türkiye arasındaki mücadele Mudanya Ateşkes Antlaşması ile durmuş ve Lozan Konferansı ile barış süreci başlamıştır (20 Kasım 1922 günü). Bu mücadele dönemi de iki taraf da çok sayıda esir tutmuştur. Bu esirlerin çoğu Lozan Barış Antlaşmasından önce serbest bırakılmıştır. (Çok sayıda Yunan esir Adana, Konya, Kayseri garnizonlarında tutulmuştur). Esirler ile ilgili resmi olarak "Sivil Tutukluların mübadelesine ilişkin Türk Yunan Anlaşması" ile sağlanmıştır. Yine 30 Ocak 1923'te Türk ve Rum Nüfus mübadelesine ilişkin sözleşme ve Protokol imzalanmıştır.[52] Daha somut sebepler ile yazarsak İstanbul'da bulunan Patrikhane, Türkler ile Rumların kaynaşmasına ve birlikte yaşamaya engel bir unsurdur. Bu yüzden görüşmelerde Türk heyeti patrikhanenin İstanbul'dan çıkarılmasında ısrarcı olmuştur. Eğer Patrikhane aynı kalacaksa, Rumların İstanbul'dan gönderilmesinin anlamı olmayacaktır. Venizelos'a göre de sorun patrikhane değil, Patriklerin yanlış uygulamalarıdır. Sonuç olarak Patrikhanenin İstanbul'da kalması kabul edilmiştir. Mübadele sonucu, yaklaşık 1.200.000 Rum Yunanistan'a, 460.000 Türk Türkiye'ye gönderilmesi kabul edilmiştir. Bu, Batı Anadolu ve Karadeniz'deki Rum nüfusu Yunanistan'ın Makedonya bölgesindeki Türk nüfusu kapsamaktadır. Yani Batı Trakya Türkleri istisnadır. Türk hukukuna göre; iki çeşit ahali vardır. Orada doğan oturan kişiler, diğeri oraya gelerek yerleşenlerdir. Bu yerleşen kişiler kayıt olmadıkları sürece yerli olarak kabul edilmemektedir. Ve İstanbul'daki Rumların çoğunluğunun kaydı yoktur ve yerli sayılmazlar. Uluslar arası Daimi Adalet Divanında (21 Şubat 1925), yerleşimi olan (etabli) kelimesinin oturmak ve süreklilik ifade ettiği belirtilmiştir. Buna göre de İstanbul'un belediye sınırları içinde olan ve 30 Ekim 1918 tarihinden önce gelen Rum ahalisi yerli sayılıp, mübadele dışında bırakılması görüşü savunulmuştur. Etabli Antlaşmasında (10 Haziran 1930) göre, İstanbul Rumları ve

[52]Lozan Barış Antlaşması ve Eklerinin tam metinleri için bkz. Seha L. Meray (Çev.), Belgelerle Türk Tarihi Dergisi, Dün/Bugün/Yarın (Lozan Konferansı Özel Sayısı), Sayı:18 (Temmuz 1998) s. 69-128.

Garbı Trakya Türkler etabli kabul edilmiştir[53]. Ayrıca Osmanlı Devleti içinde yaşayan Rum nüfus esnaf ve zanaatkâr sınıfından yani orta ölçekli işletmelere sahiptir. Ticaret ile maddi olanakları yükselten bu kesim bu durumunu kaybetmek ve göç etmek istememiştir. Bunun yanında, Yunan hükümetine ve Patrikhanenin Rum nüfusu Türkiye'de tutma ve gerektiğinde söz hakkına sahip olma istekleri, çabaları İstanbul Rumları mübadele dışında kalmıştır. Türkiye açısından ise, özellikle belli uzmanlık alanları olan Rumlar, mesleği öğretene kadar ve tamamen, o bölgede işi bilen bir Müslüman olmadığı için, mübadele dışı tutulmuştur.

[53]Seha L. Meray (Çev.), a. g. e. s.116.

2.BÖLÜM

LOZAN'DAN GÜNÜMÜZEBATI TRAKYA TÜRK AZINLIĞIN HUKUKİ STATÜSÜVE SORUNLARI

2.BATI TRAKYA

Balkanlardaki Türk varlığı M.Ö 2.yüzyıla dayanmaktadır. İlk olarak İskit Trükleri Orta Asya'dan buraya göç etmişlerdir. Daha sonrasında sırasıyla 4. , 5. ,9. Ve 11. Yüzyıllarda Avarlar, Peçenekler, Hun Türkleri, Kuman Türkleri ile devam etmiştir.

Batı Trakya, güneyde Ege Denizi ile çevrili, doğuda Meriç nehri ile sınırı olan, batıda Mesta-Karasu nehri bulunan, kuzeyde Rodop dağları ile Bulgaristan'dan ayrılan Yunanistan egemenliğinde olan toprak parçasıdır[54]. İsmini, buraya M.Ö yerleşmiş olan "Türk" kabilelerinden almaktadır. Traklar, Romanya Danube bölgesi ile Trakya arasındaki coğrafyada M.Ö 6 ve M.Ö 3. Yüzyılları arasındaki etkili olan topluluktur. Bazı kaynaklarda, M.Ö 1000-2000 yıllarına kadar bu bölgede yaşadıkları belirtilmiştir. Bu bölgede yaşayanların "Tyrkae" olarak telaffuz edildiği ve bunun "Türk" demek olduğu "History of PlintytheElder" da yer almaktadır.

Trakya, Doğu ve Batı olarak ikiye ayrılmaktadır; Doğu Trakya, Türkiye'nin Avrupa kıtasındaki arazinin, Batı Trakya; bir kısmı Bulgaristan, bir kısmı Yunanistan'da kalan kısımdır. Konumuzdaki Batı Trakya, Lozan ile sınırları çizilen topraklardır. Doğuda Meriç nehri, batıda Struma vardır. Kuzeyde Rodop Dağı, güneyde Ege Denizi yer almaktadır. Batı Trakya bölgesinin tarihini incelediğimizde Osmanlı'nın bölgeyi fethine kadar uzanmamız gerekir.1363'te Osmanlı Devleti bölgeyi fethetmiştir. O yüzden 1878'e kadar Türklerin egemenliğinde kalmıştır. Osmanlı'nın Batı Trakya'yı fethi, Edirne'yi fethedip, topraklarını genişletme siyasetine gitmektedir. Bu süre zarfında bu bölge Türkleşmiştir.[55] Daha sonra, 1878 yılı içerisinde Berlin antlaşması ile Türk nüfusu azalmış, Ayestefenas antlaşması ile Bulgaristan'a geniş alanlar bırakılmıştır. Yine 1878 yılında Trakya'nın kuzey

[54]Cafer, Alioğlu, *Dünden Bugüne Batı Trakya*, Bursa, Dizayn Ofset, 2005, s.46.

[55] Levent Ürer, *Azınlıklar ve Lozan Tartışmaları*, Derin Yayınları, İstanbul 2003, s. 1.

bölümünde özerk bir statüde Doğu Rumeli bölgesi vücut bulmuştur. Ayestefenos antlaşması ile Bulgaristan'a verilen topraklar yüzünden Doğu Rodoplarda Türklerin ayaklanması yaşanmıştır[56]. Doğu Rumeli'ye yayılan ayaklanma süreci, Doğu Rumeli, Bulgaristan'dan ayrı bir yönetim olarak meydana çıkmıştır. Balkan savaşları sırasında (I.Balkan) Osmanlı Ordusu, yenilgi almış ve Osmanlı, Londra Barış konferansı ile Midye- Enez çizgisi batısındaki bütün toprakları Balkan ülkelerine bırakmıştır. Ganimetler konusunda savaşa giren ülkeler sonucunda, İkinci savaştan yararlanan Osmanlı, Edirne'yi geri almıştır. Bu süreçte, Bulgar çeteleri Batı Trakya'da eziyet yapmaları üzerine Enver Bey'in emri ile 116 kişilik birlik (Kuşçubaşı Eşref komutasında) bölgeye girmiştir. Burada başarı elde edilerek ve "Garbı Trakya Hükümet-i Müstekiles" ilan edilerek bayrağı, marşı olan bağımsız bir Türk Cumhuriyeti kurulmuştur. Bu ilk Türkiye Cumhuriyetidir. Fakat 1912 yılında Batı Trakya Bulgaristan'a bırakılmıştır. Bulgaristan da I.Dünya savaşına üçlü ittifak grubunun yanında katılmıştır ve 1919'da barış antlaşması imzalanmıştır. Kuzey sınırlar Bulgaristan, güney kısımlar müttefiklerin işgaline bırakılmıştır. İzmir'in işgalinden sonra, 10 Ağustos 1920'de müttefikler tarafından Yunanistan'a bırakılmıştır[57]. Son şeklini, 24 Temmuz 1923 Lozan Barış antlaşması ile almıştır. Batı Trakya'daki Müslüman Türkler, azınlık statüsünde yer almıştır[58]. Bu da Yunanistan'a yasalar ve insanlık açısından azınlıkların hakları ve korunmaları ile ilgili yükümlülükler yüklemiştir. Bu yükümlülükler, azınlıkların Yunan vatandaşları gibi ayrımsız hayatlarını sürdürmelerini, din, soy ayrım yapmadan özgürce yaşamalarını, siyasi ve sosyal haklardan yararlanmasını eşit ve hukuka uygun davranılmasını, haklarını uygulamada baskı ve problemler ile karşılaşmamasını sağlamaktır. Ama Lozan'dan sonraki döneme, özellikle 1923-1950 dönemi bakarsak, bu yükümlülüklerin yerine getirilmediği anlaşılmaktadır. Lozan'dan sonra ilk yıllarda bölgedeki azınlığın nüfus yönünden ve mülkiyet bakımından üstün olan durumunu değiştirmek için uğramıştır. Azınlığın arazilerine, evlerine zorla el

[56] Mehmet Delibalta, Batı *Trakya Fetih Tarihi*, Batı Trakya Türkleri Araştırma Merkezi Yayınları, Almanya-Münih, 2002, s.226.

[57] Cafer Alioğlu, *Batı Trakya Davasının Avrupa Cephesi, A.B.T.F. Europe Afifice, Witten 1998, s.8.*

[58] Jürgen Habermas, "*Öteki" Olmak, "Öteki"yle Yaşamak*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2005, s. 19.

konulmuştur. Bu baskı ve zorlamalara dayanamayan Türkler, Türkiye'ye göç edince, Batı Trakya'dan Türk azınlığı azalmıştır[59]. 1930 yılından sonra, Atatürk ve Yunan başbakanı Venizelos yakınlaşmıştır ve sayede Ankara Antlaşması ve Türk-Yunan ikamet, ticaret ve SeyruSefain antlaşması imzalanmıştır. Yine de bu dönemde, azınlıkların ellerindeki topraklar sorun edilmiş ve kamulaştırılarak elinden alınmıştır. En önemli ve güzel dönemi 1950'den sonraki gerçekleşen dönemdir.1952 yılında Gümülcine'de Celal Bayar isimli bir Türk Lisesi açılmıştır.1974 yılında, Türkiye'nin Kıbrıs çıkartması sonucu, Yunan hükümeti azınlık üzerindeki baskılarına devam etmiştir. 1975 Helsinki Sonuç Belgesi ile İnsan Hakları önem kazanmaya başlayınca, 1980'ler ile daha insanı bir bakış açısı egemen olmuştur[60].

2.1.Türk-Yunan İlişkileri

Yunanistan ile Türkiye denk iki devlet değildir. Bunu incelenen dönemlerde daha net görebiliriz. Öncelikle Yunanistan için Türkiye, Büyük Yunanistan fikri için alınması gereken toprakları ifade etmektedir. Lozan Barış antlaşmasına kadar bu böyle devam etmiştir. İç politikalarla birlikte dönem dönem yakınlaşan ilişkiler yine politikalar sonucu gerginleşmiştir. Özellikle Kıbrıs konusu önemli sorundur iki devlet arasında. Yunanistan'da 1952 yılında Papagos iktidara gelmiştir[61]. Bu dönemde Kıbrıs konusu ilk defa parti programında yer bulmuştur. Kıbrıs sorunu Yunanistan için II. Dünya Savaşına kadar uzanmaktadır. Yunanistan II. Dünya Savaşında müttefiklerin yanında yer almış ve karşılığında da On İki Ada ile Kıbrıs Yunanistan'a vaat edilmiştir. Bu vaatlerin gerçekleştirilmesi isteğinde, Türkiye'nin engel olması, o süreçte 6/7 Eylül olaylarının yaşanması ilişkileri gerginleştirmiştir. İstanbul Rum azınlıklarının bu olaylarda konu olması, Yunanistan'da Türkiye için olumsuz bir algı oluşturmuştur.1952 yılında da parti programında Kıbrıs konusu yer

[59] Ömeroğlu, , a. g. e. s.60-62.

[60] Feyyaz Sağlam, *Yunanistan (Batı Trakya) Türkleri Edebiyatı Üzerine İncelemeler*, Avustralya Batı Trakya Türkleri İslam Derneği Yayınları, İzmir 1996, s.18.

[61] Avram Galanti, *Türkler ve Yahudiler (Tarihi, Siyasi Araştırma)*, İstanbul, Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.Ş., 1995, s. 14.

almıştır. Zürih ve Londra antlaşması ile Bağımsız Kıbrıs Devleti kurulmuştur. Türk ve Rum toplumları arasındaki haklar belirtilmiştir. Fakat Yunanistan'ın büyük Yunanistan isteklerinden vazgeçmemesi üzerine dostluk ilişkileri yine kötüleşmiştir[62]. Bu ilişkileri dönemler bazında incelersek;

1974 sonrası dönem; Türk-Yunan ilişkileri gergindir. Güvensizlik konusu ön plandadır. 1974 Kıbrıs darbesinin yaşandığı dönemdir[63]. Türkiye, Kıbrıs'a askeri müdahalede bulunmuştur. Yunanistan'da, Türkiye'nin bu hareketine izin vermek ile suçlanan askeri cuntanın yerine, Karamanlis iktidara gelmiştir. Bu dönemde Türk-Yunan savaşı riski gündeme gelmiş hatta var olan savaş riski artmış görünmektedir demek daha doğru olur. Yunanistan NATO'dan ayrılmıştır. Bu dönemde Türkiye ile Yunanistan arasındaki barış görüşmeleri birinci ve ikinci Cenevre görüşmelerinde sonuç alınamamıştır. Yunan iç politikasında bu olaylardan sonra Türkiye ile ilgili konulara fazlaca yer verilmiştir. 1974-1980 arsında Yunanistan'da muhafazakâr hükümetler kurulmuştur. Yunanistan'ın AET ile ilişkileri bu dönemde gelişmiştir. Yunanistan, NATO'nun askeri kanadına dönmeye çalıştığı bu dönemin son evresinde, Türkiye'nin vetosunun giderilmesi gerekmektedir.

1980 sonrası dönem; Bu döneme kadar Yunanistan'daki hükümetler, ilişkiler ulusalcı yaklaşmıştır. 1981-1987 yılları, Türk- Yunan ilişkileri vurgulanarak sürekli gündemde kalmıştır. Yunanistan'da bu dönemde PASOK hükümeti iktidardadır." Türk tehdidi" algısı devam etmektedir bu dönemde de PASOK hükümeti Türkiye'ye baskılar oluşturmaktadır. 1984 yılında, Yunan savaş gemisine ateş açıldığı söylemi, 1987'de de kıta sahanlığında anlaşmazlık yaşanmıştır. 1985 yılında faydacı yaklaşımın var olduğu politikalar gerçekleşmiştir. Yunanistan NATO, ABD, AET ile olan ilişkileri dolayısıyla, Türkiye'ye sert tutumundan ılımlı havaya bürünmüştür. 1987 DAVUS sürecinde ılımlı hava devam etmiştir. Diyalog ortamı sağlanmıştır.

---

[62] Ali Hüseyinoğlu, *Soğuk Savaş Döneminde Yunanistan Azınlık Politikasındaki Süreklilik ve Değişimlerin Batı Trakya Üzerindeki Yansımaları,* II. Uluslararası Batı Trakya Türkleri Araştırmaları Kongresi, 2007, s.94-122.

[63] Erol Kurubaş, *"Türk-Yunan İlişkilerinde Neo Detant Dönemi Ve İlişkilerin Geleceği" , Türkiye – Yunanistan Eski Sorunlar, Yeni Arayışlar,* Derleyen: Birgül Demirtaş Coşkun, Ankara, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, 2002, s.16.

1990'lı yıllar, olumlu havanın, zaman zaman gerginleştiği dönemdir. Batı Trakya Türkleri ile ilgili seçim konularında, Türkiye buradaki Müslüman Türkleri kışkırtmak ile suçlanmıştır[64]. Yunanistan'da Yeni Demokrasi Partisi iktidardadır. Bu dönemde Yunanistan ile ABD arasında diyaloglar gelişmiştir. İki ülke arasında Savunma ve işbirliği anlaşması imzalanmıştır. Bu dönemde, Yunanistan'ın Ege denizi karasuları 12 mile çıkarmak istemesi, Türkiye'nin 6 mil olduğunu belirtmesi ile ilişkiler bozulmuştur. Türkiye'de Turgut Özal iktidarının olduğu yıllardır ve Özal'ın yayılmacı politikası Yunanistan'ı tedirgin etmiştir[65].

Yakın Dönem; Yunanistan AB üyeliği istediği ve bu sebeple uyum sürecine girdiği dönemdir. AB ile Yunanistan'ın iyi olan ilişkileri stratejik olarak Türkiye ile de iyi ilişkiler oluşturmaya yöneltmiştir. Ilımlı diyalogların olduğu bir ortam sağlamıştır. Yeni bir sürecin başladığının göstergesidir.

2.1.1.Yunan Hükümetinin Batı Trakya Türklerine Karşı Tutumu

Tarihe baktığımız zaman, tüm devletlerin azınlıklar konusunda endişeleri mevcut olduğu aşikârdır. Yunanistan, farklı ırklar, diller, mezhepler barındıran bir devlettir. Fakat Müslüman azınlıklar hakkında farklı düşünmektedir. Yunan devletine göre, resmen tanınan Batı Trakya bölgesinde yaşayan azınlıklar Yunanistan uyruklu "Müslüman azınlık"lardır. Fakat barış antlaşmasının 45. Maddesi Yunanistan'daki azınlıkları kastetmektedir. Yunanlılar reddetse de, Müslüman Türkler, Gagavuz Türkleri, Hıristiyan Türkler, Karaman Türkleri de Yunanistan'ın çeşitli bölgelerinde yaşamaktadır. Yunanistan'ın kabul etmiş olduğu azınlıklar, "din azınlıklarıdır". Bunlar, Müslüman Türklerdir. Ama Yunanistan devleti Türk kimliğini reddetmektedir. Bu sebeple tanımsal açıdan kabul ettiği azınlık "Müslüman azınlığıdır". Yunanistan anayasasının 1. Maddesi gösteriyor ki, "ulus" ve "halk" ayrımı mevcuttur. Yunanistan vatandaşları "halk" kavramının içerisinde iken, ulus kavramı ırk terimi ile ilişkilendirilmektedir. Yunanistan'da Arnavutlar, Ulahlar, Karakaçanlar, Gagavuzlar, Makedonlar, Müslümanlar, Müslüman Türkler olarak

64 Savaş Çoban, Küreselleşme, Ulus-Devlet, Azınlıklar ve Dil, Su yay, İstanbul, 2005, s. 38.

65 Ümit Kurtulmuş, Batı Trakya'nın Dünü Bugünü, Sincan Matbaası, Ankara 1979, s.24.

çeşitli etnik, dinsel, dilsel, ırksal azınlıklar mevcuttur. Bu süreçte ilk başta Yunanistan anayasasına başvurmamız gerekmektedir. Yunanistan'ın 1821 tarihli anayasasında, bütün Yunanlıların güvenliği yasalarca korunmakta olduğu hükmü yer alıyordu.1925 yılında, bu koruma ırk, din ve dil ayrımı yapılmadan Yunanistan Cumhuriyeti sınırlarında yaşayan herkesi kapsayan şekilde değiştirilmiştir. Bu açıdan öncelikle, bu konuda Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun (20 Aralık 1943) kararında yer alan azınlıklara ilişkin hükümlere bakmak daha açıklayıcı olacaktır. Yayınlanan kararda, ulusal, dinsel, etik ve dini azınlıklar korunmasını açıklayıcı maddeler sıralanmıştır. Birinci maddesinde; devletin azınlıkları ve kimliklerini koruyarak, bunun için gerekli tedbirleri alacağı açıklanmıştır. İkinci maddede; azınlıkların ayrımcılığa ve müdahaleye maruz kalmadan, kültürlerini ve ibadetlerini yaşama hakkı açıklanmıştır. 3. madde ile örgütlenme hakkı ve yasalarda verilen diğer hakların tek başına ya da diğer azınlıklar ile birlikte kullanılabilme durumunu açıklamaktadır. Dördüncü madde; azınlıkların bu haklarını eşitlik içinde, ayrımcılık olmadan, yeterli imkânlar sağlanarak, gelenek, görenek, ibadet, eğitim ve ekonomik açıdan desteklenerek kullanılabilmeleri için devletlerin alacağı tedbirleri açıklamaktadır. Beşinci madde; uluslararası azınlıklar da, devletlerin azınlıkların menfaatlerini düşünerek kararlar alması açıklanmıştır. Altıncı madde; devletlerin azınlıkların sorunları ile ilgili bu konuda mensup kişiler ile işbirliği içinde olmasını, yedinci madde bunun ödev olduğunu belirtmektedir. Sekizinci madde; bu hakların kullanılması süresinde İnsan Hakları Evrensel Bildirgesine aykırı davranılamayacağı, bu karardaki hiçbir hükmün, Birleşmiş Milletler amaçlarına ve prensiplerine aykırı düşecek faaliyetlere izin verilecek tarzda uygulanamayacağı vurgulanmaktadır. Dokuzuncu madde; Birleşmiş Milletlerin bu hükümlerin gerçekleştirilmesinde katkıda bulunacağı anlatılıyor.

Yunanistan anayasasında, insan hakları terimi yer almamaktadır. Bunu karşılayan nitelikte bireysel haklar, temel haklar, anayasal haklar gibi ifadeler barındırmaktadır. Fakat bunlar insan hakları karşılayan konularda yetersiz kalmaktadır. Ama çok iyi biliniyor ki azınlık hakları ve koruması, insan haklarının ayrılmaz bir parçasıdır. Yunanistan anayasasında azınlıklara ilişkin net bir düzenleme olmamakla birlikte, Lozan Barış antlaşması 45.madde ile azınlıklar ile ilgili konuların olduğu antlaşmaya

taraftır[66]. 1997 yılında imzaladığı Ulusal Azınlıkların Korunmasına İlişkin Çerçeve sözleşmesini henüz onaylamamıştır.

Yunanistan anayasasında; 28. maddeye göre, uluslararası antlaşmalar kanunla onaylanır ve hukuk düzenine göre üstünlük arz eder. 25. maddesi de birey haklarının devlet güvencesi altında olduğunu, hürriyet ve adalet sisteminin geçerliliğini belirtmektedir. Lozan Barış antlaşmasının 37-45 maddeleri ile Müslüman azınlığın haklarını, statüsünü açıklamaktadır. Yunanistan, Avrupa İnsan Hakları sözleşmesine, her türlü ırk ayrımcılığının ortadan kaldırılmasına ilişkin uluslararası sözleşmeye taraftır. Ve hem kendi anayasası hem de taraf olduğu sözleşmeler ile ırk, renk, dil, din ayrımı yapmamayı kabul etmiş bulunmaktadır. Fakat uygulamada bakacak olursak, Müslüman Türk olarak, memur, polis, savcı, memur olamıyordu. Yunanistan'ın vatandaşlarının olduğu gibi azınlıkların da, kişisel özgürlüğünü, fiziki ve bedensel bütünlüğünü, haberleşme gizliliğini, özel hayatını, konut dokunulmazlığını, mülkiyet hakkını koruma sorumluluğu vardır. Fakat özellikle 1980'li yıllarda Müslüman azınlığın gayrimenkullerinin kamulaştırılması yoluna gidilmiştir. Bu da hakların kâğıt üzerinde kaldığını göstermektedir. Buna bir örnek de, çalışma hakkı, eşit ücret, sendika vb hakları da mevcuttur. Yasa dışı söz konusudur. Anayasanın 23. Maddesinde belirtilen sendika kurma hakkı kısıtlanmıştır. Yine anayasa ile verilen siyasi parti kurma hakkı % 3'lük barajı ile kısıtlanmaktadır. Azınlıkların dini hakları da yasalar ile belirtilmiş olsa da, uygulamada bu alanda da sıkıntılar mevcuttur. İbadet hakları olmasına rağmen, ibadet yeri yapma Hakkıları varken, mevut camilerin tamirine ve yenilerinin yapılmasına izin verilmemektedir. Yanı sıra, Batı Trakya Müslüman Türk azınlığının okullarının faaliyetlerine son verilmiştir. Yunanistan'daki azınlıklar da, yasalarca tanınmış haklarını uygulamada da görmek istemektedir. Türk Milli kimliklerinin kabul edilip tanınmasını, baş müftülük kurumlarının açılıp, atamaların yapılmasını, vakıflarının yöneticilerini seçme haklarının verilmesini, azınlık okullarında ve öğretmen yerleştirme sisteminde düzenlemelere gidilmesini talep etmektedir.

[66] Onur Odman, *Ulusal Çıkarlar Küreselleşme Çağında Ulus-Devleti Korumak,* Remzi Kitapevi, İstanbul,2005, s. 122-132.

Batı Trakya Türkleri, yıllardır ajanlar tarafından takip edilmek sorunu ile karşı karşıyadır[67]. Türk çocuklarının büyümeye başladıkça içlerindeki "Türklük sevgisinden" korkmaya başlayan Yunan yönetimi, daha çocuk yaştaki Batı Trakya Türklerini mahallede bulunan casusluk birimlerinden ajanlar tarafından Batı Trakyalıları takip ettirmektedir. Yunan emniyet birimi olan On iki Astalia bunlardan en önemlisidir. Bu espiyonaj biriminin hedefinde; öğretmenler, yazarlar, müftüler, Türk cemaatleri vardır. Merkezi haber alma birimi olarak nitelendirilen KratikiİperesiaPliroforionda, Türk belediyelerini, meclis üyelerini, sahaflar, ticaret ile uğraşan kişileri takip eden casusluk birimidir. Bu birim tarafından şüpheli görünen kişinin, seyahat etme, bankadan kredi alma gibi hakları da elinden alınmış olmaktadır. Siyasi şube olarak adlandırılan birim de PolitikoGratio'dur. Kıraathaneleri, garajları, lokantaları kontrol edip takip eden birimdir. TmimoAladapon ise, yabancılar şubesidir. Sahte pasaport girmesini kontrol etmek, Yunanistan aleyhinde yazıları olanları takip etmek görevindedir. Askeri istihbarat birimi olan, StratiotikiiperesiaPlirotorion, askere gitme isteğinde olan Batı Trakyalı gençleri sınıflandıran birimdir.

Yunan hükümetinin, Batı Trakya ile ilgili tutumlarının temeli Lozan antlaşmasına 1923'lerin hemen sonrasına gitmektedir[68]. O zaman gizlice tasarlanan tasfiye işlemi zamanla yine gizlice yavaş yavaş uygulamaya çalışılmıştır. Yok, ederek, göç ile sürgün edilerek, kültür yolu ile tasfiye edilmeleri planlanmıştır. Bunun gerçekleşmesi için, öncelikle 1923'den itibaren, Türklerin yerleşik oldukları yerlerde siyasi eylemler, terör olayları çıkarıp birçok Türk tutuklanmış, uzun süreler sonra serbest bırakılanlar da ülkeyi terk etmiş, bazıları kadın erkek ayrımsız öldürülerek yok etme planlarını gerçekleştirmeye çalışmışlardır. Özellikle 1915 ile 1941 yılları arasında birçok Türk, din değiştirmeye zorlanmıştır. Etnik kimliklerini değiştirmek için zorlanmışlar, Yunanlılaştırılmak istemişlerdir. Bu yüzdende zorunlu olarak göç etmişlerdir. Çoğu Meriç havzasındaki şehirlerde yaşamını yitirmiştir. En dehşetli

[67] Celal Perin, *Nevrokoplu Celal Bey'in Hatıraları, Batı Trakya'nın Bitmeyen Çilesi*, Arma Yayınları, İstanbul, 2000, s. 234.

[68] Ahmet Yıldız, *"Ne Mutlu Türküm Diyebilene" Türk Ulusal Kimliğinin Etno-Seküler Sınırları (1919- 1938),* iletişim Yayınları, İstanbul, 2007, s. 26.

uygulamalar da, 1946 ve 1947 yılları arasında olan sürgün planlarıdır. Türkler merkezi şehirlere göç ettirilmiştir ve bu göç ettirildikleri yerde açlık ve sefaletten yaşam savaşı vermişlerdir. Bu yıkıcı sürgünün dışında, 1923-1960 yıllarını kapsayan dönemde kanun yolu ve kanun dışı yollarda Türkiye'ye sürgün edilen Türk sayısı oldukça fazladır. Yunanistan hukuken üzerine düşeni yapmak yerine hukuk dışı yollara başvurmuştur. Yunan dışı unsurlar (Makedon, Ulah, Çingen, Yahudi, Ermeni, Hıristiyan Arnavut, Gagavuz-Türk) PanEllenist kültürde eritilmiştir. Türkler hariçtir. Yine de Türkler de, Ahmet isimli genç de Ahmetaki olarak değiştirilmeye çalışılarak eritilmek istenmiştir. 1930'lu yıllardan başlayarak Müslüman olan Türkler Helenleştirilmeye çalışılmıştır[69]. 1957 yılında, Yunan harfleri ile Makedonca kitaplar basılıp, Türklere dağıtılmıştır. Türk-Yunan polislerinden izin alınmadığı takdirde bir Türk köyünden diğer Türk köyüne gidilememektedir. Doğu Rodosların çeşitli köylerinde Yunan ayanlarından tayin edilen öğretmenler Türk çocuklarına,(sabah zorla evden alınıp, akşama kadar okulda eğitilen çocuklara) ders vermektedir. Birçok yerde de Türk camileri yıkılıp, tamir edilmemiştir. Türksüzleştirilmiştir.

Anlaşılıyor ki, Yunan Hükümeti gerek Lozan antlaşmasının, gerek kendi anayasa ve iç hukukunun gerek de uluslar arası hukukun hükümlerine aykırı davranmakta ve hak ihlali yapmaktadır.

2.2.Batı Trakya Türk Azınlığının Hukuki Statüsü

Yunanistan bağımsız olduğundan beri kazandığı yeni topraklarda buradaki azınlıklar için yeni anlaşmalar yapmıştır[70]. Batı Trakya azınlığının duru Türk-Yunan ilişkilerine göre şekillenmiştir. Normal dönemde haklarından yararlanırken, gergin dönemlerde baskılar vuku bulmuştur.

2.2.1. 1830 Londra Protokolü

Yunanistan devletinin kurulmasındaki ilk adım Petersburg Protokolüdür. Çünkü Yunanistan'ın bağımsızlığı dolaylı olarak Osmanlı-Rus savaşı ile bağlantılıdır.

[69] Engin Işın, "Şarkiyat Sonrası Osmanlı Vatandaşlığı" Küreselleşme, Avrupalılaşma ve Türkiye'de Vatandaşlık", İstanbul Bilgi üniversitesi Yayınları, İstanbul,2009,s.30.
[70] Ayhan Kaya, "Yurttaşlık Azınlıklar ve Çok kültürlülük" T.H. Marshall – TomBottomore, Yurttaşlık ve Toplumsal Sınıflar (İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: 2006), s. 100.

Rusya'da Çar I.Aleksander'in ölümü ile başa I.Nikola gelmiştir ve Türk düşmanıdır. Bu yüzden Prut boylarına askerler yıkarak, 1826'da Babıâli'ye ültümotom veri ve Bükreş antlaşmasının şartlarını görüşülmesini istedi. Sonunda 7 Aralık1826'da Akkerman Mukavelesi yapıldı. Fakat Akkerman sözleşmesi yapılmadan önce, Petersburg protokolü imzalanmıştır. Bu, Yunanistan devletinin kurulmasının birinci merdivenidir. Petersburg Protokolü, Yunanlılar, Osmanlı Devleti'ne vergi ödeyecek, özerk konumda olacaktır. Türkler Yunanistan'dan çıkartılacaktır. Bu mevcut öneriyi, İngiltere ve Rusya Osmanlı hükümetine kabul ettireceklerdir ve bunu çıkar gütmeden yapacaklardır.

Yunanistan Devleti kurulmasını Osmanlı Devleti kabul etmezse, İngiltere, Fransa ve Rusya Yunanistan'a yardım edecektir ve Osmanlı'ya da baskı uygulama hakkı vardı. Sonucunda da bu ihtimaller gerçekleşerek bu üç ülke Çanakkale Boğazı'nı abluka altına aldılar. Navarındaki Osmanlı- Mısır donanmasını yaktılar. Fransızlar, Maraş'a asker çıkardı ve Rusya Osmanlı Devletine savaş ilan etti. Bu saatte, Rusların Edirne'yi düşürmesi ile olumsuz sonuçlanınca Edirne antlaşması yapıldı.(14 Eylül 1829). Bu antlaşmaya göre, Yunan devletinin kurulması Osmanlı Devleti tarafından kabul ediliyordu. Ve 3 Şubat 1830'da"Londra Protokolü ile bağımsız Yunanistan Devleti kurulmuş oldu. Bu protokol ile Mira ve Atik Yunanistan'ın oldu. Yunanistan sınırları içinde kalan Müslüman azınlıklar, protokolün 5. Maddesine göre, Yunan devleti de, Osmanlı devletinden kendisine karşı savaşmış olan hiçbir kimsenin mal-mülküne müdahale etmeyecek, baskı yapılmayacaktır. Bir af ilan edilecektir. Yerlerinde kalmak isteyen ailelerin bu istekleri kabul edilecek ve güvenlikten yaralanacaklardır[71]. Yunanistan'a 8 Nisan'da tebliğ edilerek, 16 Nisan'da resmileşmiştir.

2.2.2. 1881 İstanbul Milletler Arası Sözleşmesi

24 Mayıs 1881 tarihinde, Osmanlı devleti ile Almanya, Fransa, Avustralya, İngiltere, İtalya, Macaristan arası antlaşması Müslümanların haklarını güncellemiştir. Bu antlaşmayla; Müslümanların toprak ve diğer taşınmaz malları üzerindeki hakları

[71] Ayhan Kaya, "Yurttaşlık Azınlıklar ve Çok kültürlülük" T.H. Marshall – TomBottomore, Yurttaşlık ve Toplumsal Sınıflar (İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: 2006), s. 112.

korunacaktır. Hiçbir Müslüman toprağını satmaya zorlanmayacaktır. Tüm Müslümanlar onur, hayat, din ile ilgili Yunan yurttaşı gibi saygı görecek ve siyasi, medeni tüm haklara sahip olacaktır. Sultan ve ailesinin malları da güvende olacaktır. Yunanistan'a kalan topraklara hayvan sürülerini göndermekte olanlar buna devam edeceklerdir. Müslümanlar silahtan arındırılmayacak, savunmasız bırakılmayacaktır. Osmanlı vatandaşlığını korumak isteyenlere ikametgâhını güvenliği taşımak için 5 yıl süre verilmiştir[72].

2.2.3. 1913 Atina Antlaşması ve 3 numaralı protokol

Bu dönem, Osmanlı'nın iç karışıklıklar ile uğraştığı, İtalya'nın Trablusgarp'a saldırdığı ve Balkan devletlerinin bağımsızlık isteğinde olduğu bir dönemdir. Osmanlı için bu talihsiz ardışık durumlara Balkan devletlerinin savaş açması eklenince Osmanlı Devleti her taraftan yenildi. Bulgaristan, Kavala, Dede ağaç ve bütün Trakya'yı aldı. Yunanistan ise Selanik, Güney Makedonya, Girit'i aldı. 1-14 Kasım 1913 tarihinde Atina antlaşması imzalandı[73]. Bu anlaşma ile 1830 ve 1881 tarihli antlaşmalarla getirilen Müslüman hakları tekrar algılanmıştır. Osmanlı uyruğundan vazgeçmeyip, Yunanistan'ı terk edenler oradaki taşınmazlarını korumaya devam edeceklerdir. Dinlerini özgürce uygulayabilecekler, Yunanistan vatandaşları ile eşit haklara sahip olacaklardır. Müslüman cemiyetlere dokunulmayacaktır. Daha sonra getirilen 13 numaralı[74] protokol Müslüman okullarda Türkçe eğitimi olanaklı kılmaktadır[75].

---

[72] Aslan Gündüz, Milletlerarası Hukuk Temel Belgeler Örnek Kararlar, Beta Yay, İstanbul, 2003, s. 717.

[73]Bkz; Baskın Oran; Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu; vakıf yayınları, Ankara,1986,s;36-37.
2.madde; geçmişte yapılan ve yürürlüğe girmiş tüm geçmiş anlaşmaları yine gündeme getirmektedir.5.madde, İşgalden önce bu edinilmiş ve Yunanistan'a bırakılmış hakların hepsinde Osmanlı'ya ait belgeleri geçerli olacaktır. 6.madde, Yunanistan'ı terk etmiş Osmanlı uyrukları buradaki haklarını ve taşınmazlarını koruyabileceklerdir.

[74] "Baş müftü ve müftüler Yunan memurlarının hak ve görevlerine sahip olmakta, baş müftü müftüleri mali ve dinsel bakımdan denetleyebilmektedir. Bu müftüler ancak Yunan Krallığı anayasasının 88.maddesi gereğince görevden alınabileceklerdir. Bireylerden veya İslam'ın ileri gelenlerinden oluşacak olan komisyon tarafından kurulacak okullar da aynı statüde olacak, buralarda eğitimin resmi programa uymak ve Yunanca zorunlu olmak şartıyla Türkçe yapılacaktır." Baskın Oran; Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu; vakıf yayınları, Ankara,1986,s;36-37.

[75] Semih Gem almaz, *İnsan Hakları Belgeleri*, c. IV, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 2004, s. 88.

2.2.4. 1920 Yunan Sevr Antlaşması

Sevr Antlaşması sadece Osmanlı Devleti'nin parçalanmasının belgesi değildir. Üç adet Sevr antlaşması mevcuttur. Genellikle Sevr denilince akla Osmanlı'nın sonu gelir. Ama aynı tarihte imzalanan daha iki Sevr antlaşması vardır[76]. Bunlar, Batı Trakya'yı Yunanistan'a bırakan antlaşma ve Yunanistan'daki mevcut azınlıkların korunmasına ilişkin anlaşmadır. Bu Yunan Sevr'i diye adlandırılmaktadır. 10 Ağustos 1920 tarihli Yunan Sevr-i; azınlıklara, en başta yaşam hakkı ve hürriyeti getirmektedir. Siyasi haklarda yararlanma hakkı, kendi dilinde eğitim hakkı, vakıfların tanınması ve medeni haklardan yararlanma haklarını tanımaktadır. Bu anlaşma ile şimdiye kadar, sınırlı azınlıkları kapsayan, sadece Yunanistan'a bırakılan topraklarda yaşayan azınlıkları kasteden haklar, artık bütün Yunanistan olarak genişletilmiştir. Ayrıca, sadece bugüne kadar alınan mevcut sınırlar değil, vatana katılacak olan topraklar ve orada yaşayanları da içine alan geniş bir anlaşmadır. Anlaşmanın 9. maddesi Batı Trakya azınlıkları ile ilgilidir. 9.madde; "*1 Ocak 1913'ten sonra katılan topraklar içindir" hükmündedir. Burada Batı Trakya kastedilmekte ve Batı Trakya azınlıkları da, ayrım gözetmeksizin aynı haklardan yararlanacaktır hükmündedir."*

2.2.5. 1923 Lozan Barış Antlaşması

Lozan Barış Antlaşması'nın görüşmeleri 20 Kasım 1922'de başlamıştır. Fakat Musul, kapitülasyon ve İstanbul'un boşaltılması konularında anlaşma sağlanmamış ve görüşmelere ara verilmiştir.4 Şubat 1923'de kesilen görüşmelere, 23 Nisan 1923'te tekrar başlanmıştır. 24 Temmuz 1923'te imzalanmıştır.6 Ağustos 1924 de yürürlüğe girmiştir. Bu anlaşma ile azınlıkları "Müslüman olmayan" olarak kabul edilmiştir. Bu konuda birçok ayrılıkçı görüş olsa da bu şekilde kararlaştırılmıştır. 40. Madde; " *Müslüman olmayan azınlıklara mensup Türk uyruklar, hem hukuk bakımından hem de uygulanmada, öteki Türk uyruklarıyla aynı işlemlerden ve aynı güvencelerden yararlanacaklardır. Özellikle, giderlerini kendileri ödemek üzere, her*

[76] Yılmaz Aliefendioğlu, *"Azınlık Hakları ve Türk Anayasa Mahkemesi'nin Azınlık Konusuna Bakışı" Ulusal, Uluslar üstü ve Uluslararası Hukukta Azınlık Hakları,* İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul 2002, s.13.

türlü hayır kurumlarıyla, dinsel ve sosyal kurumlar, her türlü okullar ve buna benzer öğretim ve eğitim kurumları kurmak, yönetmek ve denetlemek ve buralarda kendi dillerini serbestçe kullanmak ve dinsel ayinlerini serbestçe yapma konularında eşit hakka sahip olacaklardır".

2.2.6. 1923 Türk ve Yunan Haklarının Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol

Lozan Konferansında Türkiye heyetine verilen talimata göre azınlıklar için mübadele fikri, görüşmeler sırasında Yunan tarafından da olumlu karşılanmıştır. İki tarafında sıcak yaklaşımıyla mübadele politikası hızlanmıştır. İsteğe bağlı yer değiştirme kabul edilmiştir. Bunun yerine zorunluluk içeren bir seçeneğin daha doğru olduğuna karar verilmiştir. Bu mübadele fikri, Ocak 1923 yılında, "Yunan ve Türk haklarının mübadelesine ilişkin sözleşme ve protokol" imzalanarak resmileşmiştir[77].

Mübadele, iki ülke vatandaşları içinde zorunlu geçmiştir. Yeni bir topluma ayak uydurma, taşınır taşınmaz mallar vb. birçok sorun yaşamışlardır. Sayısal veriler değişiklik göstermektedir. Genellikle1.200.000 civarı Rum ile 40.000 Türk'ün yer değiştirdiği belirtilmektedir. Bu süreçte Türkiye'de mübadele ve iskân vekâleti kurulmuştur. Mübadele İmar İskân Kanunu çıkarılmıştır. Araştırmalar yapılmış, yerleşim bölgeleri tespit edilmiştir. Yeni halka yerler açılması, evlerin tadilatı, araştırmalar vb birçok masraf yaşanmıştır. Yunanistan'a gidenlerde birçok problem yaşanmıştır. Kuzey sınırına yerleştirilerek buralar Yunanlaştırılmaya gidilmiştir. Sonuçta, iki ülkenin de nüfus ve din meselelerinde değişmelere neden olmuştur. Yaşanan sorunlara, 10 Haziran 1930 Ankara sözleşmesi ile çözüm aranmıştır. Yunan ve Türk uyruklarına yerleşik hakkı verilmiştir. 30 Ekim 1930'da imzalanan Türk-Yunan Dostluk anlaşması ile ikili ilişkiler iyileşmiştir[78].

---

[77] İbrahim Alper Arısoy, *Avrupa Birliği ve Azınlıklar*, İzmir, DEÜ Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2002, s. 10-11.

[78] Will Kyımlıcka, *Çok kültürlü Yurttaşlık Azınlık Haklarının Liberal Teorisi*, Çev. Abdullah Yılmaz, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 1998, s. 94.

2.2.7. 1926 Atina İtilaf namesi

Mübadeleden sonra, işler mübadele kararındaki gibi anlayış içinde ve sıcak gelişmelerle devam etmemiştir. Yunanistan, Anadolu'dan gelen Rum göçmenleri Batı Trakya bölgesine Türklerin evlerine yerleştiriyor, Türklerin çiftlikleri işgal ediliyordu. Bu durum da Batı Trakya Türklerinin Türkiye'ye doğru göç etmesine neden olmaya başlamıştır.1924 yılı Batı Trakya Türklerin gruplar halinde, Türkiye'ye göçüne tanıklık edilen bir yıl olmuştur. Yine bu tarihte Yunanistan'da otuz altı tane Batı Trakyalı aydın, çeşitli bahanelerle tutuklanmıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi bu durumdan sonra konsolosluklar devreye girmiştir. Bu mübadele krizi 1 Aralık 1926 da yapılan Atina Antlaşması ile aşılmaya çalışılmıştır.

Yunanistan, Batı Trakya'ya Rum göçmenlerini yerleştirerek burasını Rumlaştırmak isteğindeydi. Bu durum Lozan anlaşmasının yükümlülüklerine aykırılık teşkil etmekteydi. Atina anlaşması ile kısmi bir durulum, Batı Trakya'da kısmi bir ferahlık olsa da daha ağır senaryolarla devam etmiştir. Bu anlaşma ile bir ay içerisinde Batı Trakya Türklerinin zararları karşılanacak, tahrip edilen, el konulan mallarının geri verilmesini öngörüyordu. Bu haklar, Batı Trakya'dan Türkiye'ye göç eden Batı Trakyalı Türkleri de kapsıyordu[79].

2.2.8. 1930 Ankara Mukavelenamesi

Yunanistan ve Türkiye arasındaki mübadele sorunları 10 Haziran 1930 tarihinde imzalanan Ankara anlaşması ile çözüme kavuşuyordu. Çünkü artık Yunanistan ve Türkiye arasında sıcak bir hava görünüyor ve ilişkiler iyileşiyordu. Bunun da nedeni, Yunanistan'ın kötüleşen ekonomisi ve dış ilişkilerinde Bulgaristan'ı tehdit olarak görmesiydi. Ankara antlaşması ile tüm İstanbul Rumları ve Batı Trakya Türkleri "yerleşik" sayılıyordu.

[79]İskender Özsoy, *İki Vatan Yorgunları*: Mübadele Acısını Yaşayanlar Anlatıyor, Bağlam Yayınları., İstanbul, 2007.s.30-68.

2.2.9. 1933 Ankara Anlaşması

1930'larda iyileşmeye başlayan Türk- Yunan ilişkileri 1954 yılına kadar iyi devam etmiştir. Bu yakınlaşma 1928 yıllarındaki Yunanistan'ın siyasi yapısıyla ilintilidir. 1928 seçimlerinde başa gelen Venizelos, uzlaşmacı tavır izlemiştir. Başbakan Venizelos, başbakan İsmet Bey'e gönderdiği mektupta iyi ilişkiler kurma isteğini resmi olarak açıklamıştır. Mektuba cevaben gönderilen yazıda İsmet Bey de aynı fikirler içerisinde olunca, saygı çerçevesinde görüşmeler kadar müspet sonuçlar doğurmamıştır. Bu 28-29 yıllarındaki görüşmelerin kopuş noktası, İstanbul'dan kaçan Rumların mallarının iadesi, değeri gibi konularda ara verdikten sonra 1930 da tekrar görüşerek 10 Haziranda 1930 tarihinde "etablinin" tanımını yapan Ankara anlaşmasını imzalamışlardır. Bu anlaşmadan sonra eski iki düşman, şimdi yeni komşu olmuştur ve komşuluk ilişkilerini geliştirmeye başlamışlardır. Bu süreçte Kıbrıs olayı patlak vermiştir. Ki ilişkilerin bozulmaması için, en başta 1931 yılında Kıbrıs'taki Enosisçi gösteriler ve İngiliz yönetimine karşı tepkiler, Yunanistan'a bağlama istekleri o zaman için Yunanistan tarafından sıcak karşılanmamıştır. 1932 yılında da Türkiye'nin belirlediği mesleklerde tabancıların çalışmasını istememesi, sadece Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının çalışmasını istemesi ve onun için karar alarak 3 yıl içinde bu işlerde çalışanların Rumların ülkeyi terk etmek zorunda kalacaklar, Yunanistan'ı kızdırdı. Fakat o dönemde başa gelen başbakan PnagisTsaldaris'in ilişkileri bozmak istemeyen yapıcı tutumu ile olası kriz de atlatılmış oldu. 12 Eylül 1933 yılında Ankara'da Samimi Misak imzalandı. Artık iki ülkenin sınırları karşılıklı olarak garanti altına alınıyor ve ihlali engelleniyordu.

2.2.10. 1931 Türkiye Cumhuriyeti ile Yunan Krallığı Arasında Kültür Anlaşması

İki ülkenin, güzel sanatlar, fikir, bilim alanlarında karşılıklı olarak ülkenin sosyal yaşamının devamlılığı üzerine yapılan bir anlaşmadır. Türkiye Cumhuriyeti'ni Naik Zihni Akdur, Yunanistan Krallığını Alexander Contoumas temsil etmiştir. Anlaşma 21 maddeden oluşmaktadır.

2.2.11. 1968 Türk – Yunan Kültür Komisyonu Ankara ve Atina Toplantıları Protokolü

1951 Kültür anlaşması ile öngörülen komisyon, 21 Ekim- 9 Kasım 1968 Ankara'da ve 11-20 Aralık 1968'de Atina'da toplanmıştır. Komisyonda azınlık eğitimi, fikirler ve tavsiyeler konuşularak beş bölüm halinde; azınlık dili, göze hitap eden eğitim araçları, okul kitapları, ders kitapları, din, ırk ve milliyet şuuruna saygı gösterilmesi hakkında, 18. Maddeden oluşan tavsiyeler kabul edilmiştir.

2.2.12. 2000 Türkiye Cumhuriyeti ile Yunanistan arasında Kültürel İşbirliği Antlaşması

Kültürel işbirliği anlaşması, 4 Şubatta imzalanarak, 19 Temmuz 2011 yılında yürürlüğe girmiştir. İki ülke, AGİT, Avrupa Konseyi gibi ulusal örgütler çerçevesinde karşılıklı eğitim, kültür, tarih alanında gelişme amacıyla bu anlaşmaya taraf olmuşlardır. Anlaşma 84 maddeden oluşmaktadır[80].

2.3.BATI TRAKYA TÜRK AZINLIĞIN TEMEL SORUNLARI

2.3.1. Eğitim

İnsanlar kendi anadilinde konuşup yazmak isterler.

Herkesin olduğu gibi azınlıklarında eğitim hakkı ve bu eğitim hakkını kendi ait oldukları anlayış, değer ve kültürleri ekseninde talep etme hakları vardır. Özgürce eğitim haklarını kullanabilmelidirler. Bu hak yasalarca onlara verilmiştir. Ama konumuz olan Batı Trakya Türklerinin eğitim sorunlarına baktığımızda, bu hakkın Yunanistan hükümeti tarafından çeşitli şekillerde engellendiği görülmektedir.Yunan hükümetinin en kuvvetli asimilasyon aracı eğitimdir. Azınlık eğitim haklarının yasal durağı Atina antlaşmasıdır. Bu antlaşmanın 3 numaralı protokolünün 15.maddesinde, ayrıntılı olarak Müslüman okulları, eğitimin dili, Türkçenin serbest olması yer

[80] S. Sırrı Terzioğlu, B. Bumin Özarslan, "Azınlıklar Açısından Türkiye-AB İlişkileri", Türkiye-AB İlişkileri: Dış Politika ve İç Yapı Sorunsalları, Ankara, Alp Yay., 2007, s. 288.

almaktadır. Lozan Barış Antlaşması'nın 40 ve 41. Maddeleri de bu hakkı oldukça genişleterek sunmaktadır[81].

1950'li yıllar Türkiye ile Yunanistan arasında dostluk havasının hâkim olduğu yıllardır. Tarihe bakıldığında, eğitim sorununun baş göstermesine kadar eğitim alanında olumlu gelişmeler yaşandığı görülmektedir. Türkiye ile Yunanistan arasında 20 Nisan 1951 Kültür Protokolü imzalanmıştır. Buna dayanarak öğrencilere burslar verilerek, öğretmenler gönderilmiştir. Aynı dönemlerde köylere okullar yapılmıştır. En önemli gelişme; Mareşal Papagos Kanunu'dur diyebiliriz. Nedeni, bundan sonra "Türk" kelimesi yasaklanmış ve "Türk okulları" diye son kez kullanılmıştır. 1109/1972 sayılı kanun hükmünde kararname ile "Türk okulları" deyimi yerine "azınlık okulları" deyimi kullanacağı resmileşmiştir.

1952 yılında Gümülcine'de Celal Bayar Lisesi açılmıştır. Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve Yunan Kralı Parlos tarafından açılmıştır. Ortaokul ve lise bölümlerinden oluşmaktadır. İskeçe Muzaffer Salih oğlu Lisesi ile birlikte Türkçe-Yunanca eğitim veren iki liseden birisidir.

Bu zamanla iyi ve zamanla kötü olan durum hükümetin tutumuyla ilgilidir. Eğitim alanında; öğretmen sorunu, kitap sorunu olarak belirtirsek; okul sayısına yetecek sayıda öğretmen bulunmamaktadır, olanlar da Yunan dilinde eğitim almış ve öğrencilere aynı dil ile eğitim veren öğretmenlerdir. Kitaplar, çağdaş güncel değil temel düzeydedir. Ders saatleri azaltılmış durumdadır. Bir diğer problem ise eğitim yeri ile ilgilidir. Batı Trakya'daki öğrenciler Türkiye'de kendi vatanlarında eğitim görmeye geldiklerinde ülkemizde Milli Eğitim Bakanlığı kolaylık sağlamaktadır. Fakat Türkiye'de bir üniversiteden mezun olan öğrenciler, Batı Trakya'ya geri dönünce eğitimlerini tamamlayıp aldıkları diplomaların denkliğini almakta zorluklarla karşılaşarak ret cevabı almaktadırlar. Bu demek oluyor ki Yunan Hükümeti Türkiye'de alınmış olan diplomaları geçerli kabul etmiyor, tanımıyor. Bu konuda DİKATSA' ya değinmek gerekir. DİKATSA; üniversiteler arası yabancı

[81] B. Ali Soner, *" Azınlık Hakları: Ayrılıkçı mı, Çoğulcu mu?",* İnsan Hakları Yıllığı, cilt: 26, 2008, s. 82.

öğrenim diplomalarını tanıma merkezidir. Mezun olan öğrencilerin bölümlere göre derslerine bakılarak, fazla dersler tespit edilip Yunanistan'daki bir üniversiteye kayıt yaptırarak bu dersleri tamamlamaları istenen bir sistemdir. Buradaki adaletsizlik de iki mezundan birine daha az diğerine daha fazla ders çıkarılmaktadır. Fakat bunun neden böyle olduğuna dair bir bilgi bulunmamaktadır.

1950'den sonra ilişkiler bozulunca, özellikle Cunta yönetimi göreve geldiği dönemde azınlık hakları gasp edilmeye başlanmıştır[82]. 1960lı yıllarda tabelalardaki Türkçe yazıların kaldırıldığı yıllardır. SÖPA (Selanik Özel Pedagoji Akademisi) de Yunanca eğitim görerek yetişen öğretmenler Yunanca eğitim vermek zorundadırlar. Batı Trakya'da azınlık, kendi dillerinde Türkçe ders kitapları okutamamakta, idarede bulunamamakta ve öğretmenler yetersiz durumdadır. Azınlıklar %5lik bir kontenjan ile sınavsız üniversiteye girebilmektedir. Azınlık okullarının eğitim seviyesi düşüktür. Azınlıklar bu seviyedeki azınlık okulları ile Yunan okulları arasında çelişkide kalmaktadır.

"İki dilde eğitim ve azınlık okullarında uygulaması" konferansı (14 Ocak 2012) Batı Trakya'da azınlığın eğitim sorununun devam ettiğini belirtmektedir.

Eğitim hakkındaki engellemeler, azınlığın hem dini hem de kültürel yapılarına karşı bir tehlike oluşturmaktadır. Yeterli eğitim alamayan azınlıklar, Yunanistan'ın eğitim seviyesi en zayıf bölgesidir.

Yunan hükümetinin bu tutumunun sebebi; asimilasyondur. Azınlık okullarında kalitesi de zayıf olan eğitim önemli bir sorundur. Azınlıklar diğer yurttaşlar ile aynı kalitede bir eğitim alamamaktadır.

Lozan Barış antlaşmasının 40.maddesi; "giderlerini kendileri ödemek üzere, her türlü okul ve buna benzer öğretim ve eğitim kurumları kurmak, yönetmek ve denetlemek ve buralarda kendi dillerini serbestçe kullanmak konularında eşit hakka sahip olacaklardır".

[82] M. Semih Gemalmaz, *Ulusalüstü İnsan Hakları Hukukunun Genel Teorisine Giriş, genişletilmiş ve güncelleştirilmiş 4. baskı,* İstanbul, Beta Yay., 2003, s. 274.

41.madde; *" Genel kamusal eğilim konusunda, Türk hükümeti Müslüman olmayan uyrukların önemli bir oranda oturmakta oldukları il ve ilçelerde bu Türk uyruklarının çocuklarına ilkokul ve dilleriyle öğretimde bulunulmasını sağlamak bakımından, uygun düşen kolaylıları sağlamak bakımından, uygun düşen kolaylıları gösterecektir…Müslüman olmayan azınlıklara mensup Türk uyruklarının önemli bir oranda bulundukları il ve ilçelerde, söz konusu azınlıklar, devlet bütçesi, belediye bütçesi ya da öteki bütçelerce, eğitim, din a da hayır işlerine genel gelirlerden sağlanabilecek paralardan yararlanmaya ve pay ayrılmasına hak gözetirliğe uygun ölçülerde katılacaklardır."* Atina anlaşması ile azınlık okulları yasal olarak tanınmaktadır.

Yunanistan eğitim hakkını kısıtlarken insan hakları açısından da ihlallerde bulunmaktadır. Eğitimde fırsat eşitliği sağlanmamış, özerk bir eğitim yoktur, anadilde yasalarca eğitim verilmiş hakkaniyetli bir eğitim sistemi uygulamada aksaklıklarla doludur[83]. Yunan hükümeti ekonomik kriz döneminden sonra azınlık okullarını da kapsayan okul birleştirme kararı ile öğrenci sayısı az olan okulları birleştirerek bazılarını kapatmıştır. Azınlığın bir diğer eğitim problemi de Türkçe olarak okutulan ders sayılarının azaltılmasıdır. Zamanla, başta 37 saat plan Türkçe dersler 31'e, 27 saat olan Yunanca dersler 29 olarak değişmiştir. 2007 yılında da anaokulu zorunlu hale getirilmiş ve azınlıkların bir anaokulu olmadığı için Yunanistan anaokullarında Yunanca dersler almaktadırlar.

2.3.2.Ekonomi

Atina anlaşmasının 12.maddesi vakıfların Müslüman Cemaati tarafından yönetilmesini açıkça belirtmektedir. Müftülerin seçiminde ve seçimlerin Müslüman cemaatleri tarafından yapılması gerektiğini anlatmaktadır[84].

Lozan Barış antlaşması azınlıklara ait vakıfların korunmasının bunun Türkiye'nin de Yunanistan'ın da bir ödevi olduğunu içermektedir.

[83]Fahri Türk, *Balkanlarda Türk Azınlıkları ve Türkçeye Yönelik Dil Politikaları,* Astana Yayınları, Ankara, 2016, s.110-120.
[84] Mehmet Hasgüler, Mehmet B. Uludağ, Devletlerarası ve Hükümetler-Dışı Uluslararası Örgütler: Tarihçe Organlar Belgeler Politikalar, Ankara, Nobel Yayın., 2004, s. 14.

Sosyal alandaki bir başka sorun da, azınlık işleri Dış işleri Bakanlığına bağlıdır. Şeffaf olmayan bir yönetimle yönetilmektedir. Lozan'da belirtildiği gibi, Yunan vatandaşları ile eşit muameleye tabi değildirler.

Azınlığın başlıca gelir kaynağı tarımdır. Hayvancılık ve tütün üretimi yapılmaktadır. Türklerin taşınmaz mal elde edinmeleri için izin almaları gerekmektedir. Bu yöntemle Türklerin mal sahibi olması engellenmeye çalışılmıştır. Türklerin elindeki topraklarda kamulaştırılmış, Yunanlılara dağıtılmıştır. Türklere ait topraklar tarla bütünlemesi yöntemiyle Yunanlılara verilmiş ve bu dağılımda Yunanlılara verimi düşük topraklar Türklere paylaştırılmıştır[85].

Batı Trakya Türklerinin en çok ilgilendiği alan tütün yetiştiriciliğidir ve tütüncülerin neredeyse tamamı Türk asıllıdır. Ayrıca pamuk, buğday, mısır üretimi de yapmaktadırlar. Sanayi sektöründe azınlığa rastlamak zordur. Bunun yanında, inşaat alanında Türk işçileri çoğunluktadır. Hizmet sektöründe devlet dairelerinde, bankalarda, azınlıklar yer almamaktadır.

Yunanistan makamları istatistiksel verileri tam olarak açıklamadığından kesin ifadeler kullanamasak da Türk azınlık tarım ve hayvancılıkla uğraşmaktadır. Yunan Hükümeti bu konuda da kamulaştırmaya giderek engeller oluşturmaktadır. Araziler üniversite, sanayi, askeri makamlar gerekçesi ile istimlâk edilmiştir ve sahiplerine istimlâk bedelleri eksik ödenmiştir. Batı Trakya'da diğer geçim alanı olan ticaret ise büyük çoğunluk ile Yunanlılar tarafından yapılmaktadır. Azınlıklardan ticari faaliyetlerde bulunanlar da maliyenin kestiği çeşitli cezalar ile cezalandırılmaktadır.

Batı Trakya'daki Müslüman azınlık işsizlik sorunu ve kamu dairelerinde çalışamama sorunu ile de uğraşmak zorundadır. Bu sorunu eğitim sorunu ile de ilişkilendirebiliriz. Çünkü Yunan Hükümeti azınlık öğrencilerine hiç ya da hiçe yakın kontenjan vermektedir ve mesleklere girip öğrenmeleri zorlaşmakta ve işsiz kalmaktadırlar. Üniversite bitirenlere de devlette memurluk yolu uygulamada kapalı konumdadır. Bu konuda eğitim ve istihdam sorunu birbiri ile ilişkilidir. Yetersiz

[85] Aydın Ömeroğlu, *Batı Trakya Türklerinin Bölge Ekonomisindeki Yeri ve Geleceği*, İstanbul 1998, s.55-57.

eğitim alan azınlıklar, bu sebeple iş bulurken zorlanmaktadırlar. Tabi, işe girmelerindeki zorluklar sadece eğitimin yetersiz olmasına bağlanacak kadar masum değildir. Ayrımcılık yapılmakta, azınlıklar temizlik işçisi gibi görevlerde görevlendirilmektedir. Bir kısmı da, mevsimlik işlerde çalışmaktadır.

2.3.3. İnanç Özgürlüğü Ve Dini Statüye Yönelik İhlaller

Yunanistan 19.yüzyılın ilk çeyreğinde bağımsızlığını elde etmiş bir devlettir. Bu tarihe kadar Türk egemenliğinde kalmıştır. Yunanistan anti-Türk vurguların var olduğu bir ülkedir. Özellikle Türk-Yunan ilişkilerinin şiddetlendiği dönemlerde(6-7 Eylül[86], Kıbrıs Harekâtı[87]) baskılar daha da artmıştır. Özellikle din alanındaki kısıtlamalar, ayrımcılıklar yoğundur ve hala da çözülememiştir.[88] Yunanistan'ın bunun için bir politikası mevcut değildir. Bunun en somut örneği kilise üzerinde görebiliriz. Yunanistan kiliseye, kilisenin varlığına ve faaliyetlerine destek vermektedir. Yunan Ortodoks kilisesi azınlıklara yapılan ayrımın temel noktasındadır. Kilise İslam karşıtı söylemleri desteklemektedir. Siyasi ilişkilerle doğru orantılı olarak artıp azalan sorunlar, Atatürk ve Venizelos döneminde iyileşme gösterirken, Kıbrıs Sorunu, Albaylar Cuntası dönemlerinde sorunlar artmıştır. İmamların tayininde müftülerin seçimine kadar her alanda sorunlar çıkartılmıştır. Müslüman mezarlarına zarar verilmiş, camilerde inşaatında sorunlar yaşanmıştır. Olaylar İslam peygamberlerine harekete kadar gitmiştir.

Dini sorunlarla ilgili İmam tayini sorununa da değinmek gerekir. İmam tayini sorunu; 2007 yılında yasa değişikliği yapılmıştır ve bu sorunda eklenmiştir. İmamlar seçiminde Yunan hükümeti söz sahibi olacaktır. Yasa bunu önermektedir. İmamlar, beş kişilik ve Hıristiyanlardan oluşan heyet tarafından seçilerek, dokuz ay kadar

[86] 6 Eylül 1955 tarihinde; İstanbul'daki başta Rumlar olmak üzere gayrimüslimlerin bir yalan haberle hedef haline getirildiği ve Yapılan haberde Selanik'teki Atatürk'ün evine Yunanlılar tarafından bomba atıldığının duyurulduğu, bu haberle galeyana gelen kitleler ellerinde kazma, balta ve sopalarla sokaklara dökülen binlerce kişi gayrimüslimlere ait ev ve işyerlerini yakıp yıktığı olaylardır. Bknz; Dilek Güven, *6-7 Eylül Olayları*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2005, s.127-138.

[87] Kıbrıs Harekâtı, 20 Temmuz 1974'te Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Kıbrıs'ta başlattığı harekâttır.

[88]Cahide Zengin Aghatabay, *Mübadelenin Mazlum Misafirleri: Mübadele ve Kamuoyu 1923-1930,* Bengi Yayınları, İstanbul, 2007, s.99-11.

sözleşme ile görev yapacaklardır. Buna Müslüman azınlık tepki verince sorun artmıştır.

Kutsal değerler ve mekânlar ile kimliğe yönelik ırkçı ve dinsel kaynaklı saldırılar, camilere saldırılar yapılmaktadır. Okçular cami resmen kundaklanmıştır. İslam'a hareketler edilerek, İslam'a inanmayanları kesmekle, öldürmekle suçlanmışlardır. Camilere domuz başı asılmış, okul duvarlarına ırkçı yazılar yazılmıştır.

2.3.4.Baş müftülük Ve Müftülük Sorunu

1881 İstanbul antlaşması ile geneline batığımızda Yunanistan ile Osmanlı İmparatorluğu sınırları saptanıp, Yunanistan'daki tüm Müslümanların hakları güvene alınmıştır[89].

İstanbul antlaşmasından sonra[90] Yunanistan yasalar çıkarmış ve "Ruhani Liderler ve Muhammedi Cemaatler Hakkında" isimli yasa ile kanunu iç hukukunda değerlendirmişlerdir. Bu yasada, müftülerin göreve gelme şekli ve yetkileri belirtilmiştir. Vali huzurunda ant içerek göreve gelirler ve kamu görevlisi statüsündedirler. Dini ve ailevi konularda görüş bildirme yetkileri vardır. Menkul

[89] 3.maddesi; *"Yunanistan'a terk olunan mahallelerde sakin olup idaresi Yunaniye tahtında(Yunan İdaresi altında) kalacak olan ahalilerin can ve mal ve namus ve din ve adatına(geleneklerine) kâmilen riayet edilecek (bütünüyle uyulacak). Veahali_yimerkume (adı geçen ahali) an_asl (asıl olarak) tebaayıYunaniye'den bulunan kisan(kişiler) misullü hukuku-u medeniye ve politikiyyen aynıyla ve tamamıyla müstetidolacaktır.(yararlanacaktır)".* 8.maddesi; *"Yunanistan'a terk olunan mahallerde sakin ahali-yiİslamiyeye serbesti ve İcra-yı ayin(ibadet) ve mezhep hususu kâinolmuştur(hakkı tanınmıştır). El-yevm(bugün) mevcud bulunan ve ileride teşekkül idebilecek olan cemaat-ıİslamiyyenin muhtariyetine (özerkliğine) ve silsila-yimeratib(hiyeraşik olarak) üzere tertibine ve onlara aid emlak ve muhassenatın (hayır kurumları) idaresine müdahale olunmayacaktır. Ve cemaat-ı mezkürenin (adı geçen cemaatin) Umur-u mezhebiyyece (mezhepsel işleri hakkında) rüesa-yırühaniyyeleriyle (dinsel lider) olan münasebatına asla ika-yımüdafa(müdahale) olunamayacaktır. Mehakim-i Şer'iyye-yimahalliye (yasal kadı mahkemeleri) sırf mevadd-ı diniyyede (dini konularda) icra-yıhikm (hüküm verme) ve kazade devam edeceklerdir".*

[90] Rıdvan Topçu, "İslam Hukuku açısından Batı Trakya'daki Müftüler Yetkileri", s.37.

denetimi yaparlar. Müslümanların seçimlerde oy belirleyici olup, seçim kurullarına başkanlık ederler. Atina Antlaşması'nın 11.maddesi;

"Yunanistan'a terk olunan mahaller ahalisinden zir-i idare-i Yunaniyede kalacak olanların can ve mallarıyla namus ve din ve mezhep ve adatını kemal-i ihtimam ile riayet olunacak ve bu kısım ahali an asıl tebea-i Yunaniyeden olanların haiz oldukları aynı hukuk-ı medeniye ve siyasiyeyitamamiyle haiz bulunacaktır. Müslümanların hürriyeti diniyeye ve ayin-i dininin alenen icrarı hususunda serbestîye malik olunacaktır.

Zat-ı hazret-i padişahının nam-ı nami-i hilafetpenahilerinin hutbelerde zikrine devam oluncaktır.

El-yevmteesüs etmiş veya atiyenteassüs edecek olan Cemaat-ı İslamiyenin muhtariyetine ve silsile-i meratip itibariyle teşkilatına ve onlara ait nukut ve emualın idaresine asla iras-i nakisa edilemeyecektir. Ahali ve cemaat-ı İslamiyenin Der-saadet'te makam-ı meşihat-ıulyaya tabi bulunacak olan rüesa-yıdiniyeleri ile olan minasebatına dahi asla iras-i nakasa olunmayacak ve başmüftünün menşuru makam-ı âli-i meşihattan ita kılınacaktır.

Müftülerden her biri kendi dairesi dâhilinde Müslüman müntahaplar tarafından intihap olunacaktır.

Baş müftü Yunanistan'daki bilcümle müftülerden mürekkep bir meclis-i intihap tarafından intihap ve irale olunan üç namzet mey anındanbittefrikhaşmetlü Yunan kralı hazretlerince tayin olunur.

Hükümet-i Yunaniyebaş müftünün İntihabını De-ssadetteki Yunan sefareti vasıtasıyla makam-ı âli-i mesıhatperatiden müft-i mümaileyhe bir menşür ve umür-ı me'muresini ifa ve bu başta kendisi dahi Yunanistan'daki diğer müftülere hüküm ve iffa salahiyetini bahşedilmesi için bir mürasele gönderilecektir.

Müftüler sırf dini umur ve hususat hakkındaki salahiyetlerden ve anval-i vakfiyenin idaresi üzerindeki teftiş ve mezaretlerinden maada nikâh, Talat, nafaka, vesayet,

velayet, ispat-ı rüşt, Müslümanlara ait vasiyetler, tevarüs ve tevliyet gibi mevaddabeyne'lmüslimin icra-yıahkâm edeceklerdir.

Müftüler tarafından isdar olunan ilamlar Yunan memurin-i iadesi tarafından icra edilecektir.

Umur-ı issiyeye gelince Müslümanlardan işte alakadar olan taraflar evvel be-evvel beyinlerinde itilaf hâsıl ettikten sonra hakem sıfatıyla müftiye müracaat edebilirler. Buvechilesadır olacak hakem kararına karıımuhakim-i mahalliye vuku bulacak her türlü müracaatlar kabul olunacaktır. Meğerki aksi kaziyeyi mübeyyin olarak sarahaten bir kayıt ve şart mevcut olmuş ola."[91].Burada anlatılan; bırakılan topraklarda oturanların hayat, mal, din, şereflerinin güvenceye alındığı ve dinlerini açıkça uygulayabilecekleri anlatılmaktadır. Müslümanlarla manevi önderleri arasındaki ilişkiye karışılmayacaktır. Müftüler Müslüman seçmenlerce seçilecektir. Baş müftü, Yunan Kralı tarafından atanacaktır. (Yunanistan'daki bütün müftüler toplanarak seçilecek üç aday içinden). Müftüler yalnız din konularında değil, Müslümanların ekleme, nafaka gibi dünyevi işlerinde de yetkilidir.

Müslümanların, din, mezhep, geleneklerini özgürce yapabilme ve ifade etme hakkı verilmektedir. Sevr antlaşmasının 14.maddesi ile Yunan hükümeti, azınlıklar hukuku ve kişisel sorunlarının örf ve adetlerine göre çözülmesini ve tedbirler almayı kabul etmiştir[92].

1920/1991 sayılı ve tarihli "Müslüman Din Görevlileri Hakkındaki" yasa 1990 tarihinde imzalanmıştır. Bu yasa ile müftülerin görev ve yetkileri belirtilmiştir. Bu yasanın 5. Maddesine göre müftüler; dini sorumluluğu ifade ederek dini görevlerinde atamasını yapıp denetler, görüş bildirip, ailevi ve dini konularda hüküm verme yetkisine sahiptirler. Müftülerin yetkilerini kısaca anlatırsak:

Din görevlilerini atama; imam atanacağı zaman atamanın yapılacağının duyurusu yapılır. Gerekli özelliklere sahip kişiler başvuru yaparlar ve sınava tabi tutulurlar.

[91] Rıdvan Topçu, *"İslam hukuku açısından Batı Trakya'daki Müftülerin Yetkileri,* s.42.
[92]Turgay Cin, *Yunanistan'daki Müslüman Türk Azınlığın Din ve Vicdan Özgürlüğü*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2003, s.21.

Başarılı olanlar din görevlisi olarak atanır. Eğer başvuru yapan olmazsa müftü uygun gördüğü kişinin atamasını yapar.2007 yılında yeni bir düzenleme getirilmiştir.(3536 sayılı yasa). İmamların ataması, müftünün görüşü alınıp bir kişi Dış işleri ile Milli Eğitim ve Dış İşler Bakanlığında, bir kişi İçişleri Kamu Yönetimi ve Âdem-i Merkeziyet, bir kişi Dış İşleri ve Milli Eğitim ve Din İşleri Bakanlığından, ikisi de dini uzman öğretim görevlilerinden oluşan heyet tarafından seçilmektedir. Buradaki problem, atamayı yapacak heyet, açıkça belirtilmese de, Hıristiyan kişilerden oluşacaktır. Vakıfların denetimi; bu konu ile ilgili İstanbul antlaşmasının 8. Maddesi ile vakıfların hayır kurumlarının iradesi ve cemaat hiyerarşiye bırakılmıştır. Bu hakka müdahale edilemeyeceği bildirilmiş ve bu Atina antlaşmasında da tekrar edilmiştir. 1967 yılında cunta yönetimi idareyi ele almıştır ve ilk iş olarak cemaat-ı İslami'ye yönetim ismini, "Müslüman Emlakini Tedrive Memur Hayat" diye değiştirmiştir. Bu kısıtlama ile cemaatin görevi sadece Müslüman vakıflar ile sınırlandırılmıştır. Cunta idaresinden sonra da yönetim azınlığa verilmemiştir. 1999/1980 sayılı yasa ile sadece Lozan antlaşması bahsedilmiş, Lozan Barış Antlaşması saklı kalarak bu yasa ile düzenlemeler yapılacağı belirtilmiştir.

2008 yılında, 3647/2008 sayılı yasa çıkarılmıştır. Bu yasanın ikinci maddesine göre, vakıf; *"Kutsal İslam yasalarına göre menkul, gayrimenkul mal varlığından veya dini, hayır amaçlı bir sebep lehine veya kar amaçlı olmamak üzere kurulmuş olan ya da kurulan dini veya hayır kurumu lehine olan gelirlerden oluşan bağışlardır"*[93].

Yasanın üçüncü maddesi, oluşturulan hayatın İslami geleneklere saygı gösterilmesi gerektiğini ve denetime müftünün yetkili olduğunu belirtmektedir. Dördüncü madde vakıf gelirlerinin kullanılacağı yerleri belirtmektedir.(güvenlik önlemleri, mezarlık bakımı, borç ödeme, gayrimenkul satışı, yardımlar).

Batı Trakya'da müftüler devletin tayini ile atanmaktadır. Azınlık kendi müftüsünü seçerken, devlet kendi seçtiğini atamaktadır.

[93] Rıdvan Topçu, a. g. e. s.82.

Nikâh akdetme ve onaylama; Osmanlı devleti zamanında kadıların üstlendiği görevleri, İmparatorluk yıkıldıktan sonra müftüler yerine getirmektedir. Batı Trakya'daki tek eşlilik hâkimdir.

Boşanma ve nafaka tayini; Yunanistan medeni kanununda, boşanma mahkemelerin kararı ile yapılmaktadır.

Velayet-vesayet; Velayet, İslam hukukunda, babaya kural olarak anneye verilmiştir. Yunan medeni kanuna göre, çocuğun bakımı anne baba birlikte yerine getirmelidir.

En önemli yetkileri ise miras hukuku alanındadır. İslam hukukuna göre erkeğe göre kadın yarım pay almaktadır. Yunan Hükümeti bunu eleştirmektedir. Yunanistan medeni kanununa göre, miras bırakanın vasiyet hakkı vardır. Eşini ve akrabasını mirasçılıktan düşürme hakkı da vardır. Yunanistan, müftülerin bu yetkisinin kaldırılmasını ısrarla savunmaktadır. Çünkü erkek ve kız çocuklar eşitsiz pay alması yönünden İslam hukukunu eleştirmektedirler. Yunan Medeni Kanununda, çocuklar eşit pay almaktadır. Yunanistan anayasasında da, kadın erkek eşitliği kabul edilmiştir. Bu konuda İslam Hukukun uygulanması ile Yunanistan yasal bir düzenlemeye gitmiştir. Bu düzenleme, Gümülcine'de yaşayan ve 2008 yılınsa eşini kaybeden Hatice Molla Salih isimli kadının, 2014 yılında AİHM başvurmasından sonra olmuştur. Bu başvurunun sebebi, 2008 yılında eşini kaybeden kadın eşinden kalan mirasın şeriat hukukuna göre üçte birisini almış ve tüm mirası eşinin kardeşleri ile bölüşmüştür. Kadın tüm mirasın sahibi iken Şeriat kanunlarına göre uygulandığı için üçte birisine sahip olmuştur. AİHM kadını haklı görerek, Yunanistan'ı maddi cezaya çarptırmıştır. Yunanistan, kendi isteği dışında vatandaşına şeriat yasalarını uygulayan tek Avrupa durumunda kalmıştır. Bu olaydan sonra, ülkede medeni kanun ile ilgili konular, davanın tüm tarafları kabul ederse 'İslam hukuku' uygulanacak, diğer şekilde Yunanistan'daki Medeni Kanun uygulayan mahkemeler yetkili olacaktır[94].

[94]Ahmet Kayhan. , *"Batı Trakya Türklerinin Haklarının Savunma Staretijisinin Esasları",* Batı Trakya Dergisi, Cilt 7, Sayı 74, 1973, s. 11-15.

Yunan hükümeti bu konuda da baskı politikası uygulamaktadır. Önceden seçim sistemi ile başa getirilen müftüler artık atama usulü ile göreve getirilmeye başlanarak baskı politikası sürdürülmüştür.

Müftülük makamı 1913 Atina antlaşması ile meydana gelmiş bir oluşumdur.2345/1920 sayılı yasa ile düzenlenmiş bir kurumdur. Yasal olarak yetkiler verilmiş ve seçim ile göreve gelen bir yapısı vardır. Bu yapı ilerleyen tarihlerde değiştirilmiş, bu konuda Yunan hükümetinin engelleri baş göstermiştir. Seçim ile göreve gelen müftüleri Müslümanlar seçmektedir ve Müftüleri denetleyen bir baş müftü vardır. Fakat bu baş müftü vardır ifadesi sadece yazılı olarak, yasal olarak vardır. Çünkü hiçbir zaman uygulamada bir baş müftü atanamamıştır. Sadece baş müftü değil, 2345/1920 sayılı yasanın hükümleri yürürlüğe geçirilememiştir. Bu sebeple özellikle 1920 yılından sonra müftüleri Yunan hükümeti atamaya başlamıştır. Doğal olarak bu tutum azınlığın tepkisini almıştır. Azınlığın tepkisi, yerinde ve haklı bir tepkidir. Çünkü bu hak önce Atina anlaşması, sonra da 2345/1920 sayılı yasa ile azınlığa verilmiştir. Atina anlaşması müftülerin azınlık tarafından seçileceğini Yunanistan'ın da bunu kabul etmesi gerektiğini ile ilgili yükümleri barındırmaktadır.

Bu sorunu temeli, seçimle gelen müftülerin artık Yunan hükümetinin atamasıyla göreve getirilmesidir. Atina antlaşmasına göre Müftüler azınlığın seçimler ile gelirler ve Yunan hükümeti bunu kabul etmekle yükümlüdür. Lozan Barış Antlaşması 40. Maddesi de azınlığa ait dinsel kurumlarla ilgili söz hakkını azınlığa vermektedir. Ama 1985 yılından beri atama ile göreve başlama uygulamasına geçilmiş ve azınlık da bunu mecburen sonunda kabul etmiştir.

Sorunlara bir örnek de, azınlığın seçimi ile müftü olan Mehmet Emin Ağa, defalarca yargılanıp hapis cezası almıştır. Başka bir sorun da ikili müftülük sorunudur. İskeçe ve Gümülcüne de birisi azınlığın seçtiği, diğeri Yunan hükümetinin atadığı ikişer müftü bulunmaktadır. Baş müftülük konusunda ise, Yunanistan bu kurumu bulundurmamaktadır.

1980'li yıllar ve sonrası Batı Trakya Türk azınlığının direniş yıllarıdır.1990, "Batı Trakya'da Müftülük müessesesi ve İlahiyat Okulu Kurulmasına İlişkin Esasları

Düzenleyen Kanun Hükmünde Kararnameler çıkarmışlardır. 28 Aralık İbrahim Şerif'i müftü seçmişlerdir.

Bugün hala bu sorun çözülememiştir ve yasal olarak azınlığın seçme hakkı olan müftüler, Yunan hükümetinin ataması yoluyla göreve gelmektedir. Bu atanan müftüleri azınlık tanımamaktadır. Onların yerine kendi seçtikleri müftüleri göre getirmişler ve onları tanımışlarıdır. Ve sonuç olarak, ikili müftülük sorunu meydana gelmektedir. Bu durum karşısında da, Yunan hükümeti seçilerek göreve gelmiş müftülere davalar açıp, saldırılarda bulunmuştur. En iyi örneği Müftü Emin Ağa'dır. Yunanistan tarafından çeşitli davalar açılmış, farklı farklı yerlerde davalar gerçekleşmiştir. Yeri gelmiş fiziki saldırılara maruz kalmışlardır. Müftü Mehmet Emin Ağa, hapis cezalarına çarptırılmıştır[95]. Yunanistan suçlamalarını, din gücünü ve yetkileri ele geçirmekle suçlamaya dayandırmaktadır.

2.3.5.Etnik Kimliğin İnkârı

Yunan hükümetine göre Yunanistan'da Türk azınlık yoktur. Bunu böyle kabul etmektedirler.1987 yılından itibaren Cuntalar yönetimiyle birlikte bu görüş benimsenmiştir. Batı Trakya'dakiler Müslüman Yunanlılar olarak nitelendirilmektedir. Yunan hükümetinin amacı azınlıkların Türkiye ile yakınlığını, bağını kesmek asimile etmektir[96]. Yunanistan'ın bu inkâr politikası da siyasi gelişmelere göre şekillenmektedir. Yumuşama ve yakınlaşma döneminde (Atatürk ve Venizelos dönemlerinde) azınlığa "Türk" denilirken, daha sonrasında okullarda, derneklerde, gazetelerde "Türk" kelimesinin kullanımı yasaklanmıştır. Yakın dönemde Ahmet Davutoğlu, Batı Trakya ziyaretinde Türk kelimesini kullanarak "Müslüman Türkler" demesine karşılık Yunanistan hükümet sözcüsü Yorgos Petolois, sert bir tavırla "Yunanlı Müslümanlar vurgusu yapmış, azınlığın bir savunucuya ihtiyacı olmadığını belirterek katı tutumlarını sergilemişlerdir. Olumlu

[95] Akif Emre Ökten, Uluslararası Hukukta İnanç Özgürlüğü, Liberte Yay, Ankara, 2002, s. 35.

[96]İlyas Doğan, Devletler Hukuku: Genel İlkeler Soykırımdan Sorumluluk Tehcir, Ankara, Seçkin Yay., 2008, s. 169.

bir gelişme var mı diye baktığımızda, bu konu hakkında, 1999 yılında Dış işleri Bakanı Yorgo Papandreulion demeç verip Türk kökenli Müslümanların inkâr edilemeyeceğini söylemesini gösterebiliriz. Bu da söylem olarak kalmıştır.

Azınlığın en temel sorununun Türk kimliğinin inkârı olduğunu söyleyebiliriz[97]. Türk kelimesi yerine "Müslüman Yunanlı" demişlerdir[98]. Amaç; azınlığın azınlık haklarından yararlanmasının engellenmesidir. Bu baskı özellikle 1967 yılıyla başlamıştır. Bu tarih Albaylar Cuntası'nın başa geldiği tarihtir. Türk kimliğinin reddi ile azınlığın Türkiye ile bağı kesilmek istenmekte, maneviyat koparılmaya çalışılmakta ve sonuç olarak asimilasyon politikası güdülmektedir. Tarihsel açıdan kronolojik olarak bakarsak, 1954 yılında MerasalRapoqos Kanunu(Batı Trakya'daki Türk Okullarının İşleyişi ve Denetimi Hakkında), Türk kelimesinin kullanımını, ilkokulların isminde yer akmasını kabul edip onaylamıştır. Fakat 1970 yılından itibaren kullanım ile ilgili yasaklar getirilmiştir. Rodop ili Türk Kadınları Kültür Derneği "Türk" adı geçtiği için kapatılmıştır.

2.3.6.Siyaset

Yunan hükümeti, özellikle 1980'li yıllardan beri Türklerin kimliğini inkâr politikası uygulamış ve "Türk" kelimesinin kullanımını yasaklamıştır. Okullardan, derneklerden, her yerden "Türk" kelimesi kaldırılmış, kullananlar da cezalandırılmıştır. Dr. Sadık mahkemede yargılanırken dahi Türk soyundan olduğunu belirtmiş, vazgeçmemiştir[99]. Batı Trakya Türkleri baskılar karşısında daha da Türk bilinci güçlü durmuşlardır ve Yunanistan Avrupa İnsan Hakları kurumundan kınamalar almıştır. Dr. Sadık Ahmet en kararlı duruş sergileyen kişidir.89 seçimlerindeki broşürlerindeki "Türk" kelimesinin kullanmaktan çekinmemiştir ve sonucunda 18 ay hapis cezası almıştır. Yunan hükümetinin gözünde lider olmasından

[97] Süleyman Terzioğlu, "Türkiye'nin Avrupa Birliği"ne Üyelik Sürecinde Azınlıklar Sorunu, Avrasya Dosyası, C. 11, sayı:1, Ocak-Şubat- Mart- Nisan 2005, s. 118.

[98]Fehim Kelahmet,*"Müslüman Azınlık mı? Türk Azınlık mı?"* Mihenk Dergisi, Yıl 5, Sayı 28, Mart 2005, s.2-7.

[99] Tarık Ziya Ekinci, Avrupa Birliğinde Azınlıkların Korunması Sorunu, Türkiye ve Kürtler, Sümer Yayıncılık, İstanbul, 2001, s. 44.

korkulan adeta bir düşmandı. Dr. Sadık Ahmet %3 barajı ile bağımsız milletvekili seçilmesini önlemesinin sebebi yapacaklarından korkulmasıdır. Yine yılmayan Sadık Ahmet, Dostluk, Eşitlik-Barış partisini kurdu.10 Ekimdeki seçimlerde Güven listesi ile giren Sadık Ahmet temsil etme hakkını elde etmiştir. Bölgede oyların en yükseği olan 1.parti odur. Ülke geneli %3 barajını geçmesi imkânsızdır ve bu yüzden milletvekili olmadan Yunan partisi daha az oy alsa da kazanan parti o olmuş oldu. Dr. Sadık Ahmet, Yunan hükümetinin baskılarını uluslararası kuruluşlara duyuran liderdir. HELSİNKİ WATCH, Yunan Başbakan Andreas Papandeu'ya Batı Trakya Türklerine insan haklarına uymayan uygulamalarına dair ve sorumluluğun ona ait olduğunu belirten rapor yayınladı. Yunan hükümetinin başı ağrıdı ve Avrupa Adalet Mahkemesine hesap verip soruları cevapladı. Yunan hükümetinin de, azınlığın bu sesini duyurma girişimlerini engellemek için daha farklı engellemelere gitmiştir. Türkiye'de gelen kitaplar yasaklandı. Dr. Sadık Ahmet arkadaşları ile bildirimler yayınlamıştır. Bunlar suç sayılarak, hakkında dava açılmıştır. Yunan hükümeti, azınlığın Türkçe ile bağlarını kesmeye çalışsa da, Türk heyetinin çabaları ile Yunanistan ile yeni bir hareketlilik sağlanarak, Celal Bayar Lisesi açılmıştır.

Sadık Ahmet, trafik kazası ile hayatını kaybetmiştir. Fakat azınlığı bir diriliş, uyanış sürecine sokmuş, yılmayan örnek bir lider olmuştur. Ayrımcılığı Uluslararası platformlara duyurmayı başarmıştır.

Baskılardan yılmış olan azınlık, Sadık Ahmet önderliğinde siyasi olarak kurumsallaşmıştır[100]. Azınlığın siyasal katılımı PASOK ve DEB[101] ile olmuştur ve seçme hakkı yasalarca Yunanlılar ile eşittir. Fakat bu hakka çeşitli engellemeler uygulanmaktadır. İdarelerdeki yönetim birimlerinin sayısı Kallikratis planı ile 2011 yılında düşürülmüştür. Yunan vatandaşlığında ve Türkiye'de bulunan kişilerin seçimde gelmemesi ile Türkiye-Yunanistan sınırını kapatmışlardır.%3 barajı vardır. Aday meclise girmek için oyların %3'ünü almalıdır. Siyasi arayışta olan azınlıklar Dr. Sadık Ahmet liderliğinde "Dostluk, Eşitlik ve Barış Partisi'nin kurulmasına karar vermişlerdir. Lozan antlaşmasından sonra kurulan ilk siyasi parti, Batı Trakya'daki

[100] Zeri İnanç (Der.), Uluslararası Belgelerde Azınlık Hakları, Ütopya Yayınevi, Ankara, 2004.

[101]Bknz; Ali Hüseyinoğlu, Balkanlarda Azınlıklar ve Siyasal katılım Hakkı, Batı Trakya(Yunanistan) Örneği, Yeni Türkiye Dergisi,2015, sayı 69.

azınlığın ilk örgütlenmesidir. Seçimlerde Dr. Sadık Gümülcü ne'den yetkili oyu alsa da, ülke genelinde %3'lük barajı geçmediği için parlamentoya girememiştir.

Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya'da güvenilir ve parlayan birisidir. Rodop ilinden milletvekili seçiliştir. Dr. Sadık Ahmet'in yükselişinden korkan, böyle bir liderden korkan Yunanistan, Rodop ve Evros illerini birleştirerek Hıristiyan nüfusu arttırmış oldu. Böylece Türklerin vali seçmelerini imkânsızlaştırmaya çalışmıştır. Milletvekili seçimleri için de %3 barajı getirilmiştir. Bu baraj partilerle sınırlı değildir, bağımsız adaylara da uygulanmaktadır. Bunun üzerine de, Dr. Sadık Ahmet, Dostluk, Eşitlik, Barış Partisini kurmuştur.(12 Eylül 1991) Kısa sürede oldukça üye katılmış ve mitingler başlamıştır. Partinin ilk kurultayı Gümülcine'de Türk Gençler Birliğinde yapılmıştır. Partinin genel başkanı Dr. Sadık Ahmet'tir[102].

Yunan hükümetinin siyasal katılım engellemeleri, dernek baskılarında da kendini hissettirmektedir. Üzerinde Türk kelimesi yazılı olan derneklerin tabelaları indirilmiştir. Dernekler de kapatılmıştır. Şiddet içeren olaylara da Gümülcüne Türk Gençler Birliği'ne yapılan saldırı, camlarının kırılması, sonra da Rodop Müslümanlarının kardeşlik ve kültür derneğine yapılan saldırılar almaktadır.

Siyasal katılımda Yunan Partileri oldukça hatta tamamen ağırlıktadır. Ve azınlıklar Yunan partileri içinde zorlu bir siyaset yapmaktadırlar.

1990 yılından itibaren azınlıklar, bağımsız milletvekilleri ile sesini duyurmaya çalışmışlardır. O dönemde, daha sonraları da hak arama davalarını sürdürmüş olan Dr.Sadık Ahmet Gümülcine'den, Ahmet Faik oğlu İskeçe'den bağımsız milletvekili olmuşlardır. Yunan Hükümeti bu sisteme de engel olmak için %3lük barajını getirmiştir. Katılımdan ziyade temsilde de kısıtlamalar olmuştur. "Kapadistrias Planı" buna örnektir. 2011 yılında da, "Kallikratis Planı" ile engeller devam etmiştir. Bu planla azınlıkların yönettiği yönetim birimlerinin sayısı düşürülmüştür.

2.3.7.İfade Ve Basın Özgürlüğü

[102] Çavuşoğlu, a.g. e. s. 107-109.

Batı Trakya Türklerinin yayın hayatına dair araştırmalar ilk olarak 12 Ekim 1996 yılında olmuştur. Hollanda'da düzenlenen bilgi şöleni ile "Avrupa'da Türkçe yayınlar sempozyumu" ile Batı Trakya Türklerinin Basın ve Yayın sorunları uluslararası olarak gündeme gelmiştir[103].

Türkçe yayınları içerik olarak üç ana kısımda toplayabiliriz. Bunlar siyasal yayınlar, dini yayınlar ve bunların dışında kalan kültürel yayınlardır. Siyasal yayınlar: belirli bir siyasi görüşü savunmaktadır ve büyük çoğunluğunu gazeteler oluşturur. Yarın, edebiyat, Hak yol, Devam, Muhafazakâr, Milliyetçi, İmdat… Dini yayınlar: Hakka Davet, Pınar Çocuk, Adres, "Bir Allah" gibi dergi ve kitapları örnek gösterebiliriz. Kültürel yayınlar, sürekli yayınlanan sanat dergileri öğretmenlere yönelik eserler örnek verilebilir. Aliş, Birlik, Mualim Mecmuası, Arkadaş Çocuk Dergisi, magazin-Reklam vb[104]…

Batı Trakya'da 1970'li yılların sonlarına kadar Arap alfabesinin kullanımında ısrar edenler olsa da, Latin alfabesi kabul edilmiştir. İlk başlarda bazı gruplar iki alfabeyi birlikte kullansa da, daha sonra tamamen Latin alfabesinin kullanımında bir problem yaşanmamıştır. Yayınlar Yunan matbaasında basılmıştır.1959 yılında Türkiye'nin hediye ettiği matbaa ile eserlerin basımındaki sorunlarda son bulmuştur. Günümüzde zaten bilgisayar ve gelişen teknoloji baskı teknikleri ile daha sorunsuz hale gelmiştir.

Batı Trakya Türkleri sadece Batı Trakya'da değil, göç ettikleri, göçe zorunlu tutuldukları ülkelerde de Türkçe yayınlara sahiptirler. Avustralya'da Elele dergisi, İngiltere'de Batı Trakya Ekspres gazetesi, Almanya Yeni Adım, Yeni Ses, Almanya'da Batı Trakya yayınları buna örnektir.

Batı Trakya'daki yayınların çoğu ve gelişen teknoloji, Yunan hükümetinin olumlu görüş sergilediği, desteklediğine dair bir yanılgıya götürmesin bizi. Lozan antlaşması ile Batı Trakya Türklerinin kendi dilini kullanma, yayın yapma hakları yasal olarak vardır. Buna rağmen Yunan hükümeti bazı dergi ve gazeteleri

[103]Bilal Şimşir (Der.), Lozan Telgrafları I (1922-1923); Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1990.

[104] Baskın Oran, *Yunanistan'ın Lozan İhlalleri*, SAEMK Yayınları, Ankara, 1999,s.67.

kapatmıştır[105].Örneğin, Aliş, Ülkü, Yeni Yol… Ve yayınların neredeyse tamamına para cezaları vermiştir. Azınlığa karşı yapılan yayınları da kalitelerine bakmaksızın desteklemiştir. Azınlık, Yunan hükümetinden hiçbir destek görmemiştir. Aksine Yunan hükümeti azınlık ile Türkiye'nin bağlarını kesmeye çalışmıştır. Yapılan baskı ve engellere rağmen, Batı Trakya Türk azınlığı, Türkçe yayın yapma kararlılığında diretmiş ve bu geleneği günümüze sürdürmüşlerdir. Ama Batı Trakya'da hala günlük çıkan Türkçe gazeteye, organizasyon sağlayacak bir üst kurula, kuruluşa, Türkçe televizyon yayıncılığına, uluslararası iletişim sağlayacak kültürel bağlara, Türk dünyasına sesini daha çok duyurmaya, geniş bir arşive ihtiyaç vardır.

Yunanlılar belirli amaçlarla ve belirli dönemlerde Türkçe konuşmakta ve yazmaktadır. Gayri samimi bir durum meydana çıkmaktadır. Yunan esnaf, Türk vatandaşlara mal satmak için, ya da seçim zamanlarında oy alabilmek için radyoları, televizyonları, gazetelere Türkçe programlar sergilemeleri gibi çıkar amaçlı kullanımlar mevcuttur. Bazen radyolar "Türkçe" haber ve "Müslüman'ca haber" diye ayrıma dahi gitmektedir.

Türkçe ilk gazete, İskeçe'de genel seçimlerden sonra yayına çıkan "zaman" gazetesidir. İlk ciddi gazete ise 1925 yılında yine İskeçe'de yayınlanan Yeni Ziya gazetesidir. Aşırı milliyetçi olmakla suçlanarak kapatıldığı için ancak 104 sayıya ulaşabilmiştir.

Batı Trakya Türkleri, Türkçe radyo yayın da yapabilmeyi başarmışlardır. Radyo Joy, Işık FM, City, Tele Radyo… Yunanistan devlet radyosu Cuma günleri belirli saatlerde altı ve yedi arası Türkçe yayın yapmaktadır.

Yunanistan Hükümeti Türkçe yayınlar konusunda engelleyici tavır sergilemektedir. Türkçe yapılan yayınlara uygulanan ağır cezalar buna örnektir. Bir başka ağır uygulama da bazı gazetecilerin hapis cezasına çarptırıldığıdır. Örneğin Salih Halil ve Selahattin Galip cezaya çarptırılmıştır.

[105]http://www.lozanmubadilleri.tr.gg (13.09.2018).

Azınlıklara ait basın organları saldırıya uğramış ve para cezalarına çarptırılmıştır. Gündem gazetesi ve Millet gazetesine yalan haber yapma gerekçesi ile tazminat cezaları verilmiştir. Sahiplerinin hesaplarına el konulmuştur.

Yunanistan hükümeti Türkçe yayıncılığı hiçbir şekilde desteklememiştir. Türkçe yayın yapılan eserler; Gazeteler; Yeni Yol, Yeni Ziya, Yeni Adım, Ülkü, İnkılâp, Azınlık Partisi, Akın, Gerçek, İleri, Trakya'nın Sesi, Yankı, İlerici Demokrasi, Batı Trakya Ekspres, Dergiler; Öğretmen, Birlik, Aliş, Batı Trakya, Arkadaş Çocuk, Mihenk, Görevden Göreve, İlk Dergi, Muallim Mecmuası'dır.

Bültenlerin düzenli olarak yayını yoktur.

2.3.8.Demografik Baskılar Ve Vatandaşlıktan Çıkarma

Yunanistan çeşitli baskı politikası ile azınlıkları göç etmeye zorlamış, mecbur bırakmıştır.

Yunanistan vatandaşlık yasasına göre, vatandaşlık tanımı yerine "asıllılık" kavramı kullanılmaktadır. Yunanistan'ın anayasalarını incelediğimizde 'asıllılık' ve 'uyrukluk' terimlerini ve vatandaşlık konusunu ele alırken bu karışık ve anlaşılması zor bir durum olarak görülebilir. Asıllılık kavramı ile doğum yolu ile kazanılan vatandaşlık, sorumluluk ise hakladır. Uyruk tanımı da bize, doğumdan sonra kazanılan sorumluluklarımızı anlatır. Azınlık, asıl olan, köken, soy, soydaş manalarında kullanılmaktadır. Bu durumda Batı Trakya Türkleri, sonradan Yunan vatandaşlığını kazanmışlardır ve Yunan uyrukludurlar[106].

Bu sorunun dayanağı 3370 sayılı Yurttaşlık Yasasıdır.3370 sayılı Yunanistan Vatandaşlık Yasası'nın 19. Maddesi; Yunan etnik kökeninden olmayan bir kişi, geri dönme niyeti olmaksızın Yunanistan'dan ayrılırsa, bu kişinin Yunan yurttaşlığını yitirdiğine hükmedilebilir[107]. Bu hüküm, yurtdışında doğmuş ve oturmakta olan Grek olmayan etnik kökenli kişilere de uygulanır. Ana babasının ikisi birden veya hayatta

[106]Aynur Aytiz, "Mevzuatın Görünümü", Ulusal, Ulusal üstü ve Uluslararası Hukukta Azınlık Hakları, s. 242.

[107]Semra Somersan, "Türkiye'de Azınlık Hakları: Yasal ve Pratik Engeller", Türkiye'de İnsan Hakları, Oya Çitçi (Der.), TODAİE Yayınları, Ankara, 2000, s. 255-269.

olanı yurttaşlığını yitirmiş olan reşit olmayan çocuklardan yurt dışında yaşayanlarda yurttaşlığını yitirmiş olarak ilan edebilir. Yurttaşlık Konseyi'nin aynı yönde alacağı karara dayanarak bu konularda İçişleri Bakanlığı karar verir. Bu madde, 11 Haziran 1998'de kaldırılmıştır fakat vatandaşlıktan çıkarılan Türkler hala mağdurdur.

Bu uygulamadaki amaç, ülkedeki azınlığın nüfusunu azaltmaktır. Kişilerin yasal olarak, vatandaşlıktan çıkarıldıktan sonra altmış gün süre içerisinde dava açma hakkı vardır. Bu sürede, kişiler Yunanistan Vatandaşlık Konseyi ile dava açabilmektedir. Ama bu hakları da, Yunanistan vatandaşlıktan çıkarıldığını bildirmediği ve kişilerin zamanında öğrenmediği için bu şekilde engellenmektedir.

Yunanistan'ın vatandaşlıktan çıkarma hakkı geri dönme niyeti olmadan ülkeden ayrılan azınlık için geçerli iken, Yunanistan bunu genelleştirmiş, bu şekilde de azınlığın yurt dışına çıkma ve dönme özgürlüğünü de kısıtlamıştır. Bu 19.maddeye dayanarak binlerce kişi vatandaşlıktan çıkarılmış fakat madde 1998'de kaldırılmasına rağmen geriye dönük işlemediği için bu yüksek rakama rağmen vatandaşlıktan çıkarılanlar haklarını arayamamıştır[108].

Bu madde, Yunan anayasasının 4,5 ve 14.maddelerine ters düşmektedir. Çünkü bu maddeler; yasalar önünde herkesin eşit olduğunu belirten maddelerdir.

Bundan sonra da, vatansız sıfatında kalanlar için , "vatansız kimliği" verilerek vatandaş haklarından yararlanması engellenmiştir. Bu uygulama ile azınlığın seyahat hakkı da engellenmektedir.

[108]Onur Yıldırım, *Türk-Yunan Mübadelesi'nin Öteki Yüzü: Diplomasi ve Göç,* İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2006,s.44.

3. BÖLÜM

YUNAN VATANDAŞLIK YASASI VE VATANDAŞLIK / VATANSIZLIK SORUNU

3.1. Yunanistan ve Türkiye Anayasası

Yunanistan Anayasası, 5.Düzenleme Kurulu tarafından 1971 yılında onaylanmış ve uygulamaya girmiştir.1975 tarihli Yunanistan Anayasası 1986, 2001 ve 2008 yıllarda iyileşme göstermiştir.Yunanistan'ın1981 yılında Avrupa Birliğine üye olması, bu iyileşmelerin sebebidir. Anayasanın temel ilkeleri halkın egemenliği, hukuk devleti, sosyal devlet ve kuvvetler ayrılığıdır.

Yunanistan'ın yönetim şekli, parlamenter cumhuriyettir[109]. Yunanistan Anayasasının 1. Maddesinde demokratik bir görünüş vardır ve halk egemenliğinden bahseder. Buradaki halk, 'bütün Yunanlıklardır'. 1. Madde; " *(1) Yunanistan'ın hükümet şekli cumhurbaşkanlığı parlamenter demokrasidir.*

(2) Rejimin temeli, halkın egemenliğidir.

(3) Bütün siyasi iktidarın kaynağı, halktır. Bunun (halk) için ve millet için vardır. Anayasada öngörüldüğü gibi icra edilir"[110]. Bu demokratik madde ve anayasa, Yunanistan'ın vatandaşlar arasında Yunan soylu ve Yunan uyruklu ayrımına gitmesi ile çok uygulanmış görünmemektedir. "Yunanlı doğulur, sonradan olunmaz" özdeyişi de bunu göstermektedir. Fakat Yunanistan AB üyesi olduktan sonra, bu özdeyiş tutum değişmiş yerini "hem Yunanlı doğulur hem de olunur" görüşüne bırakmıştır.

Konumuz vatandaşlık olduğu için, anayasanın Yunanlıyı nasıl tanımladığı ve vatandaşlığa bakış açısı burada önemlidir. Anayasanın 4. Maddesi;

---

[109] Nuray Ekşi, *Yabancılar Hukukuna İlişkin Temel Konular*, İstanbul 2012, s.5.

[110]Turgay Cin, *Yunanistan Anayasasında Temel Hak ve Özgürlüklerin Korunması,* Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü cilt:11, sayı:2,2009.

"*1. Bütün Yunanlılar yasalar önünde eşittir.*

2.Yunanlı erkek ile Yunanlı kadın eşit haklara ve yükümlülüklere sahiptir.

3. Yasanın öngördüğü niteliklere sahip olanlar Yunan vatandaşıdırlar. Bir kimse sadece kendi isteğiyle başka bir devletin vatandaşlığını kazanırsa veya başka bir devlette milli çıkarlara aykırı olarak görev alırsa, yasanın özel olarak öngördüğü koşullara ve yöntemlere uygun olarak Yunanistan vatandaşlığını kaybetmesine izin verilir.

4. Özel yasaların öngördüğü istisnalar dışında, kamu hizmetlerinde sadece Yunan vatandaşları istihdam edilirler.

5.Hiçbir ayrım gözetilmeksizin Yunan vatandaşları kamu giderlerine mali güçleri oranda katkıda bulunurlar.

6. Eli silah tutabilen bir Yunanlı yasaların öngördüğü biçimde, yurt savunmasına katkıda bulunmak zorundadır.

7. Yunan vatandaşlarına soyluluk veya ayırt etme unvanları ne verilir ne de tanınır"[111].

Yunanistan vatandaşlık yasası, hem Yunanistan anayasasına, hem Avrupa Birliği ilkelerine, hem de taraf olduğu uluslararası belgelere aykırı olmamalıdır. Avrupa Birliği antlaşmasının 8. Maddesinde birliğin vatandaşlığı/ milliyeti düzenlenmektedir. Avrupa Birliğine üye bir devletin uyruğuna sahip olan her birey, Avrupa Birliği vatandaşıdır.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında vatandaşlık konusu 66. Maddede yer almaktadır. *"Türk vatandaşlığı, Türk devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk'tür. Türk babanın veya Türk ananın çocuğu Türk'tür. Vatandaşlık, kanunun gösterdiği şartlarla kazanılır ancak kanunda bahsedilen hallerde kaybedilir. Hiçbir Türk,*

[111]Turgay Cin, *a.g. e. s.7.*

vatana bağlılıkla bağdaşmayan eylemlerde bulunmadıkça vatansızlıktan çıkarılamaz. Vatandaşlıktan çıkarma ile ilgili karar ve işlere karşı yargı yolu kapatılamaz"[112].

Azınlık konusuna baktığımızda ise;1982 anayasasında herkes yasalar önünde eşit görünmektedir ve azınlıklar için özel bir hüküm bulunmamaktadır. Avrupa Birliği'ne aday olarak adaylığı kabul edilince yasal düzenlemelere gidilerek, azınlıkları ilgilendiren maddeler yasal düzenlemelerde yer almıştır[113]. Bu düzenlemeler ilk olarak2001 ve 2004 anayasa değişiklikleri yaşanarak, azınlıklar özneleştirilmiştir.

Temek hak ve özgürlüklerin kapsamı gibi anayasanın 33. Maddesindeki 'dernek kurma hürriyeti' genişletilmiş, azınlıkların dernek kurma ve katılmaları kolaylaştırılmıştır.

2004 yılında da, uluslararası antlaşmalar ile ilgili bir değişiklik yaşanmıştır. Bununla ilgili olarak, 90. Maddeye ekleme yapılmıştır. Bu düzenleme şöyledir; "*usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası antlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda, milletlerarası antlaşma hükümleri esas alınır"*[114].

Belirli kanunlarda da düzenlemeler yapılmış ve mevcut kanunlara eklemeler/ eksiltmeler getirilmiştir. 2002 yılında, Türk ceza kanununda, azınlıklara karşı aşağılayıcı ifadeleri önlemek için; şiddete yönelten, tehlike yaratan ifadelerde, ifade özgürlüğünün sınırları içine alınarak, 312. Maddede değişiklik yapılmıştır.

Dernekler Kanununda da değişiklikler yapılarak, dernek kurma yaşı 18, gösteri yapma yaşı, katılma yaşı 18 olarak (daha önce 21) değiştirilmiştir. Yurtiçi ve yurtdışı bağlantı kurma, işbirliği yapma hakları getirilmiştir. 2003 yılında da, en az 7 gerçek

[112] www.tbmm.gov.tr.(21.02.2019).

[113] Mehmet Dikici, *Uyum Yasaları (Yabancıların Mülk Edinmeleri ve Azınlık Vakıfları),* B.1 İstanbul 2005, s.25.

[114] A.g. e. *Uyum Yasaları (Yabancıların Mülk Edinmeleri ve Azınlık Vakıfları*), İstanbul 2005, s.25.

kişi ibaresi, 18 yaşını dolduran gerçek ve tüzel en az yedi kişi diye değiştirilmiştir.(Dernek Kanunu 1. ve 3. Maddesi)[115].

Radyo ve televizyon kurum ve yayınları hakkındaki kanunda, geleneksel dil ve lehçeli yayına izin verilmiştir. Yine aynı şekilde, yabancı dil kanununda, farklı dil ve lehçelerin öğretilmesine izin verilerek, kanun ismi, "farklı dil ve lehçelerin öğrenilmesi hakkında kanun" şeklinde değiştirilmiştir.(Eski ismi; yabancı dil eğitimi ve öğretimi ile Türk vatandaşlarının farklı dil ve lehçelerinin öğrenilmesi hakkında kanun).

Vakıflar Kanununda da, azınlıkların kullandıkları yararlandıkları taşınmazların tescil süreleri uzatılmıştır.

3.2. Yunan Vatandaşlık Yasası Madde 19

Vatandaşlık hukuku; devletin vatandaşlığının kazanıldığı ve kaybedildiği kuralları düzenleyen hukuktur. Yunan vatandaşlık hukukunda asıllılık yer almaktadır. Yani Yunan asıllı olmak; doğuştan Yunan ırkına sahip olmak esas alınmaktadır. Asıllılık kökeni ifade etmektedir. Sonradan kazanılan uyruk kavramı gibi değil, değiştirilemezdir. Tezimizin konusu olan, Batı Trakya Türkleri, Lozan Barış Antlaşması ile Yunan uyruğunu kazanmıştır. Yunanistan hukukuna göre, Yunan uyruğuna sahiplerdir ama Yunan asıllı değildirler.

57 sayılı (57/1981) Yunan Danıştay'ın tanımına göre, " *farklı milli (ulusal) kimlikten gelen veya farklı bir milli kimliğe sahip veya ait olan ve bütün genel hal ve hareketleriyle Yunan milli bincinin eksikliği fark edilen ve Yunan milleti içinde erimeyip, asimile olmayanlardır*" diye Yunan uyruklu olmayı tanımlamıştır. Aynı tanım Yunan vatandaşlık (asıllılık) yasasının 19. maddesinde de yer almaktadır[116].

[115] M. Tevfik Odman, *Türk Mülteci Hukuku ve Uygulamadaki Gelişmeler,* B.1 İstanbul 2004, s.21.

[116] M. Tevfik Odman, İltica, *Uluslararası Göç ve Vatansızlık: Kuram, Gözlem ve Politika,* İstanbul,2005,s.132.

Vatandaşlık yasası, devletin iç hukuku ile ilgilidir. Yunanistan vatandaşlık yasasında geçerli olan belli başlı ilkeler vardır. Vatandaşlığın kazanılmasını düzenleyen kurallar vardır. İlki; Milliyetçilik ilkesidir. Vatandaşlık istenen kişinin, vatandaşlığını talep ettiği devletin aynı milli kökeninden olması gerekir. Her ülkede azınlıklar yer aldığı için, uyrukluk statüsü tanınarak onlara uyrukluk üzerinden de vatandaşlık sahibi olmaları tanınmıştır.

Yunan vatandaşlık yasasına göre, Yunan anne veya babadan doğan çocuk, Yunan asıllığı kazanır. Vatandaşlığın doğum ile kazanılmasıdır bu. 'Toprak' olarak vatandaşlığın kazanılması, yani egemenlik ilkesi çerçevesinde vatandaşlığın kazanılması da, kişi hangi ülke topraklarında doğmuş ise o ülkenin vatandaşlığını kazanır. Bunların dışında kişilerin kendi istekleri ile bir devletin vatandaşı olmayı talep etme hakları vardır. Başvuru yaparak o ülkenin vatandaşlığı istenebilir. Ama uygulamada birçok ülke bunu kabul etmemektedir. Yunan asıllılık yasası 19.maddesine dayanarak, birçok Batı Trakya Türk azınlığın Yunan uyrukluğuna son verilmiştir.

Yunan Asıllılık yasasının 1. Maddesinde;

" (1). Çocuk ana veya babasının Yunanlı(Yunan asıllı)olması halinde doğumla Yunan asıllığı kazanır.

(2). Yunan asıllılığı doğumla kazanılır. Kim ki, Yunan ülkesinde(toprağında) doğmuş ise Yunan asıllığını kazanır.

Yasanın 2. Maddesi; "evlilik dışı doğan yabancı, eğer 18 yaşını tamamlamadan Yunanlı ana veya babası tarafından yasaya uygun olarak tanınırsa tanındığı andan itibaren Yunan asıllığını kazanır" ifadesi ile tanıma ile asıllılığın kazanılmasından bahsetmektedir.

Doğum ve tanıma dışında evlat edinmeyle de vatandaşlık kazanılır. Bu asıllılık yasasının 27. Maddesinde; *" (1). Yabancı 18 yaşını tamamlamadan, bir Yunanlı tarafından evlat edinilirse, evlat edinilince Yunan asıllığını kazanır.*

(2). Yunanlı, 18 yaşını tamamlamadan yabancı devlet vatandaşı tarafından evlat edinilirse, Yabancının asıllığını kazanırsa, İçişleri Bakanlığına dilekçe vererek, İçişleri Özel koşulları değerlendirerek, asıllılık kurulunun da görüşünü alarak Yunan asıllığından çıkarılır. Evlat edinilen askerliğini yapmamış veya geciktiriyorsa veya cürüm veya kabahatten kovuşturuyorsa asıllıktan çıkma dilekçesi kabul edilmez"[117].

Evlilik bugünkü yasada, vatandaşlığın kazanımı üzerinde geçerli bir unsur değildir. Bu, asıllılık yasasının 4. Maddesinde, evliliğin bir etkisinin asıllığın kazanılması ve kaybedilmesinde olmadığı belirtilmiştir.

5. madde, başka bir ülkede yaşamakta olan soydaşlar ile ilgilidir.

" *(1). 18 yaşını tamamlamış olan ve bir yabancı soydaş, yabancı bir devlette ikamet ediyorsa, Yunanlı gibi hareket ediyorsa, vatansız veya uyruğu belli değilse, talebi üzerine ikamet ettiği yerin Yunan konsolosluğuna bir dilekçe ile müracaat ederek isteğinin Dış İşleri Bakanlığı aracılığı ile İç İşleri Bakanlığına iletilmesini ister. Eğer İçişleri Bakanı dilekçeyi uygun bulursa, bundan sonra bakanlığın tayın edeceği bir vali ve dilekçesini verdiği konsolosun huzurunda Yunan asıllılık yasasının 9. Maddesinin 2. Fıkrasına göre, Yunanlılık yemini eder. Aynı şeyler, ilgili şahsın ırkdaş olmayan eşi için de geçerlidir.*

(2). Yemin ile yemin itibaren Yunan asıllığı kazanılmış olur

(3). Yunan asıllılık yeminini ettiği gün, 18 yaşını tamamlamış ve evlenmemiş olan çocukları da o gün Yunan asıllığını kazanırlar"[118].

6. madde ise, asıllığın tescil ile kazanılmasını anlatmaktadır.

"(1). 18 yaşını ikmal eden yabancı, tescil ile Yunan asıllığını kazanabilir.

(2). Tescil ile Yunan asıllığının kazanılabilmesi için gerekli olan koşullar;

[117]Gerusi - Bendermayer, A.Ellinikon dikeon ithagenias (Yunan Asıllılık Hukuku), Atina 1975, s.9.

[118]Karayanni, A.Kodikas Ellinikis ithagenias (Yunan Asıllılık Kanunu), Atina 1989, s.10.

A- Yabancı, vatandaşlığa tescil edilme beyanını ikamet ettiği yerin Belediye Başkanı veya nahiye müdürüne bildirmesi gerekir. Bu beyan, iki Yunan vatandaşı tanıklığında verilir. Eğer yabancı Yunanlı soydaş, eğer yurt dışında kalmaktaysa bu beyanını ikamet ettiği yerin Yunan Konsolosuna verebilir. Yunan Konsolosu da bu dilekçesi ile ilgili raporla birlikte İç İşleri Bakanlığa sunar.

B-Eğer yabancı, Yunan kökenli değilse, tescil ile asıllığın kazanılması için dilekçenin verildiği tarihten itibaren son 12 yıl içinde Yunanistan'da toplam 10 yıl ikamet etmiş olması gerekir. Duruma göre, yukarıda istenilen ikamet süresi eğer yabancı, Yunanistan'da yabancı bir ülkenin diplomatı veya idari görevlisi olarak bulunursa hesaba katılmaz. İşbu, aranan koşullar, Yunanistan'da doğmuş olan ve ikamet edenlerden ve aynı şekilde Yunanlıların, Yunanistan'da ikamet eden ve çocuk sahibi oldukları eşlerinden –bay veya bayan-da aranmaz.

C-Tescil talebi(yurttaşlığa alınma) dilekçesi İç İşleri Bakanlığına verilir.

(3). Tescil edilmek (yurttaşlığın kazanılması), İç İşleri Bakanlığı'nın kararı ve ilgili yabancının ahlakı ve genel olarak kişiliği hukukunda yapacağı araştırmadan sonra olur.

Yunanlı diplomatik personelin eşi yurt dışında görevliyse, önceki paragraftaki sürenin tamamlanması için Yunanlı eşlerin yurt dışında görevli bulunmaları nedeniyle yurt dışında kaldığı süre de, ikametgâh yeri Yunan elçisinin, bunlar tarafından Yunan ulusal bilincinin şekillendirildiği(benimsendiği) önerisi ile Yunanlı –bay veya bayan- ile evlilik ayrıca dikkate alınır.

Tescil talebi(yurttaşlığa alınma) dilekçenin reddedilmesi kararının gerekçeli olmasına gerek yoktur.

(4). Yurttaşlığa alınacak olan yabancı hakkında sınır dışı edilme kararı veya Yunan mahkemelerine bir yandan fazla özgürlüğü bağlayıcı bir cezaya hüküm giymişse veya devlete karşı işlenen suçlardan birisinden hüküm giymişse yurttaşlığı kazanamaz. Ahlaka ve adaba aykırı hareketten, hırsızlık, dolandırıcılık, zimmete para geçirme, tehdit, sahtekârlık, yalan beyanda bulunmak, kalpazanlık, taklitçilik, iftiracılık, kötülemek gibi durumlarda yurttaşlığı kazanamaz. Kaçakçılık veya cürüm

derecesindeki kabahatler veya yabancıların Yunanistan'da seyahati ve yerleşmesiyle ilgili ve milli parayı koruma kanunu ve uyuşturucu madde kaçakçılığı ile ilgili yasa hükümlerini ihlal etmekten hüküm giymişse yabancı Yunan yurttaşlığını kazanamaz.

(5). İçişleri Bakanının kararıyla asıllığa alınan yabancının, alınma kararı Yunan Asıllılık yasasının 3370 sayılı ve 1995 tarihli yasanın 9.maddesinin 1.fıkrasına göre bir süre içinde geri alınamaz. Ancak, yabancının bu kararın alınmasında yanıltıcı davranışa veya eksikliğe kendisi neden olmuşsa geri alınabilir.

(6). Asıllığa alınan dilekçesi reddedilirse, ancak 1 yıl geçtikten sonra asıllığa alınma konusunda yeni dilekçe verilebilir"[119].

12. ve 13. Maddeler silahlı kuvvetler üzerinden vatandaşlığın kazanılması ile ilgilidir. 12.madde; "*Yunan kökenli yabancılar, silahlı kuvvetlerin subay ve astsubay okullarına her okulun yönetmeliği gereği katıldıkları anda Yunan asıllığını başka bir işleme gerek görmeden kazanırlar. 13.madde; "savaş veya seferberlik hallerinde, askerlik yasasına uygun, gönüllü olarak orduya katılan Yunan kökenli yabancılar, eğer Yunan asıllığını kazanmak isterlerse bu isteklerini bir dilekçe ile valiye bildirmeleri yeterlidir. Başka bir işleme gerek görülmez"*[120].

Bu yasa hükümlerinin dışında da, Yunan asıllığı kazanılması iki şekilde mümkündür. Birincisi, Aynanız (Kutsal Dağı), rahip adayları (öğrenci, çırak) ve rahipler hiçbir unsura gerek kalmadan Yunan asıllı sayılırlar. İkinci durumda, Yunan konsolosluk siciline bağlı olanlar Yunan asıllığını kazanmaktadırlar. Yunanistan'a ekonomik sebepler ile gelenler, Arnavutlar, Filipinliler v.b. dini olarak Ortodoks olmadan Yunan asıllığı kazanamazlar[121].

Bir yabancıya Yunan vatandaşlığının verilmesi ile Yunan uyruğunu kazanmış olur. Ama Yunan vatandaşı olunca Yunan milli kimliğini de tanınmış olmaz. Yani, soydaşı olmuş olmaz. Yunan uyruğu ile yunan asıllı olmak arasında yasar önünde

[119] Aysel Çelikel, Günseli(Öztekin) Gelgel: *Yabancılar Hukuku,* İstanbul 2011, s.17.

[120] Nuray Ekşi*, Yabancılar Hukukuna İlişkin Temel Konular,* İstanbul 2012, s.5.

[121] Hanifi Sever, *Yasadışı Göç ve Göçmen Kaçakçılığı,* Ankara 2014, s.4.

hak ve sorumlulukları açısından bir ayrım yoktur. Yunan anayasasının 2. Maddesi, devletin birinci görevi olarak insan onuruna ve tüm insanlara saygıyı ve korumayı görev görür. Uluslar arası hukuk kurallarının uygulanarak adaleti ve barışı korumak amacındadır. 4. Madde büyün Yunanlıları yasalar önünde eşit kabul etmektedir. 5. Madde, Yunan egemenliği altındaki herkese yaşama, namus, ırk, dil, din ve inanç ayrımı yapmadan korumayı yükümlü kılar. Bu madde hükümleri hukuken uyrukluk ve asıllılık arasında bir ayrım olmadığı sonucuna götürür. Yine dilekçe hakkı, şahsi verilerin korunması, konutların dokunulmazlığı, toplantı hakkı, önceden izin alınarak dernek kurma faaliyetlerinde bulunma hakkı, din ve vicdan özgürlüğü, basın hakkı, mülkiyet edinme hakkı, çalışma ve sosyal güvenlik hakkı ve bu haklar kötüye kullanılmadan yararlanılması ve talep hakkı ve sorumlulukları yönünden hukuken eşittirler. Ama uygulamada Yunan uyruklu kabul edilenler ile Yunan asıllı olanlar farklı haklara sahip gibi uygulanmaktadır. Bazı uygulamalar anayasa ve kanun hükümlerine aykırıdır. Örneğin, Yunan anayasası 11. Maddesi hem azınlıklara hem de Yunanlılara toplanma, protesto haklarını verirken, silahsız olarak toplanıp protesto yürüyüşüne hazırlanan Batı Trakya Türklerine sivil polisler ile birlikte Yunanlılar da saldırmıştır. Birçok Türk'ün dükkânına zarar verilmiştir[122]. İskeçe Türk ve Gümülcine Türk Gençler Birliği 'Türk' adı geçtiği için kapatılmıştır. Bu uygulama ile de anayasanın eşit olarak verdiği dernek kurma hakkı Yunan uyruklu kabul edilen azınlıkların kullanımına izin verilmemiş ve 12.madde ihlal edilmiştir. Batı Trakya Türk cemaatinin kendi dini liderini seçmesi engellenerek de 13. Madde ihlal edilmiştir.

Yunanistan, Batı Trakya Türklerinin 'Türk' olduğunu kabul etmek istememekte, 'Helen Müslüman'ı' diye hitap etmektedir. Bu şekilde Yunan kimlik ve kültürünü aşılamaya çalışmaktadır. Bu uygulama, Yunanistan anayasasının 5. Maddesine aykırı bir durumdur. Çünkü bu maddeye göre, Yunan egemenliği altındaki herkesin yaşam, namus ve özgürlükleri hiçbir ayrım yapılmaksızın koruma altındadır. Ama Yunanistan'ın 'Helen Müslüman'ı' sözleri ile güttüğü tavır Batı Trakya Müslüman Türklerinin, insanlık onurlarına saygısızlıktır ve madde hükmüne aykırıdır. Başka bir örnek de, Türk azınlığa ibadetleri için yeni yerler inşa ve açması için izin

[122]Turgay Cin, a. g. e. s.18.

vermemektedir. Müslüman Türk azınlığa hak ettikleri halde askerde rütbe verilmemektedir.

Yasa hükmünün gereği gibi uygulanmadığı ve azınlıklar için önemli sorunlardan birisi de Yunan vatandaşlık yasasının 19. Maddesidir. Madde de belirtilen 'geri dönüş niyeti olmaksızın' ifadesi kasıtlı olarak göz ardı edilerek uygulanmaktadır.

1955/3370 sayılı Yunan vatandaşlık yasası 19.maddesi; "Yunanistan'ı geri dönüş niyeti olmaksızın terk eden Yunan etnik kökeninden olmayan bir kişi, Yunan vatandaşlığından ıskat edilebilir. Bu yurtdışında doğmuş ve orada yaşayan Yunan soyundan olmayanlar için de geçerlidir. Yurtdışında yaşayan reşit olmamış çocuklar, ebeveynleri veya ebeveynlerinden hayatta olan biri vatandaşlıktan çıkarılmış ise vatandaşlıktan ıskat edilebilirler. İçişleri Bakanı bu durumlarda yurttaşlık konseyinin onayı ile karar verir"[123].

19. madde, Lozan Barış antlaşmasının, 38, 39, 40. maddeleri ile ters düşmektedir.

38. Maddede Müslüman olmayan azınlıklar dolaşım ve göç etme haklarından yararlanma hakları vardır. Bu Türk hükümetince Türkiye'de oturan herkese tanınmaktadır. Bu hakkı İstanbul'daki Yunanlıları kapsamaktadır. Aynı hak Batı Trakya azınlıklarına da tanınmış olmasına rağmen 19. Madde ile buna aykırı davranılmaktadır. 39. ve 40. Maddelerde de Müslüman olmayan azınlıklara sahip Türk uyrukları, (Yunanistan Türk uyruğu değil Helen Müslüman'ı kabul etmekte Türk kimliğini inkâr etmektedir) Müslüman olanlarla aynı haklardan yaralanacak, kanun önünde Müslüman halklarla eşit sayılacak, hukuk bakımından ve uygulama da bir ayrım yapılmayacak hükümlerini içermesine rağmen aykırılık mevcuttur.

19. maddenin uygulanışı idari bir olaydır. Bu uygulanış şu şekilde işlemektedir. Emniyet güçleri, ülkeden ayrılan kişinin yaşadığı yere giderek, komşularından geri dönüp dönmeyeceğini soruşturup, ülkeyi terk ettiğine karar vererek, 19. Maddeye dayandırarak vatandaşlıktan çıkarma işlemini başlatır. Bir diğer işleyiş ise, okuma-yazması olmayan vatandaşların pasaportlarından geri dönüş kısmını karalayarak, tek

[123]Karayanni, a. g. e, s.19.

yönlü çıkış verilip, bir daha ülkeye sokulmamışlardır. Bu sürecin işleyişinde asıl sorunlardan birisi de, vatandaşa vatandaşlıktan çıkarıldığının bildirilmemesi ve kişilerin bunu gümrük kapılarında geri dönmek isterken öğrenmeleridir. Bu yüzden de, 60 günlük dava açma hakları da, süre geçtiği için mümkün olmamaktadır.

19. madde bilinçli olarak kullanılan bir göç ettirme aracıdır. 1990ların sonuna kadar Yunanistan bu politikayı sürdürmüştür. Özellikle azınlık hakları için direnen kişilerin ülkeden göç ettirilmesinde ülkenin huzuru içim tehlike oluşturan kişilerin ülkeden uzaklaştırılması için kullanılmıştır. Örneğin Selahattin Galip[124].

19.maddeye göre, vatandaşlıktan çıkarma aşamaları; öncelikle kişi başka soydan olmalıdır. Yunan toprağını terk etmelidir. Ve Yunan Hükümetine göre geri dönme niyeti bulunmamalıdır. 19. Madde anayasanın 4,5 ve 7.maddelerine aykırıdır.

4.madde; *"1.Yunanlılar, kanun önünde eşittir.*

2.Yunan erkekleri ve Yunan kadınları eşit haklara ve yükümlülüklere sahiptirler.

3.Yunan vatandaşları, kanunun öngördüğü niteliklere sahip bulunanlardır. Yunan vatandaşlığından çıkarılmaya, sadece kanunun özellikle öngördüğü önkoşullar ve prosedür çerçevesinde, yabancı ülkede kendi isteğiyle vatandaşlık kazanılması veya milli çıkarlara aykırı hizmet üstlenilmesi durumunda müsaade edilir"[125].

5. madde hükmünün 2,3 ve 4. Fıkrasına göre; *"2. Yunan devleti içerisinde bulunan herkesin, etnik, ırki köken veya dil ve dini ya da siyasi bağlılık ayrımı yapılmaksızın yaşamları, şerifleri ve özgürlükleri tam olarak korunur. İstisnalara, uluslar arası hukuk tarafından öngörülen durumlarda müsaade edilir.*

[124] Gazeteci olarak bir dönem Gümülcüne Cemaat Başkanı olan milletvekili Selahattin Galip, bir Türkiye ziyareti sonrası vatandaşlıktan çıkartılır. Bunu geri dönüşünde öğrenir ve dava açarak bu davayı kazansa da, daha sonra Yunanistan aleyhine çalışmalar yapmakla suçlanır ve buna dayandırılarak bu defa vatandaşlık yasasının 20. Maddesi ile vatandaşlığını yitirir.
[125]Karayanni, a. g. e. s.20-23.

3. Kişi özgürlüğü dokunulmazdır. Kanun tarafından ve kanundaki gibi öngörülmedikçe hiç kimse kovuşturulamaz, gözaltına alınamaz, tutuklanamaz veya başka bir şekilde (kişi özgürlüğü) sınırlandırılmaya tabi tutulamaz.

4. Her Yunanlı hakkında, ülke içinde özgürce dolaşımını veya yerleşimini, aynı zamanda ülkeden özgürce çıkmasını ve ülkeye girmesini sınırlayıcı kişisel yönetsel önlemler yasaktır."

7.maddeye göre ; "1. Eylemin yerine getirilmesinde önce yürürlükte olmadıkça ve eylemin unsurlarını belirlemedikçe kanunsuz suç yoktur ne de ceza uygulanır"[126].

3.2.1. 19. madde mağdurları

Özellikle yabancı ülkelere (Avusturya, Almanya) çalışmak için giden vatandaşlar mağdur edilmiştir. 19. Madde Yunanistan'ın bir göç ettirme, ülkeyi azınlıklardan temizleme politikasıdır. Bu şekilde seyahat hakkını da engellemiştir. Çünkü vatandaşlar ülke dışına çıkınca tekrar geri dönemeyecekleri korkusu ile Türkiye'ye uzun süreler gidememiş, bu çekincelerle yaşamışlardır.19. madde azınlık durumundaki kişileri yurtlarına gitmekten alıkoymuş ve böylece de eşine, dostuna akrabasına ihanete zorlamıştır. Kişiler vatandaşlığı kaybetme korkusu ile başka bir ülkeye gitmemiştir.

Birçok kişi ise, Yunanistan'da en başından beri mağdur olarak yaşamaktadır. Ataları Bulgaristan'dan gelip yerleşmiş olan kişilere vatandaşlık hiç verilmemiş, 'vatansız' olarak yaşamışlardır.

Cihan Doğan isimli azınlık statüsünde olan genç yaptığı iş dolayısıyla (gemilerde çalışıyor), ülkeye geri dönmeyeceğine karar verilerek vatandaşlıktan çıkarılmıştır. Bunu ülke seçimlerinde oy kullanmak için başvurup yaptığında öğrenmiş ve seçme hakkından da yararlanamamıştır. Vatandaşlığını kaybettikten sonra Yunan uyruklu

[126]Gerusi – Bendermayer, a. g. e. s.8.

birisi ile evlenerek 5 yıl süreli pasaporta sahip olmuş ve pasaportun da süresinin uzatılamayacağı endişesi ile psikolojisi etkilenmiş çalışamaz duruma gelmiştir. Açtığı davalarda avukatlar ilgili olmamış ve maddi zarar ve endişe sebebiyle sağlığı etkilenerek manevi zarara uğramıştır[127].

Bir vaka da, Hamit Necdet isimli kişiye aittir. Türkiye'de akrabaların evindeyken, eve hırsız girmesi ve pasaportunu çaldırması sonucu, yeni pasaport ve giriş izinleri olumsuz cevap almış, vatandaşlıktan çıkarılmıştır[128].

Yine azınlık sınıfında olan ve Türkiye'de üniversite eğitimi alan Ali Tarık isimli vatandaş, eğitimden sonra Yunanistan'a dönmek istediğinde ve bu isteği kabul edilmemiş ve eğitim süresince uzatılmayan pasaportunun süresi de dolduğu gerekçesi ile vatandaşlıktan çıkarılmıştır. Türkiye'de okuyan bir diğer öğrenci Şakır Tevfikoğlu da, Yunanistan da, mezun olduğu diplomasını tanıtamamış ve çalışma izni alamamıştır. Türkiye'de mesleğini deva ettirmiş ve bu yıllar süresince de vatandaşlıktan çıkarılmıştır.

Bir başka vatandaşlıktan çıkarılan mağdur da Bedriye Zeybek'tir. Bu örnek daha geniş ve önemli bir örnektir çünkü sonucunda uzun sürse de sonucunda AİHM Yunan Hükümeti'ne ayrımcılık cezası vermiştir. *"Mahkeme, Zeybek Yunanistan (Başvuru no: 46368/06) davasında Yunanistan'ı mahkûm ederek Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin adil tatmin ile ilgili 41. Maddesi kapsamında maddi olan ve olmayan zararlar için 13.555 Euro ile masraf ve harcamalar için 2.500 Euro tutarında paranın başvuru sahibine ödenmesi kararı aldı. Böylece AİHM 1998'e kadar yürürlükte olan bir yasa çerçevesinde Yunan vatandaşlığından çıkarılan Batı Trakya Türkleri için örnek olacak bir karar imza atmış oldu.*

Davanın kapsamı; Yunanistan, Bedriye Zeybek'in 1984 yılında eşi ve dört çocuğuyla birlikte yaptığı İstanbul ziyaretini vatandaşlık yasasının 19. Maddesi kapsamında 'mallarını satıp yurtdışın yerleşmeye gitti' şeklinde yorumlamıştı. Bu kararla tüm aileyi vatandaşlıktan çıkaran Yunanistan bunun yanı sıra Zeybek'in çok çocuklu

[127] https://abttf.org. (11.03.2019).
[128] https://abttf.org.(11.03.2019).

anne statüsüyle aldığı emekli aylığı da kesti. Konuyu Yunan yargısına taşıyan Zeybek, herhangi bir sonuç alamadı. 1998 yılında Zeybek'in vatandaşlıktan çıkarılmasına sebep olan yasanın yürürlükten kalkması üzerine Zeybek ailesi bir kez daha Yunan vatandaşlığı için başvuru yaptı. Yunanistan çeşitli bahanelerle Zeybek'in kocasına ve en küçük çocuğuna vatandaşlık vermedi. Vatandaşlığı alan Bedriye Zeybek emekli aylığı için başvurdu ancak bu kez de tüm çocukları Yunan vatandaşı olmadığı için ret cevabı aldı. Daha sonra AİHM giden Zeybek'in şikâyetlerini inceleyen mahkeme Yunanistan'ın Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin mülkiyetin korunması ve ayrımcılığın yasaklanmasıyla ilgili maddelerini ihlal ettiğine karar verdi. AİHM, Zeybek'in başvurusunun Yunan vatandaşlığı yerine ulusal köken temelinde ele alınmasını şaşırtıcı buldu. Yunan yargısının yaklaşımının objektif ve akla yatkın olmadığının altını çizen AİHM, Atina'nın Zeybek'e mahkeme masrafları da dâhil olmak üzere toplam 15 bin 955 Euro tazminat ödemesine karar verdi.

Bu konu ile ilgili olarak Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu (ABTTF) Başkanı Halit Habipoğlu şu açıklamada bulundu; 'Bedriye Zeybek davası ile ilgili olarak mahkeme, Yunanistan'ı oybirliği ile mahkûm etmiştir. Yunan vatandaşlık kanunun 19. Maddesi ile vatandaşlıktan alıkonulması nedeni ile Zeybek'in AİHM ne yaptığı başvuru Batı Trakya Türk azınlığı için büyük bir öneme sahiptir. 1955-1998 yılları arasında büyük çoğunluğunu Türklerin oluşturduğu 60.000 kişi Yunan vatandaşlığından azledilmiştir. Bugün, 19. Madde sorunu olarak ifade edilen problem nedeni ile Yunanistan, Almanya, Türkiye ya da başka bir ülkede vatansız statüsünde yaşayan ya da üçüncü bir ülkenin vatandaşlığını almış kişiler Yunan vatandaşlıkları ile birlikte tüm haklarını da yitirmişlerdir. Geriye dönük olarak işlemeyen kanunun ortadan kaldırılması ile eşitsiz durum giderilememiş, 19. Madde ile Yunan vatandaşlığından çıkarılan kişilere vatandaşlıkları iade edilmemiştir.

Yeniden vatandaşlık başvurusunda bulunan kişiler yunan vatandaşlığına geçmişler, ancak kazanılmış haklarını kaybetmişlerdir Bugün süreç oldukça yavaş olmakla birlikte oldukça yüksek maliyetlidir. Zeybek ailesi, 19. Madde ile vatandaşlıktan çıkarılmışlar, ancak 2000 yılında Yunan vatandaşlıkları kazanmışlardır. AİHM,

Zeybek davasında Yunanistan'ı mahkûm etmesi, 19. Maddesi sorununu yeniden gündeme taşıması dolayısı ile oldukça önemlidir. Yunanistan'a karşı AİHM ne yapılan bireysel başvuruların artması olumlu bir adımdır. Yunanistan'da yaşamaya devam eden vatansız kişiler ya da bir diğer ülkenin vatandaşlığını alan kişiler arasında ayrım yapmaksızın Yunanistan, 19.madde ile vatandaşlıktan çıkarılan kişilere vatandaşlıklarını geriye dönük tüm hakları ile iade etmelidir"[129].

Vatandaşlıktan çıkarılanlar başka ülke vatandaşlığını kazanamaz ise "vatansız (haymatlos)" statüsüne geçmektedir. Bu konu ve Türkiye'nin vatandaşlıktan çıkarılan Batı Trakya azınlığı için tutumuna vatansızlık konusunda değinilecektir.

19. maddenin kaldırılması

Yunanistan anayasasının 4. Maddesine göre, her Yunan vatandaşı yurtdışına gitme ve yurda dönme özgürlüğüne sahiptir.

3370/1955 sayılı vatandaşlık kanunu, 3284/2004 sayılı yeni kanunun kabulü ile yürürlükten kaldırılmıştır. Yunan vatandaşlık yasasının 19. Maddesi de 11 Haziran 1988'de iptal edilmiştir. Kanun, soydaş yani Yunan soyundan ve başka soydan (Yunan soyundan olmayan) diye ayrıma gitmiştir. Bu ayrımda iyi niyet değil, biz ve ötekileştirme amacı yatmaktadır.

1988 Yunanistan resmi rakamlarına göre, 60 bin kişi vatandaşlıktan çıkarılmıştır[130].

2005 yılında Yunanistan İç İşleri Bakanlığı, vatandaşlık yasasının 19.maddesine dayanarak, Batı Trakya ve On iki Adada 46.638 Türk'ün vatandaşlıktan çıkarıldığını açıklamıştır.115 bin Batı Trakyalı Türk'e uyruksuz kimliği verilmiştir.

Dış İşleri Bakanlığı sözcüsü Tanju Bilgiç 2016 yılında Batı Trakya Türk azınlığı ve 19. Madde hakkında şunları söylüyor;

[129] https://abttf.org.(11.03.2019).
[130] Ali Hüseyinoğlu, Nilgün Bostan, Batı Trakya'nın Değişen Yüzü, Stratejik Analiz Dergisi, ASAM, Temmuz 2004, cilt 5, sayı 51.

"Son günlerde üst düzey Yunan yetkililer, 'Müslüman azınlık' olarak nitelendirdikleri, Batı Trakya Türk azınlığının AB üyesi olan Yunanistan'da tüm haklardan yararlandıklarını ileri sürmekte; hatta kendi yükümlülüklerini görmezden gelerek, azınlığın devlete karşı yükümlülüklerini yerine getirmesi gerektiğini dile getirmektedirler.

Yunanistan'da azınlık haklarından yararlanmak ve aynı zamanda eşit vatandaş muamelesi görmek isteyen Batı Trakya Türk azınlığın mevcut durumu, Yunan makamların açıklamaklarına yansıyan iyimser bakış açısından çok uzak bir noktada bulunmaktadır.

Bu çerçevede, Yunanistan'ın azınlığın etnik kimliğine saygı göstermesi; adlarında 'Türk' kelimesi geçtiği için, yasakladığı sivil toplum kuruluşlarıyla ilgili sekiz yıldır uygulamadığı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarını uygulaması gerekmektedir. Azınlık anaokulları ve diğer seviyelerde azınlık okulları açma taleplerini karşılaması; azınlığın seçtiği müftüleri tanıması ve dini özgürlüklerine yönelik müdahalede bulunmaması gerekir. Azınlığın vakıf idareleri ve vakıf malları üzerinde tam söz hakkına sahip olmalarını temin etmesi, Yunan vatandaşlık Yasası'nın ilga edilmiş olan 19. Maddesi bağlamında vatandaşlıktan çıkartılan azınlık mensuplarını yeniden vatandaşlığa alması, Batı Trakya Türk azınlığının en temel beklentisi olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu konuları yakından takip eden ve Yunan makamlarıyla ele alan ülkemizin beklentisi de, AB üyesi Yunanistan'da, gerek ikili ve uluslararası anlaşmaları gerek evrensel insan hakları çerçevesinde azınlık mensuplarının tüm temel hak ve özgürlüklerden yararlanmasına olanak tanıyacak düzenlemelerin ve uygulamaların artık biran evvel hayata geçirilmesidir. Bunun ikili ilişkilerimiz üzerinde olumlu etki yapacağını değerlendirmekteyiz".[131]

19. madde, 1998 yılında kaldırılmıştır ve ileriye dönük bir kaldırma olduğu için, geriye dönük mağdurlar için yararlanma sağlayamamıştır. Bu yüzden, 19. Maddeye dayandırılarak vatandaşlıktan çıkarılan kişilerin, devam eden reşitleri 'vatansız'

[131] www.atinamfa.com. (14.03.2019).

sınıfında kaldığı için, 19. Madde mağdurları sadece vatandaşlıktan çıkarılan değil, onların ‘vatansız’ sıfatında kalan çocuklarını da kapsamaktadır.

19. maddenin kaldırılmasından sonraki durum;

Kişiler, vatandaşlıktan çıkarıldıklarını, gümrük kapılarında ve çıkarıldıktan çok sonra öğrendikleri için 60 gün yasal olarak verilen dava açma haklarının da süresi geçmiş bulunmaktadır ve dava açamamaktadırlar. Süre geçmese bile, dava masrafları yüksek meblağlar gerektirmektedir. 19. Madde kaldırıldıktan sonra da, kişilerin ancak yüz tanesi vatandaşlığını geri kazanabilmiş, çoğu yüksek ücretlerden ya da uzak mesafelerde yaşadıklarından dolayı dava açıp haklarını arayamamıştır.2006 yılında dünya haberlerinde, 59 kişinin vatandaşlıkların iade edileceği yazılmıştır.

“Atina (AA)_ Yunanistan’da iptal edilen vatandaşlık yasasının 19. Maddesine dayandırılarak vatandaşlıktan çıkarılmış olan, ancak halen ülke sınırları içinde bulunan 59 Batı Trakyalı Türk’ün vatandaşlıklarının iade edileceğini bildirdi. Yunanistan İçişleri Bakanlığından yapılan açıklamada “hükümetin Trakya’daki Müslüman vatandaşlarla ilgili yasalar önünde eşit hak ve sorumluluklar politikası çerçevesinde, vatandaşlıklarını yitirmiş bulunan, ancak halen Türkiye’de (Batı) ikamet eden 41 Müslüman vatandaşın yeniden Yunan vatandaşlığına alınmalarının kararlaştırıldığı” bildirildi.

Bakanlık açıklamasında ayrıca, “şuanda 41 kişiyle ilgili işlemlerin tamamlanmak üzere olduğu ve diğer 18 kişiyle ilgili işlemlerinde yakında tamamlanacağı” kaydedildi.

Yunanistan’da 1998 yılında ‘geriye dönük etkisi olmayan bir biçimde’ iptal edilen vatandaşlık yasasının 19. Maddesine dayandırılarak kendi istekleri dışında vatandaşlıktan çıkarılan Batı Trakyalı Türklerin sayısının 60 bin civarında bulunduğu tahmin ediliyor.

Yunanistan İçişleri Bakanlığı, 10 Mayıs 2005 tarihinde yaptığı açıklamada, 19. Maddenin yürürlükte bulunduğu süre içinde 12 adalar ve Batı Trakya'da toplam 46 bin 638 kişinin uyruktan çıkarıldıklarını açıklamıştı"[132].

2006 yılında, AGİT'te, Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonuna katılan Özkan Reşit, 19. Madde ile ilgili şunları belirtti; " *Yunan delegasyonu, 19. Maddenin azınlıklar değil, ülkeye zarar vermesinden korkulan insanlar için çıkarıldığını söyledi. Oysa yasanın azınlıkları hedef aldığı yadsınamayacak bir gerçektir. Konu, uluslar arası birçok platformda dile getirilmiş ve haksızlık yalnızca azınlık tarafından değil, AB yetkilileri tarafından da kabul edilmiştir. Yunanistan'ın ısrarla aynı şeyleri söylemesi, ülkesinde yaşayan azınlıklar konusunda hiçbir ilerleme kaydetmediğinin göstergesidir"* diye konuştu[133].

3.3. VATANSIZLIK

Bir ülkedeki yabancıların durumu ve koruması ve yararlanacağı haklar yabancılar hukukunda belirlenmiştir. 'Vatansızlar' kavramı da yabancılar hukuku ışığında düzenlenmektedir. Bu düzenleme, Türk mevzuatında, 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslar arası Koruma Kanunu (11.04.2014) ile olmuştur. Bu kanun, yabancıların iş ve işlemlerini ülkelerine geri dönmeyen ve Türkiye'ye gelen yabancılara sağlanan korumayı kapsar ve uygulamada Türkiye'nin taraf olduğu uluslar arası antlaşmalar ile uyum halinde olmalıdır. Hükümler arasında çelişki varsa, uluslar arası antlaşmanın hükümleri uygulanır[134].

Yabancı, yaşadığı devlete vatandaşlık bağı olmayan, o devlete vatandaş olarak bağlı olmayan kişilerdir. YUKK 3.maddesinde, Türkiye'ye vatandaşlık bağı ile bağlı olmayan kişiler yabancı olarak tanımlanmaktadır. Aynı zamanda vatansızlar da yabancı kapsamında değerlendirilmektedir. Türk vatandaşlığı dışında bir ülkenin

[132]www.batitrakyalilar.com (02.03.2019).

[133]www.batitrakyalilar.com (02.03.2019).

[134]M. Tevfik Odman, A.g. e. s.85.

vatandaşı olanlar da herhangi bir devletin vatandaşı olmayan vatansızlar da yabancı kapsamındadır[135].

Yabancılar ve Uluslar arası Koruma Kanunu'nun 50 ve 51. Maddeleri vatansızlar ile ilgilidir. *"50.madde;*

(1) Vatansızlığın tespiti Genel Müdürlük tarafından yapılır. Vatansız kişilere Türkiye'de yasal olarak ikamet edebilme hakkı sağlayan vatansız kişi kimlik belgesi düzenlenir. Başka ülkeler tarafından vatansız kişi işlemi görenler bu haktan yararlandırılmaz.

(2) Vatansız kişiler, vatansız kişi kimlik belgesi almakla yükümlü olup, belge Genel Müdürlüğün uygun görüşü alınarak valiliklerce düzenlenir. Hiçbir harca tabi olmayan bu belge, ikamet izni yerine geçer ve iki yılda bir valiliklerce yenilenir. Vatansız kişi kimlik belgesinde yabancı kimlik numarası da yer alır.

(3) Vatansız kişi kimlik belgesine sahip olarak Türkiye'de geçirilen süreler, ikamet sürelerinin toplanmasında hesaba katılır.

(4) Vatansız kişi kimlik belgesi, kişinin herhangi bir ülke vatandaşlığını kazanmasıyla birlikte geçerliliğini kaybeder.

(5) Vatansızlık durumlarının tespiti ve vatansız kişi kimlik belgesiyle ilgili usul ve esaslar yönetmelikle belirlenir.

51.madde; (1) Vatansız kişi kimlik belgesine sahip kişiler,

a) Bu konumdaki ikamet izinlerinden birini almak üzere talepte bulunabilirler.

b) Kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından ciddi tehdit oluşturmadıkları sürece sınır dışı edilmezler.

[135]M. Tevfik Odman, A. g. e. , s.83.

c) Yabancılarla ilgili işlemlerde aranan karşılıklılık şartlarından muaf tutulular.

ç) Çalışma izniyle ilgili iş ve işlemlerde 4817 sayılı Kanun hükümlerine tabidirler.

d) 5862 sayılı Kanunun 18. Maddesi hükümlerinden yararlanabilirler[136].

Vatansızlar; hiçbir devlet tarafından vatandaşlığa kabul edilmeyen kişilerdir. Vatansız kişiler; vatandaşlıktan çıkarılan kişiler ya da vatandaşlık kanunlarının çatışması sonucu oluşmaktadır.

Uluslar arası hukukta vatansızlık, doğum anında ortaya çıkan vatansızlık ve sonradan ortaya çıkan vatansızlık durumları olarak incelenmektedir. Doğum anında ortaya çıkan vatansızlık, ana babanın uyrukluğunu taşıdığı, devletin hukukunun doğum yeri esasını kabul ettiği, çocuğun kan bağı esasını kabul eden başka bir devlette doğduğu durumda, vatansız olacaktır. Vatansız ana babadan doğan çocuk kan bağı esasını kabul eden başka devlette doğarsa yine vatansız olacaktır. Sonradan ortaya çıkan vatansızlık durumu ise; kişinin iradesi dışında vatandaşlıkla ilişkisinin kesilmesine yönelik hükümlerdir. Bu hükümler, çift ya da çok uyruklu olan kişiler için vatansızlık sonucu doğurabilir(örneğin, arazi terk etmeleri)[137].

Vatansızlar hakkındaki çalışmalara sırasıyla baktığımızda; Milletler cemiyeti, 12 Nisan 1930'da Tabiiyet İhtilaflarına dair bazı meseleler hakkında konvinasyon, 12 Nisan 1930 da bir çeşit vatansızlık haline özel protokol ve 12 Nisan 1930 da vatansızlığa ait özel protokol yapılmıştır. İlk iki protokol yürürlüğe girmiş, sonuncu yürürlüğe girmemiştir. Milletler cemiyeti zamanında başka bir çalışma gündeme gelmemiştir.

1947 yılında, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları konvinasyonunun ikinci oturumunda vatansızlar konusu açılmış ve koruma getirilmesi ile düzenlemeler gündeme

[136] M. Tevfik Odman, a. g. e. s.90-99.

[137]M. Tevfik Odman, a. g. e. s.132.

gelmiştir. Buna bağlı olarak Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi, 10 Aralık 1948'de, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi kabul etmiştir. Bu beyannamede, vatandaşlık hakları ve kişilerin vatandaşlığın keyfice elinden alınamayacağının maddeleri yer almaktadır. Birleşmiş Milletler, 'vatansızlığa' son vermek için, hükümetlere öğüt verme ve antlaşmalar yapma yoluna gitmiştir. 1951 tarihinde, Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme imzalanmıştır. 1954 yılında da Vatansız Kişilerin Hukuki Durumuna Ait Sözleşme imzalanmıştır. Yine 1954 yılında, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu kararı ile vatansızlığın azaltılmasına dair sözleşme yapılmasına ve bir an önce tasarısının hazırlanmasına karar verilmiştir. 28 ağustos 1961 yılında vatandaşlığın azaltılmasına dair sözleşme imzalanmıştır.1954 sözleşmesi özel olarak vatansız kişilere dair muameleleri düzenleyen tek antlaşmadır. Bu antlaşmaya göre (madde 1) 'Vatansız Kişi'"*Bu Sözleşme'nin amaçları çerçevesinde "vatansız kişi" terimi, kendi yasalarının işleyişi içinde hiçbir Devlet tarafından vatandaş olarak sayılmayan bir kişi anlamına gelir*[138]". Bu tanım, taraf olan tüm devletler için bağlayıcıdır. Bu sözleşmenin amacı, vatansız kişilerin insan haklarının en geniş şekilde uygulanmasından yararlanılmasını sağlamaktır. Vatansız kişilerin tanımında hiçbir devlet denilerek köken, doğma, evlilik, evlat edinme vb bağlantısı olmaması kastedilmektedir. Uluslar arası insan hakları hukukunun hükümleri, ulusal hukukta vatansız bir kişi içinde geçerlidir. Örneğin, eşitlik ve ayrımcılık yapmamam ilkesi gibi… Sözleşmeye taraf devletler din, eğitim, hukuksal statü konularında kendi vatandaşlarına gösterdikleri muameleyi vatansız kişilere de uygulamakla yükümlüdürler. Sözleşmeye göre vatansız kişinin kişisel statüsü, daimi ikametgâhın olduğu ülkenin kanununa, ikametgâh yoksa oturduğu ülkenin kanununa göre düzenlenmektedir. Vatansız kişi, sözleşmeci devletlerin ülkelerinde hukuksal mahkemelere başvuru yapabilmek hakkına sahiptir. Vatansız kişiler, yasal olarak vatansız statüsünde bulundukları ülkede tarım, sanayi ve ticaret alanında işyeri açabilme hakkı vardır. Devlet eğitim konusunda ülkenin kendi vatandaşları ile aynı hakka sahiptirler. Ama konut edinme hakkında, yabancılara uygulanandan daha az elverişli olmayan muamele görürler. Sözleşmeci devletler, ülkelerde bulunan ve

[138] Birleşmiş Milletler Antlaşmalar Serisi, cilt 360, sayfa 117.

geçerli bir seyahat belgesine sahip olmayan her vatansız kişiye kimlik belgesini çıkarmak ile yükümlüdür(madde 27). Yine bu sözleşmeye göre, vatansız kişiler, ülkenin kendi vatandaşlarına uygulanan dışında bir vergi /harç gibi mali yükümlülüğe maruz bırakılamazlar. Yunanistan, 4 Kasım 1975 tarihinde taraf olmuştur.

1961 vatansızlığın azaltılmasına dair sözleşmesinin 1. Maddesine göre, sözleşmeci olan bir devlet, kendi ülkesinde doğan ve o ülkenin vatandaşı kabul edilmezse 'vatansız' durumunda kalacak kişiye vatandaşlık hakkı verecektir[139]. Aynı sözleşmenin dördüncü maddesine göre sözleşmeci devletin topraklarında doğmayan, aksi takdirde vatansız durumuna düşecek kişi için, doğum sırasında ebeveynlerinden biri bu sözleşmeci devletin vatandaşlığına sahip ise, kişiye vatandaşlık tanınır. 8.maddeye göre hiçbir sözleşmeci devletin, hiç kimseyi vatansız durumuna düşürecek biçimde vatandaşlıktan çıkarma hakkı yoktur. Kişinin kişisel durumundan dolayı ya da vatandaşlık hakkının sona ermesi gerekiyorsa/elinden alınması durumunda 4. ve 6. Madde ile bu sona erdirme, başka bir vatandaşlığa sahip olunmasına ya da elde edilmesi şartına bağlanarak güvence getirilmiştir. Bu sözleşmeye göre, sözleşmeci hiçbir devlet hiç kimseyi ırk, etnik, politik sebeplerden vatandaşlıktan mahrum edemez[140].Türkiye ve Yunanistan bu sözleşmeye taraf değildir. Türkiye bu sözleşmeyi henüz onaylamamış fakat 2009 yılında kanun tasarısı hazırlanarak onay süreci başlamıştır. Türk vatandaşlık kanununda irade dışı kayıp halleri ile sözleşme arasında paralellik sözleşmenin onaylanmak için incelenme sebeplerindendir[141].

Türkiye vatansızlığın önlenmesi için, 1975 tarihinde, 'vatansızlık hallerinin azaltılmasına dair sözleşme'ye taraf olmuştur.(Resmi gazete;04.05.1975-Sayı:152226).Bu sözleşme Eylül 1973'te Bern'de vatandaşlık Statüsüne İlişkin Uluslararası Komisyon tarafından kabul edilmiştir. Yürürlüğe giriş tarihi, 31

[139] Birleşmiş Milletler Antlaşmalar Serisi, cilt 989, sayfa 175.
[140] Birleşmiş Milletler, Antlaşmalar Serisi, cilt 360, No.5158.
[141]Murat Saraçlı, *Uluslararası Hukukta Yerinden Edilmiş Kişiler,* Ankara 2011, Adalet Yayınevi, s.100.

Temmuz 1977'dir. Bu sözleşme, belirsiz süre yürürlükte kalacaktır. Ve sözleşmeci her devletin topraklarında kendiliğinden uygulamaya girecektir. Sözleşmeye göre, sözleşmeci devletlerden birinin vatandaşı olan çocuk, bu devletin vatandaşı olamayacağı zaman vatansız statüsünde olacaksa, doğumda annesinin vatandaşlığını kazanır. Mülteci statüsünde olan bir babadan doğan çocuk babasının vatandaşlığına sahip olmadığı farz edilecektir. Sözleşme, çocuğa annesinin vatandaşlığı verilmesi konusunda elverişli olan uluslar arası sözleşme hükümlerinin uygulanmasına engel olmamaktadır(madde 5). Sözleşme her devlet için, ikinci bildirinin teslim edildiği tarihi izleyen 30.gün yürürlüğe girecektir[142].

Türk Vatandaşlık Hukuku'nun 29.maddesine göre, Türk vatandaşlığını kaybeden kişiler, kayıp tarihinden itibaren yabancı muamelelerine tabi tutulurlar. Türk vatandaşlığını kayıp iki şekildedir. Birincisi, doğumla Türk vatandaşı olan ve İçişleri Bakanlığından vatandaşlıktan çıkma izni alanlardır. Hukuki olarak artık yabancı statüsüne geçerler. İkincisi, Türk vatandaşlığından çıkarılma durumudur. Yine Türk Vatandaşlık Kanunu'nun 35.maddesine göre, bu bahsettiğimiz ikinci durumdaki kişiler yani Türk vatandaşlığından çıkarılan kişiler, Türkiye'ye yerleşmemek ve genel tabi olmak koşulu ile Türkiye'ye gelebilirler. Yerleşmemekten kasıt, sürekli bulunmamaktır. Genel hükümler, pasaport kanunu ve yabancıların seyahatleri hakkında kanun hükümleri ile ilgilidir. Pasaport Kanunun 26.maddesi göre, vatandaşlıktan çıkarılmış kişi, turist olarak Türkiye'ye gelebilir ve en çok kalma süresi dört aydır[143].

TVK 29.maddesi, 5203 sayılı Kanun ile değiştirilmiştir. Yine her iki durumda da Türk vatandaşlığını kaybedenler, yabancı kabul edilmektedir. Sadece "yabancı muamelesi görme" durumu yumuşatılarak 'özel statülü-ayrıcalıklı yabancılar' oluşturulmuştur.(Bu kişiler, ülke dışı yabancılar, NATO mensupları, mülteciler, vatansızlar.) Türk vatandaşlığını kaybedenler ve kanunun tanıdığı haklardan yararlanmak isteyen kişilere pembe pasaport verilmektedir.

[142]Engin Nomer, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, İstanbul, 2014, s.42.

[143]M. Tevfik Odman, *a. g. e.* s.21.

2013 tarihinde oluşturulan, 6458 sayılı 'yabancılar ve uluslar arası koruma kanununa' göre vatandaşlığın tespiti göç idaresi genel müdürlüğünce yapılmaktadır. Bu kanuna göre Türkiye'de bu kişilere yasal olarak ikamet edebilmeleri için, Türkiye 'vatansız kişi kimlik belgesi' düzenleyebilmektedir. Bu düzenleme Batı Trakya Türklerinin durumu içinde önemlidir. Vatansız kalan Batı Trakya'nın Türklerinin Türkiye'deki durumları içinde olumlu bir gelişmedir. Yabancılar ve Uluslar arası Koruma Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden sonra yabancılarla ilgili ikamet izni işlemleri, Göç İdaresi Genel Müdürlüğüne verilmiştir. (Daha önce, Emniyet Genel Müdürlüğü Yabancılar Daire Başkanlığı yetkiliydi). 2014 yılından beri, Batı Trakya Türkleri başta olmak üzere, Balkan ülkeleri kökenli Türk soylulara insani ikamet izni uygulamasına geçilmiştir. 10 Ocak 2017'den önce Türkiye'ye gelmiş olan İkamet iznine sahip Yunanistan, Bulgaristan, Makedonya, Arnavutluk, Bosna-Hersek ve Kosova vatandaşı olan ve birinci derece Türk vatandaşı yakını bulunan kişiler ile bu ülkelerin vatansız statüsünde olan kişilere Türk vatandaşlığına kazanma hakkı tanınmıştır.

SONUÇ

Azınlıklar, ulus devlet geçiş süreci yaşandığında ortaya çıkmış, 16. yüzyıldan itibaren uluslararası hukukun konusu olmuştur. Azınlıklar, ulusal devlet sistem düzeninde tehdit olarak algılanmaya başladığından itibaren uluslararası alanda konu olmuştur.

Yunanistan, 1830'da bağımsız olmuştur. 1922 yılından beri Yunanistan'da Ulahlar, Makedonlar, Türkler, Ermeniler, Yahudiler azınlık kabul edilmiştir. Türkler dışındaki bazı Milletler dinleri Hıristiyanlık olduğu için çabuk asimile olmuştur ve Türkler resmi azınlık durumundadır. 1923 Lozan Anlaşması ile Batı Trakya Türkleri azınlık olarak yaşamaya devam etmektedir.

24 Temmuz 1923 tarihinde İsviçre'nin Lozan kentinde imzalanan Lozan Barış Antlaşması (TBMM temsilcileri, İtalya, Birleşik Krallık, Fransa, Yunanistan, Romanya, Bulgaristan, Portekiz, Belçika ve Yugoslavya tarafından imzalandı) ile azınlıklar ve konumuz olan Batı Trakya Türk azınlığı konu edilerek sorunun çözümü için mübadele fikri ile antlaşma onaylanmıştır.1923-1928 yılları aralığında "nüfus mübadelesi" yapılmıştır. Buna göre, Mondros Mütarekesi'nin imzalandığı (30 Ekim 1998) tarihinden önce İstanbul'a yerleşmiş Rumlar, yerleşik kabul edilerek, bunların dışındaki Anadolu'nun diğer yerlerindeki Rum, Yunanistan'a göç ettirilmiştir. Batı Trakya'daki Türkler de orada "yerleşik" kabul edilerek, onların dışındaki Türkler Türkiye'ye göç ettirilmiştir. Büyük mübadele'de 1.200.000 Rum, 50000'e yakın da Türk göç ederek Rum kısım Türkiye'den Yunanistan'a, Türkler de Yunanistan'dan Türkiye'ye yerleştirilmiştir

Batı Trakya, doğuda Karadeniz, güneyde Marmara Denizi-Ege Denizi ile sınırları olan Meriç nehri ile Mesta-Karasu nehri arasında kalan, Yunanistan egemenliğinde olan toprak parçasıdır. Mübadele sonucu burada bırakılan Batı Trakya Türkleri azınlık statüsüne sahip olmuşlar ve Yunan Hükümetinin ayrımcı politikalarına maruz kalmışlardır. Türkiye'de 6-7 Eylül olayları ve Türkiye –Yunanistan Kıbrıs sorunu, Yunanistan'ın Türkiye'ye baskısını arttırmıştır. Türk azınlığın durumu, Türk-Yunan ilişkilerine göre iyi veya kötü seyir izlemiştir. 6-7 Eylül olaylarına kadar, azınlığa

Türk denilmesi yasak değildi. 6-7 Eylül ve Kıbrıs Sorunu ile Türk-Yunan ilişkileri bozulmuştur. 1952 de ilk Türk azınlık ortaokul ve lisesi açılmıştır, 1971 yılında tabelalardan Türk ifadeleri kaldırılmıştır. Ve hala Türk ifadesinin yer aldığı tabelaların kullanımı yasaktır. Ekonomi, siyaset, eğitim ve inançları konusunda birçok baskı ve engelle karşılaşan Türk azınlık, vatandaşlık yasasının 19.maddesi ile kendi istemleri dışında Yunan vatandaşlığından çıkarılmıştır. 1995 yılına kadar 'yasak bölge' uygulaması sürmüştür. Bu ihlaller anayasada yer almamaktadır fakat uygulamada haklar ihlal edilmektedir. 1990 yılında politikalar düzelmeye başlamış ve iyileşmeye gidilmiştir. 1999 deprem diplomasisi Türk-Yunan ilişkilerinde iyileşme sağlamıştır. Günümüzde AK Parti Hükümeti tarafından adımlar atılmış, YDİK kurulmuştur. 1990'dan sonra temel insan hakları ihlalleri son bulurken, azınlık haklarına yapılan ihlaller devam etmektedir. Örneğin, halen 'Türk' adı tabelaları yasaktır. Eğitim alanında, okul sayısı ve eğitimci sayısı yetersiz. Azınlık ile Yunan devleti arasında diyalog sorunu var.

Yunanistan AB üyesi olana kadar daha ağır olan uygulamalar, AB üyesi olduktan sonra daha ılımlı hale gelmiş gibi görünse de tamamen son bulmuş, çözüm bulunmuş değildir. En başta kimlikleri hükümet tarafından kabul edilmemiş Türk kimliği inkâr edilmiş ve gerek eğitim, ekonomik faaliyetler, inançlarını uygulama, müftü seçimleri ve siyasal katılımlarında zorluklar, basın engelleri ve vatandaşlıktan çıkarılma gibi bazen dolaylı bazen doğrudan birçok kısıtlama ve zorlamaya maruz kalarak, göç ettirilmeye, etnik temizlik yapılmaya çalışılmıştır. Günümüzde de eğitim alanında Türk öğretmen sayısı, diploma geçersizliği, ekonomik alanda azınlıklara açılan iş alanlar ve kişi sayılarının azlığı, siyasette pasif konumda kalmaları, çeşitli duyurular ile uluslar arası iletişime geçilse de bunun yeterli düzeyde olmaması, dini unsurların, ibadet yerlerinin azlığı gibi sorunlar devam etmektedir. AB Birliğinin Yunanistan'ın uygulamaları haksız bulması, çok aktif olamasa da birçok ilimizde Batı Trakya Türkleri Dayanışma Dernekleri'nin varlığı, Batı Trakyalı akademisyenlerin ve öğrencilerin seslerini duyurmak için çabalamaları ve Batı Trakya Türk Azınlıklarının sorunlarının uluslar arası alana taşınması olumlu ve umut vaat edici gelişmelerdir. Ama bu durum geçmişte yapılan uygulamaların haksız olduğu gerçeğini

değiştirmemektedir. Özellikle konumuz olan vatandaşlıktan çıkarma konusunda acı gerçek geriye yürümemektedir.

Vatandaş, demokrasinin belirleyici bir etkenidir. Sadece seçimlere katılan, oyuyla meşruluk sağlayan sınırlı vatandaş türü bile gerçek bir demokrasiden bahsettirmez. Demokrasinin her sürecinde yer alan, belirleyici öneme sahip ve demokrasinin kendisinin de gerekli kıldığı aktif vatandaşlık bize gerçek bir vatandaşlık ve demokratik bir ülkeden bahsettirir. Yunanistan'dan Avrupa Birliği olduğundan itibaren, 1990'dan beri demokratik vatandaş bilincine önem verilmiştir.

19. madde için açıkça azınlıkları mağdur eden, etnik tabakalaşma yaratan, azınlık ihlali, insan haklarının ihlaline neden olan insanlık suçudur diyebiliriz. Bu durum hem uluslar arası antlaşmalar hem Yunan Hukukunun ihlal edildiğinin bir göstergesidir. Bu durum kasıtlı olarak tabakalaşma yaratılması, ötekileştirme amacında olduğunu ortaya koymaktadır. En anlaşılır şekliyle insan hakları ihlalidir.

Yunanistan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve protokolleri azınlıklar için bir koruma oluşturmaktadır. AB üyesi Yunanistan, Avrupa İnsan Hakları mahkemesinin yargı yetkisine tabidir. Avrupa Irkçılığı ve Ayrımcılığı Önleme Komitesi (ECRI) 5 Aralık 2003 tarihli raporda 19. Maddeye dayandırılarak vatandaşlıktan çıkarılan 60.000 azınlığın, vatandaşlıktan çıkarılmasının haksız olduğu ve vatandaşlığın iadesinin gerekli olduğu görüşünü bildirmiştir. Yunanistan'ın bu tavrı AB üyesi devletlerde olmayacak şekilde anti-demokratik bir uygulamadır. Yani Yunanistan'ın uluslar arası hukuku ve taraf olduğu antlaşmaları ihlal ettiği ortadadır.

Ve bu sorunların sebebi, Batı Trakya Türkleri asile olmaması, sadece Yunan toplumuna uyum sağlamasıdır. 2014 yılında Cumhur Başkanı Erdoğan'ın Gümülcine'ye gidip, asimile olmayın diye verdiği mesaj azınlığa güç vermiştir. Yunan Hükümeti, hala Batı Trakya azınlık meselesinin iç meselesi olduğunu ve Türkiye'nin müdahale etmemesi gerektiği görüşündedir. Batı Trakya'da 3 grup Türk vardır. Bunlar; Türk, Pomak, Çingene. Fakat ezici çoğunluk olarak Türk ve Müslüman diye tanımlanmaktadır. Genel olarak Batı Trakya azınlığına düşen görev, bulundukları yeri, Ülkelerini terk etmemelidirler. Yunanistan'ın istediği Yunanistan-

Müslümanlık çatışmasını yaratmamalı, haklarını savunmalıdırlar. Yunanistan'ın asimile çalışmaları Lozan anlaşması ve uluslar arası anlaşmalara aykırıdır. Azınlık gençleri bunu bilerek, eğitimlerine daha önem verilerek, yüksek tahsile teşvik edilmelidir. Yunanistan Avrupa Birliği'ne üyedir ve Avrupa Konseyi toplantılarında azınlık hakları dile getirilip, yer ayrılması sağlanmalıdır. Diğer ülkelerin büyükelçileri ile iyi ilişkiler geliştirilerek Batı Trakya'daki durum duyurulmalıdır. Türkiye ise, göç edip ülkeye gelenlere maddi ve manevi yardımını yapmalı ve korumalıdır. Olabilecek göçleri de önlemelidir. Özellikle eğitim için gelecek vadeden gençlere yurtdışı burs desteği sağlamalı ve Batı Trakya Azınlık sorunları konularında akademik yayınlar çoğaltılmalıdır.

KAYNAKÇA

Ahgönül, Samim, *Türkiye Rumları,* İstanbul 2007.

Akıllıoğlu, Tekin*, İnsan Hakları l, Kavram, Kaynaklar ve Koruma Sistemleri,* Ankara 1995.

Aliefendi, Yılmaz, *Azınlık Hakları ve Türk Anayasa Mahkemesi'nin Azınlık Konusuna Bakışı,* İstanbul 2002.

Alioğlu, Cafer, *Batı Trakya Davasının Avrupa Cephesi, A.B.T.F. Europe Affice, Witten 1998.*

Alioğlu, Cafer, *Dünden Bugüne Batı Trakya,* Bursa 2005.

Alpkaya, Gökçen, *Uluslararası İnsan Hakları Hukuku Bağlamında Azınlıklara İlişkin Bazı Gelişmeler,* Ankara 1992.

Anar, Erol, *Öte kıyıda Yaşayan Azınlıklar, Yerli Halk ve Türkiye*, İstanbul 1997.

Aybay, Rona, *Vatandaşlık Hukuku*, İstanbul 2004.

Aydınlı, Ahmet, *Batı Trakya Faciasının İçyüzü,* İstanbul 1971.

Ayzit, Aynur, "*Mevzuatın Görünümü", Ulusal, Ulusalüstü ve Uluslar arası Hukukta Azınlık Hakları (Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği, Avrupa Konseyi, Lozan Antlaşması),* İbrahim Kaboğlu (Der.), İstanbul 2002.

Bıyıklıoğlu, Tevfik, *Trakya'da Mili Mücadele,* Ankara 1992.

Bozkurt, Cemil, *Milletlerarası Hukuk Mevzuatı,* Ankara 2018.

Cin, Turgay, *Yunanistan'daki Müslüman Türk Azınlığın Din ve Vicdan Özgürlükleri,* Ankara 2003.

Çavuşoğlu, Naz, *Uluslar arası İnsan Hakları, Azınlık Hakları*, İstanbul 1999.

Çelikel, Aysel, Günseli *(Öztekin) Gelgel: Yabancılar Hukuku,* İstanbul 2011.

Çoban, Savaş, *Küreselleşme, Ulus-Devlet, Azınlıklar ve Dil*, Su yayınları, İstanbul, 2005.

Delibalta, Mehmet, *Batı Trakya Fetih Tarihi,* Almanya-Münih 2002.

Dikici, Mehmet, *Uyum Yasaları (Yabancıların Mülk Edinmeleri ve Azınlık Vakıfları),*İstanbul 2005.

Doğan, İzzettin, *"İnsan Hakları'nın Milletlerarası Himayesi", Hıfzı Timur'un Anısına Armağan,* İstanbul 1979.

Doğan, İlyas, *Devletler Hukuku: Genel İlkeler Soykırımdan Sorumluluk Tehcir,* Ankara 2008.

Donnelly, Jack, *Teoride ve Uygulamada Evrensel İnsan Hakları,* Ankara 1995.

Ekinci, Tarık Ziya, *Avrupa Birliğinde Azınlıkların Korunması Sorunu, Türkiye ve Kürtler*, İstanbul 2001.

Ekinci, Tarık Ziya, *Avrupa Birliği'nde Azınlıkların Korunması Sorunu, Türkiye ve Kürtler*, İstanbul 2001.

Ekşi, Nuray, *Yabancılar Hukukuna İlişkin Temel Konular,* İstanbul 2012.

Enver Bozkurt, *Milletlerarası Hukuk Mevzuatı*, Ankara 2018.

Erdoğan, Birsen, *"Uluslararası Hukukta Azınlık Haklarının Korunması: BM ve Avrupa Sistemlerinin İncelenmesi",Türkiye'de İnsan Hakları,* Ankara 2000.

Erhan, Çağrı (Der.), *Yaşayan Lozan,* Ankara, 2003.

Eren, Halit, *Batı Trakya Türkleri*, İstanbul 1997.

Galanti, Avram, *Türkler ve Yahudiler (Tarihi, Siyasi Araştırma)*, İstanbul 1995.

Gemalmaz, Semih, *Ulus üstü İnsan Haklarının Genel Teorisine Giriş,* İstanbul 2003.

Gözlügöl, Said Vakkas, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve İç Hukukumuza Etkisi*, Ankara 2000.

Gözübüyük, Şeref, *Yönetim Hukuku*, 7. Bası, Ankara 1994.

Güler, Ali, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Azınlıklar,* Ankara 2007.

Gündüz, Aslan, *Milletlerarası Hukuk Temel Belgeler Örnek Kararlar,* İstanbul 2003.

Gürel, Ş. Sina, *Tarihsel Boyut İçinde Türk Yunan İlişkileri,* Ankara 1993.

Habermas, Jürgen, ”*Öteki” Olmak, “Öteki”yle Yaşamak*, İstanbul 2005.

Hasgüler, Mehmet, *Devletlerarası ve hükümetler arası Uluslararası Örgütler,* Ankara 2006.

Hatipoğlu, M. Murat, *Yunanistan'da Etnik Gruplar ve Azınlıklar,* Ankara 1999.

Hüseyinoğlu, Ali, '*Balkanlarda Azınlıklar ve Siyasal Katılım Hakkı',* Ankara, 2015.

Işın, Engin, *Şarkiyat Sonrası Osmanlı Vatandaşlığı Küreselleşme, Avrupalılaşma ve Türkiye'de Vatandaşlık",* İstanbul 2009.

Jennifer Jackson Preece, *Ulusal Azınlıklar ve Avrupa Ulus-devlet sistemi*, İstanbul 2001.

İnanç, Zeri. *Uluslararası Belgelerde Azınlık Hakları*, Ankara 2004.

Kaptan, Eyüp, *Lozan Konferansında Azınlıklar Sorunu,* Ankara 2002.

Karacan, Ali Naci, *Lozan*, Milliyet Yayınları, İstanbul 1971.

Kaya, Ayhan, *Yurttaşlık Azınlıklar ve Çok kültürlülük,* İstanbul 2006.

Kayhan, Ahmet, *Batı Trakya Türklerinin Haklarını Savunma Politikasının Esasları*, İstanbul 1973.

Keskin, Funda, *"Azınlıklar Konusu",* Yaşayan Lozan, Çağrı Erhan (Der.), Ankara 2003.

Koca, Mehmet, *Yunanistan Anayasası,* Bursa 2001.

Kurtulmuş, Ümit, *Batı Trakya'nın Dünü Bugünü*, Sincan Matbaası, Ankara 1979.

Kurubaş, Erol, *Asimilasyondan Tanınmaya Uluslararası Alanda Azınlık sorunları ve Avrupa Yaklaşımı,* Ankara 2006.

Kurubaş, Erol, *"Türk-Yunan İlişkilerinde Neo Detant Dönemi Ve İlişkilerin Geleceği" , Türkiye – Yunanistan Eski Sorunlar, Yeni Arayışlar,* Derleyen: Birgül Demirtaş Coşkun, Ankara 2002.

L. Doğan Tılıç, *Utanıyorum Ama Gazeteciyim*, İstanbul 1998.

Lütem, İlhan, *Ferdin Milletlerarası Himayesi,* AÜHFD, C.IX, 1952, sayı 1-2.

Mehmet Has güler, Mehmet B. Uludağ, *Devletlerarası ve Hükümetler-Dışı Uluslararası Örgütler: Tarihçe Organlar Belgeler Politikalar,* , Ankara 2004.

Meray, Seha L, *Lozan Barış Konferansı, Tutanaklar, Belgeler, Takım II, Cilt II*, AÜSBF, Ankara 1969.

Meydan Larousse Ansiklopedisi, c;2, 1969.

Nomer, Ergin, *Türk Vatandaşlık Hukuku,* İstanbul 2014.

Odman, M. Tevfik, İltica*, Uluslararası Göç ve Vatansızlık: Kuram, Gözlem ve Politika*, İstanbul 2005.

Odman, M.Tevfik, Vatansızların *Hukuki Durumu ve Türk Hukuku,* Adana 2011.

Odman, M.Tevfik, Türk *Mülteci Hukuku ve Uygulamadaki Gelişmeler,* İstanbul 2004.

Oran, Baskın, *Küreselleşme ve Azınlıklar,* Ankara 2001.

Oran, Baskın, *Yunanistan'ın Lozan İhlalleri*, Ankara 1999.

Oran, Baskın, *Türkiye'de Azınlıklar, kavramlar, Teori, Lozan, İç Mevzuat, içtihat, Uygulama*, İstanbul 2015.

Oyman, Onur, *Ulusal Çıkarlar Küreselleşme Çağında Ulus-Devleti Korumak,* İstanbul 2005.

Ökten, Akif Emre, Uluslararası Hukukta İnanç Özgürlüğü, Ankara 2002.

Ömeroğlu, Aydın, *Batı Trakya Türklerinin Bölge Ekonomisindeki Yeri ve Geleceği*, İstanbul 1998.

Özdek, Yasemin, "*İnsan Haklarında Gelişmeler: AİHS' NE İlişkin 11 No'lu Protokol ve Ulusal Azınlıkların Korunması Üzerine Çerçeve Sözleşme",* Ankara 1974.

Özdek, Yasemin, *Uluslararası Politika ve İnsan Hakları,* Ankara 2000.

Özsoy, İskender, *İki Vatan Yorgunları, Mübadele Acısını Yaşayanlar Anlatıyor,* İstanbul 2007.

Perin, Celal, *Nevrokoplu Celal Bey'in Hatıraları, Batı Trakya'nın Bitmeyen Çilesi*, İstanbul 2000.

Rehman, Javald, *"Uluslararası Hukukta Azınlık Hakları", Ulusal, Uluslarüstü ve Uluslararası Hukukta Azınlık Hakları,* İstanbul 2002.

Reisoğlu, Safa, *Uluslararası Boyutlarıyla İnsan Hakları,* İstanbul 2001.

S. Sırrı Terzioğlu, B. Bumin Özarslan, "*Azınlıklar Açısından Türkiye-AB İlişkileri", Türkiye-AB İlişkileri: Dış Politika ve İç Yapı Sorunsalları,* Ankara 2007.

Sağlam, Feyyaz, *Yunanistan (Batı Trakya) Türkleri Edebiyatı Üzerine İncelemeler*, İzmir 1996.

Saraçlı, Murat, Uluslar arası Hukukta Yerinden Edilmiş Kişiler, Ankara 2014.

Sever, Hanifi, *Yasadışı Göç ve Göçmen Kaçakçılığı,* Ankara 2014.

Somersan, Semra, *"Türkiye'de Azınlık Hakları: Yasal ve Pratik Engeller", Türkiye'de İnsan Hakları,* Oya Çitçi (Der.), Ankara 2000.

Soner, Ali, *Azınlık Hakları 'Ayrılıkçı mı' 'Çoğulcu mu?*', İstanbul 2008.

Soysal, İbrahim, *Soğuk Savaş Dönemi ve Türkiye Olaylar Kronolojisi*,(*1945-1975),* İstanbul 1997.

Süleyman Terzioğlu ve B. Bumin Özarslan, *Türkiye'nin Avrupa Birliği"ne Üyelik Sürecinde Azınlıklar Sorunu,* Avrasya Dosyası, C. 11, sayı:1, Ocak-Şubat- Mart-Nisan 2005.

Tahmazoğlu, Sultan "*Bölgesel ve Azınlık Dilleri Avrupa Şartı", Ulusal, uluslar üstü ve Uluslar arası Hukukta Azınlık Hakları*, İstanbul 2002.

Tanör, Bülent, *Türkiye'nin İnsan Hakları Sorunu,* BDS Yayınları, İstanbul 1990.

Türk, Fahri, *Balkanlarda Türk Azınlıklar ve Türkçeye Yönelik Dil Politikaları,* Ankara 2016.

Türkçe sözlük, Türk Dil Kurumu Yayını, Ankara 1974.
Ürer, Levent, *Azınlıklar ve Lozan Tartışmaları*, İstanbul 2003.

Yıldız, Ahmet, *"Ne Mutlu Türküm Diyebilene" Türk Ulusal Kimliğinin Etno-Seküler Sınırları (1919- 1938),* İstanbul 2007.

Yıldırım, Onur, *Türk- Yunan Mübadelesinin Öteki Yüzü,* İstanbul 2006.

Yılmaz, Aytekin, *Etnik Ayrımcılık, Türkiye, İngiltere, Fransa, İspanya,* Ankara 1994.

Wheatley, Steven, *Ulusal Azınlıkların Korunması Çerçeve Sözleşmesi*, İbrahim Kaboğlu (der.), *Ulusal, Ulusalüstü ve Uluslar arası Hukukta Azınlık Hakları,* İstanbul Barosu İnsan Hakları Merkezi: İstanbul 2002), Oluşumu, Avrupa Günlüğü, 2001/1.

MAKALE ve TEZLER

Hüseyinoğlu,'*Ali, Soğuk Savaş Döneminde Yunanistan Azınlık Politikasındaki Süreklilik ve Değişimlerin Batı Trakya Üzerindeki Yansımaları',* Uluslararası Batı Trakya Türkleri Araştırma Kongresi, 2007.

Aliefendioğlu, Yılmaz, *"Azınlık Hakları ve Türk Anayasa Mahkemesi'nin Azınlık Konusuna Bakışı", Ulusal, Ulusal üstü ve Uluslararası Hukukta Azınlık Hakları (Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği, Avrupa Konseyi, Lozan Antlaşması),* İbrahim Kaboğlu (Der.), İstanbul Barosu İnsan Hakları Merkezi Yayınları, İstanbul, 2002.

Kabaoğlu, İbrahim, *"İnsan Hakları, Azınlık Hakları ve Türkiye",* İstanbul Barosu İnsan Hakları Merkezi Yayınları, İstanbul, 2002.

Öksüz, Hikmet, "*Lozan'da Azınlıklar Meselesi", Türk Yurdu,* C. 17, No: 121 (Eylül 1997).

GÜVEN, Dilek (2005), "6-7 Eylül Olayları ve Failler", Toplumsal Tarih, Sayı 141.

Coşkun Necmi Savaş, Yüksek lisans tezi*,"İnsan Hakları Bağlamında Azınlıklar*", Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale 2006.

Şahin, Bülent, *Yüksek lisans tezi,"Lozan Barış Antlaşması ve Avrupa Birliği Çerçevesinde Azınlıklar ve Ulusal Güvenliğe Etkileri"*, Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü güvenlik Bilimleri Ana Bilim Dalı, Ankara 2006.

İNTERNET KAYNAKLARI

"19.Madde AB'nin de sorunudur", http://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=812&arsiv=1&session=5 0348584abae6f1e8ef2b748a1db88ef, Bağlantı tarihi: 25 Ağustos 2005. "19. Madde Panelinin İkincisi Bursa'da Yapıldı", Gündem Gazetesi, 07.04.2006. http://www.gundemgazetesi.com/2004/detay_1.php?h1_id=234.(10 Haziran 2018.)

www.abttf.org (11.03.2019)

www.batitrakyalilar.com (02.03.2019)

Lozan Mübadilleri: http://www.lozanmubadilleri.tr.gg (13.09.2018)

Lozan Mübadilleri Vakfı: http://www.lozanmubadilleri.org.tr (11.06.2018)

Lozan Mübadilleri Derneği :http://www.lozanmubadilleri.com.tr(12.03.2019)

http://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc002/kanuntbm mc002/kanuntbmmc00200442.pdf (07.10.2018).

PREVELAKIS, G. (1995), "La notionduterritoire dans la pensée de Jean Gottmann", IRD, http://horizon.documentation.ird.fr/exl-doc/pleins_textes/divers08-09/010014865-40.pdf (23.02.2019).

EK

1.2.7 VATANSIZ KIŞILERIN STATÜSÜNE ILIŞKIN SÖZLEŞME

New York'ta 28 Eylül 1954'te

imzalanmıştır Yürürlüğe giriş: 6 Haziran 1960,

Madde 39'a uygun olarak

Metin: Birleşmiş Milletler Antlaşma Dizileri, Sayı: 5158, Cilt: 360, s. 117

BAŞLANGIÇ

Sözleşmenin Yüksek Tarafları,

Birleşmiş Milletler Antlaşması ve 10 Aralık 1948'de Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından onaylanan İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin insanların temel haklardan ve özgürlüklerden ayrımcılık yapılmaksızın yararlanacağı ilkesini beyan ettiğini göz önünde bulundurarak,

Birleşmiş Milletlerin, çeşitli vesilelerle,vatansızkişilereilişkinderinendişesiniaçıkçabelirttiğini ve vatansız kişiler için bu temel hak ve özgürlüklerin olası en geniş uygulamasını güvence altına almaya çaba gösterdiğini göz önünde bulundurarak,

Sadece aynı anda mülteci olan vatansız kişilerin 28 Temmuz 1951 tarihli Mültecilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme tarafından kapsandığını ve bu Sözleşme'nin kapsamadığı pek çok vatansız kişi olduğunu göz önünde bulundurarak,

Vatansız kişilerin statüsünü Uluslararası bir antlaşma ile düzenleme ve iyileştirmenin arzu edilir olduğunu göz önünde bulundurarak,

Aşağıdakiler üzerinde anlaşmışlardır:

I. BÖLÜM

GENEL HÜKÜMLER

1. Madde

"Vatansız Kişi" teriminin tanımı

1. Bu Sözleşme'nin amaçları çerçevesinde "vatansız kişi" terimi, kendi yasalarının işleyişi içinde hiçbir Devlet tarafından vatandaş olarak sayılmayan bir kişi anlamına gelir.

2. Bu Sözleşme:

(i) Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği dışındaki Birleşmiş Milletler kurum ve kuruluşlarından korunma ya da yardım alan kişiler için, böyle bir korunma ya da yardım aldıkları sürece;

(ii) İkamet etmekte oldukları ülkenin yetkili mercilerince o ülkenin vatandaşı olmaya bağlı olan hak ve yükümlülüklere sahip olduğu tanınan kişileriçin;

(iii) (a) barışa karşı bir suç, bir savaş suçu, ya da insanlığa karşı bir suçu bu tip suçlarla ilgili koşullaryaratmakamacıylahazırlananuluslararasıbelgelerdetanımlandığıbiçimiyleişlemişoldukları;

(b) İkamet ettikleri ülkeye kabul edilmelerinden önce, o ülke dışında siyasi olmayan ciddi bir suç işlemiş oldukları;

(c) BirleşmişMilletlerinamaçveilkelerineaykırıeylemlerdendolayısuçlusayılmışoldukları konusunda ciddi kuşkular bulunan kişiler için geçerli olmayacaktır.

2. Madde

Genel yükümlülükler

Her vatansız kişinin kendisini içinde bulduğu ülkeye karşı, özellikle o ülkenin yasalarına ve yönetmeliklerine ve aynı zamanda kamu düzeninin sürdürülmesi için alınan önlemlere uymasını gerektiren sorumlulukları vardır.

3. Madde

Ayrımcılık Yapılmaması

Sözleşmeci Devletler bu Sözleşme'nin hükümlerini, ırk, din ya da menşe ülkeye bağlı ayrımcılık yapmaksızın bütün vatansız kişilere uygularlar.

4. Madde

Din

Sözleşmeci Devletler, ülkelerindeki vatansız kişilere, ibadet ve çocuklarının dini eğitim özgürlüğü bakımından, en az kendi vatandaşlarına gösterdikleri muamele kadar iyi muamele gösterirler.

5. Madde

Bu Sözleşme'den ayrı olarak verilen haklar

Bu Sözleşme'nin hiçbir hükmü, bir Sözleşmeci Devlet tarafından vatansız kişilere bu Sözleşme dışında verilen diğer hakları ve menfaatleri ihlal edecek biçimde yorumlanamaz.

6. Madde

"Aynı koşullarla" terimi

Bu Sözleşme'nin amaçları bakımından, "aynı koşullarla" terimi, ilgili kişinin, vatansız bir kişi olmadığıtakdirdebelirlibirhakkıkullanmakiçinyerinegetirmesigerekenbütünkoşull arın(geçiciyada sürekli ikamet süresine ve koşullarına ilişkin olanlar da dâhil olmak üzere), vatansız bir kişi tarafından doğası nedeniyle yerine getirilemeyecek olanlar dışında, kendisi tarafından yerine getirilmesini gerekli kılar.

7. Madde

Karşılıklılık koşulundan muafiyet

1. Bu Sözleşme'de yer alan daha elverişli hükümler saklı kalmak üzere, bir Sözleşmeci Devlet, genel olarak yabancılara gösterdiği muamelenin aynısını Vatansız kişilere gösterir.

2. Bütün Vatansız kişiler, üç yıllık ikamet süresinden sonra Sözleşmeci Devletlerin ülkesinde yasal karşılıklılık koşulundan muaf olurlar.

3. Her Sözleşmeci Devlet, bu Sözleşme söz konusu Devlet için yürürlüğe girdiği tarihte vatansız kişilerin sahip oldukları hakları ve menfaatleri, karşılıklılık koşulu olmaksızın, kendilerine tanımaya devam ederler.

4. Sözleşmeci Devletler, karşılıklılık koşulunun bulunmaması durumunda, vatansız kişilere 2.ve

3. Paragraflara göre yararlanabilecekleri hak ve menfaatlerin ötesinde hak ve menfaatler tanıma olanaklarını ve karşılıklılık koşulundan muafiyeti 2. ve 3. Paragraflarda belirtilen koşulları yerine getirmeyen vatansız kişileri kapsayacak şekilde genişletmek olanağını uygun bir biçimde değerlendirirler.

2. ve 3. paragrafların hükümleri gerek bu Sözleşme'nin 13, 18, 19, 21 ve 22. Maddelerinde belirtilen hak ve menfaatler için, gerekse bu Sözleşme'de yer almayan hak ve menfaatler için geçerlidir.

8. Madde

İstisnai muamelelerden muafiyet

Yabancı bir Devlet vatandaşlarının ya da eski vatandaşlarının şahısları, mülkiyetleri ya da menfaatlerine aykırı olarak alınabilecek istisnai muamelelerle ilgili olarak, Sözleşmeci Devletler, bu gibi muameleleri, vatansız bir kişiye sırf daha önce söz konusu yabancı Devletin vatandaşı olduğu gerekçesiyle uygulamayacaklardır. Bu maddede ifade edilen genel ilkeyi kendi yasamalarına

uygun bir biçimde uygulayamayan Sözleşmeci Devletler, uygun koşullarda bu gibi vatansız kişiler lehine muafiyet tanırlar.

9. Madde

Geçici muameleler

Bu Sözleşmenin hiçbir hükmü bir Sözleşmeci Devletin savaş zamanında ya da diğer vahim ve olağanüstü hallerde, belirli bir kişi söz konusu olduğunda, ulusal güvenliği için elzem saydığı geçici muameleleri bu kişinin gerçekte vatansız bir kişi olduğu ve söz konusu muamelelerin ulusal güvenlik nedeniyle sürdürülmesi gerektiği saptanıncaya dek kabul edilmesine engel değildir.

10.Madde

İkametin devamı

1. Vatansız bir kişi ikinci Dünya Savaşı sırasında zorla yerinden edilerek Sözleşmeci Devletlerdenbirinintopraklarınagötürülmüşolupburadaikametetmekteise,buzorunlukalışsüresibu ülkede yasal ikamet olarak sayılacaktır.

2. Vatansız bir kişi İkinci Dünya Savaşı sırasında bir Sözleşmeci Devletin ülkesinden sürgün edilip bu Sözleşmenin yürürlüğe giriş tarihinden önce sürekli ikamet amacı ile oraya dönmüş ise, sürgünden önceki ve sonraki ikamet dönemi, aralıksız ikametin zorunlu olduğu durumlarda, bir tek aralıksız ikamet sayılacaktır.

11.Madde

Vatansız denizciler

Her Sözleşmeci Devlet, bayrağını taşıyan bir geminin mürettebatı arasında düzenli bir biçimde hizmete alınmış Vatansız kişiler varsa, bu kişilerin ülkesinde yerleşmesine izin verme olanaklarını ve kendilerine seyahat belgeleri vermeyi ya da geçici olarak ülkesine kabul etmeyi özellikle bir başka ülkeye yerleşmelerini kolaylaştırmak üzere olumlu bir yaklaşımla göz önünde bulundurur.

II. BÖLÜM

HUKUKSA

LSTATÜ

12.Madde

Kişisel statü

1. Vatansız bir kişinin kişisel statüsü daimi ikametgâhının ait olduğu ülkenin kanununa, ikametgâhı yoksa oturduğu ülkenin kanununa göre düzenlenir.

2. Vatansız bir kişi tarafından daha önce elde edilen ve kişisel statüye ilişkin olan haklara, özellikle evliliğe bağlı haklara, her Sözleşmeci Devlet tarafından, eğer bu gerekliyse, söz konusu devletin yasalarının gösterdiği koşulları yerine getirmek kaydıyla, saygı gösterilir; ancak, söz konusu hakkın, kişi vatansız olmasaydı o devletin yasaları tarafından tanınacak haklar arasında bulunması gereklidir.

13.Madde

Menkul ve gayrimenkul mülkiyet

SözleşmeciDevletlermenkulvegayrimenkullerinedinimivebununlailişkilidiğ erhaklar,menkul ve gayrimenkul mülkiyete ait kira ve diğer sözleşmeler bakımından vatansız kişilere mümkün olduğu kadar elverişli ve her durumda aynı koşullardaki yabancılara genel olarak tanınanlardan daha az elverişli olmayan bir muamele uygularlar.

14.Madde

Sanatsal haklar ve sınaî mülkiyet

Sınaî mülkiyetin, örneğin buluşlar, dizaynlar ya da modeller, ticari markalar ve ticari unvanların ve edebi, sanatsal ve bilimsel çalışmalarla ilgili hakların korunması konusunda, vatansız bir kişi daimi ikametinin bulunduğu ülkede bu ülkenin vatandaşlarına tanınan korunmanın aynısından yararlanır. Vatansız kişi, diğer Sözleşmeci Devletlerden herhangi birinin ülkesinde, bu ülkede olaşan ikametinin bulunduğu ülkenin vatandaşlarına tanınan korumanın aynısından yararlanır.

15.Madde

Dernek hakkı

Sözleşmeci Devletler, ülkelerinde yasal olarak ikamet eden vatansız kişilere, siyasi olmayan ve kazanç amacı taşımayan dernekler ile sendikalara ilişkin olarak, mümkün olduğunca elverişli ve her durumda,aynıkoşullardakiyabancılaragenelolaraktanınandandahaazelverişliolmayanbirmuamele uygularlar.

16.Madde

Mahkemelerde taraf olarak bulunma hakkı

1. Vatansız bir kişi bütün Sözleşmeci Devletlerin ülkelerinde hukuk mahkemelerine serbestçe başvuruda bulunabilir.

2. Vatansız bir kişi, daimi ikametinin bulunduğu Sözleşmeci Devlette, adli yardım ve cautiojudicatumsolvi den (teminat akçesinden) muafiyet dâhil olmak üzere mahkemelere başvuruya ilişkin konularda bir vatandaşınkiyle aynı muameleden yararlanır.

3. Vatansız bir kişi, 2. paragrafta sözü edilen konular hakkında, daimi ikametinin bulunduğu ülkeden başka ülkelerde daimi ikametinin bulunduğu ülke vatandaşlarına gösterilen muamelenin aynısından yararlanır.

III. BÖLÜM

KAZANÇ GETIREN ISTIHDAM

17. Madde

Ücretli İstihdam

1. Sözleşmeci Devletler, ülkelerinde yasal olarak ikamet eden vatansız kişilere, ücretli bir işte çalışma hakkı bakımından mümkün olduğunca elverişli ve her durumda aynı koşullardaki yabancılara genel olarak gösterilenden daha az elverişli olmayan muamele uygularlar.

2. SözleşmeciDevletler,ücretliişlerdeçalışmakbakımındanbütünvatansızkişilerin veözellikle de ülkelerine bir işçi bulma programı ya da göçmen getirme planına göre girmiş olan vatansız kişilerin haklarını,kendivatandaşlarınatanıdıklarıhaklarabenzetmekkonusunaolumluyaklaşacak lardır.

18.Madde

Serbest Çalışma

Sözleşmeci Devletler, ülkelerinde yasal olarak bulunan vatansız kişilere, tarım, sanayi, küçük sanatlar ve ticaret alanlarında kendi işyerlerini açmak ve ticari ve sınaîşirketler kurmak konularında mümkün olduğu kadar elverişli ve her durumda aynı koşullardaki yabancılara genel olarak gösterilenden daha az elverişli olmayan bir muamele uygularlar.

19.Madde

Yüksek tahsile dayalı serbest meslekler

Her Sözleşmeci Devlet, ülkesinde yasal olarak ikamet eden ve söz konusu Devletin yetkili makamlarınca tanınan diplomalara sahip olup, yüksek tahsile dayalı serbest bir mesleği icra etmek isteyen vatansız kişilere mümkün olduğu kadar elverişli ve her durumda aynı koşullardaki yabancılara genel olarak gösterilenden daha az elverişli olmayan bir muamele uygularlar.

IV.BÖLÜ

M

SOSYAL

DURUM

20.Madde

Vesika ile dağıtım

Bütün nüfusun tabi olduğu ve az bulunan maddelerin genel dağıtımını düzenleyen bir vesika sisteminin mevcut olduğu durumlarda, vatansız kişilere vatandaşlarla aynı muamele uygulanacaktır.

21.Madde

Konut edinme

Sözleşmeci Devletler, konut edinme ile ilgili olarak, bu meselenin yasalar ve yönetmeliklerle düzenlendiği ya da kamu makamlarının kontrolüne tabi olduğu ölçüde, ülkelerinde yasal olarak ikamet eden Vatansız kişilere mümkün olduğu kadar elverişli ve her durumda aynı koşullardaki yabancılara genel olarak gösterilenden daha az elverişli olmayan bir muamele uygularlar.

22.Madde

Devlet eğitimi

1. Sözleşmeci Devletler, vatansız kişilere, ilköğretim konusunda, vatandaşlarına uyguladıkları muamelenin aynısını uygularlar.

2. Sözleşmeci Devletler, vatansız kişilere, ilköğretim dışındaki eğitim konusunda ve özellikle öğretimden yararlanma, yabancı ülke okullarında alınmış sertifikaların, diploma ve yüksek öğretim diplomalarının tanınması ve harç ve ücretlerden muafiyet ve burslardan yararlanma konularında, mümkün olduğu kadar elverişli ve her durumda aynı koşullardaki yabancılara genel olarak gösterilenden daha az elverişli olmayan bir muamele uygularlar.

23.Madde

Sosyal yardım

Sözleşmeci Devletler, ülkelerinde yasal olarak ikamet eden vatansız kişilere, sosyal yardım ve destek konularında kendi vatandaşlarına uyguladıkları muamelenin aynısını uygularlar.

24.Madde

Çalışma yasaları ve sosyal güvenlik

1. Sözleşmeci Devletler, ülkelerinde yasal olarak ikamet eden Vatansız kişilere, aşağıdaki konularda kendi vatandaşlarına uyguladıkları muamelenin aynısını uygularlar:

(a) Bu konular yasalar ya da yönetmeliklerle düzenlendiği ya da idari makamların kontrolüne tabi oldukları ölçüde: ücret,ücrete dahil olduğu durumlarda aile yardımları,çalışma saatleri,fazla mesai düzenlemeleri, ücretli tatiller, evde çalışmaya dair sınırlamalar, çalışmaya başlama yaşı, çıraklık ve mesleki eğitim, Kadınların çalışması ve gençlerin çalışması, ve toplu sözleşme ile verilen haklardan yararlanma;

(b) Sosyal güvenlik (istihdam, kazalar, mesleki hastalıklar, hamilelik, hastalık, sakatlık, yaşlılık, ölüm, işsizlik, ailevi yükümlülükler ile ulusal yasalara ya da yönetmeliklere göre, bir sosyal güvenlik programı kapsamına giren herhangi bir diğer beklenmedik durumla ilgili yasal hükümler) aşağıdaki sınırlamalara tabidir:

(i) Kazanılmış hakların ve kazanılmak üzere olan hakların korunması için uygun düzenlemeler mevcut olabilir;

(ii) İkamet edilen ülkenin ulusal yasaları ya da düzenlemeleri, tamamen devlet fonlarından karşılanan ödenekler ya da ödenek bölümleri ile normal bir emeklilik ödeneği için gerekli aidat koşullarınıyerinegetirmemişkişilereyapılanyardımlarkonusundaözeldüzenlemeleryap

abilir.

2. Vatansızbirkişininbirişkazasıyadameslekihastalıksonucuölümündendoğacakt azminat
haklarına,haksahibininSözleşmeciDevletintopraklarıdışındaikametetmesindenetkilen mez.

3. Sözleşmeci Devletler, sosyal güvenlik konusunda kazanılmış haklara ya da kazanılmak üzere olan haklara ilişkin olarak aralarında sonuçlandırdıkları, ya da gelecekte aralarında sonuçlandırabilecekleri antlaşmaların sağlayacağı faydaları, sadece söz konusu antlaşmaları

İmzalayan Devletlerin vatandaşlarına uygulanan koşullara tabi olmak şartıyla, vatansız kişileri de kapsayacak şekilde genişleteceklerdir.

4. Sözleşmeci Devletler, Sözleşmeci olmayan Devletler ile aralarında herhangi bir zamanda yürürlükte bulunan benzer antlaşmaların faydalarını, mümkün olduğu derecede Vatansız kişileri de kapsayacakşekildegenişletmekimkânlarınıolumlubiryaklaşımlagözönündebulunduracaklardır.

V. BÖLÜM

IDARI ÖNLEMLER

25. Madde

İdari Yardım

1. Vatansız bir kişinin bir hakkını kullanması için normal koşullarda yabancı bir ülke makamlarının yardımına ihtiyaç duyduğu, ancak kendilerine başvuruda bulunacak durumda olmadığı durumlardaikametettiğiSözleşmeciDevletbuyardımınkendimakamlarıncayapılmasınısağlar.

2. 1. Paragrafta sözü edilen makam ya da makamlar, normal koşullarda bir yabancıya kendi ulusalmakamlarıtarafındanyadaaracılığıileverilebilecekbelgeleriyadasertifikalarıvatanszkişilere verirler ya da bunların kendi denetimleri altında verilmesini sağlarlar.

3. Bu şekilde verilen belgeler ya da sertifikalar, yabancılara kendi ulusal makamları tarafından ya da aracılığı ile verilen resmi belgeler gibi kabul edilirler ve aksi kanıtlanıncaya kadar geçerli sayılırlar.

4. Yoksul kişilere tanınabilen istisnai uygulamalar saklı kalmak koşulu ile burada sözü edilen hizmetler için ücret alınabilir; bununla birlikte bu ücretler makul miktarda ve benzer hizmetler için vatandaşlardan alınan harçlarla orantılı olacaktır.

5. Bu madde hükümleri hiçbir suretle 27. ve 28. maddeleri ihlal etmez.

26.Madde

Seyahat özgürlüğü

Her Sözleşmeci Devlet ülkesinde yasal olarak ikamet eden vatansız kişilere, aynı koşullarda genellikle yabancılara uygulanan düzenlemelere tabi olarak, ikamet yerlerini seçme ve ülkesi içinde serbestçe seyahat etme hakkını tanıyacaktır.

27.Madde

Kimlik belgeleri

Sözleşmeci Devletler, ülkelerinde bulunan ve geçerli bir seyahat belgesine sahip olmayan her vatansız kişiye kimlik belgeleri çıkarırlar.

28.Madde

Seyahat belgeleri

Sözleşmeci Devletler, ülkelerinde yasal olarak ikamet eden vatansız kişilere, ulusal güvenlik ya da kamu düzenine ilişkin zorlayıcı nedenler başka türlüsünü gerektirmedikçe, söz konusu ülke dışına seyahat edebilmeleri için gerekli seyahat belgelerini çıkartırlar ve bu belgelerle ilgili olarak bu Sözleşme'nin Programındaki hükümler uygulanır. Sözleşmeci Devletler bu tür bir belgeyi ülkelerinde bulunan diğer herhangi bir vatansız kişi için çıkarabilirler; ülkelerinde bulunup yasal olarak ikamet ettikleri ülkeden bir seyahat belgesi alma imkanından yoksun olan vatansız kişilerin durumunu özellikle olumlu bir yaklaşımla göz önüne alırlar.

29.Madde

Mali yükümlülükler

1. Sözleşmeci Devletler vatansız kişileri, her ne isim altında olursa olsun, benzer durumlarda vatandaşlarına uyguladıklarından ya da uygulayabileceklerinden başka ya da daha yüksek resim, harç ya da vergiye tabi tutamazlar.

2. Yukarıdaki paragraf hükümleri, kimlik belgeleri de dâhil olmak üzere, yabancılar için çıkartılan idaribelgelerleilgiliharçlaraaityasaveyönetmelikhükümlerininvatansızkişilereuygulanmasınaengel değildir.

30. Madde

Varlık nakli

1. Bir Sözleşmeci Devlet, kendi yasa ve yönetmeliklerine uygun olarak, Vatansız kişilerin, ülkesine getirdikleri varlıklarını, yeniden yerleşmek üzere kabul edildikleri diğer bir ülkeye nakletmelerine izin verir.

2. Bir Sözleşmeci Devlet, yeniden yerleşmek üzere kabul edildikleri bir başka ülkede yerleşmeleri için gerekli olan herhangi bir yerdeki değerli varlıklarını götürmek için izin isteyen vatansız kişilerin başvurularını olumlu bir yaklaşımla değerlendirir.

31. Madde

Sınır dışı etme

1. Sözleşmeci Devletler ülkelerinde yasal olarak ikamet eden Vatansız bir kişiyi ulusal güvenlik ya da kamu düzeni ile ilgili nedenler dışında Sınır dışı edemezler.

2. Böyle bir vatansız kişinin sınır dışı edilmesi, ancak ilgili yasal sürece uygun olarak alınmış bir kararıizleyebilir.Zorlayıcıulusalgüvenliknedenlerininbaşkatürlüsünügereklikıldığıkoşull ardışında, vatansız kişinin, suçsuzluğunu kanıtlamak üzere delil sunmasına ve aynı amaçla yetkili bir makam ya

da yetkili makam tarafından özel bir biçimde seçilmiş bir ya da birkaç kişi nezdinde itiraz etmesine ve temsil edilmesine izin verilir.

3. Sözleşmeci Devletler böyle bir vatansız kişiye, diğer bir ülkeye yasal olarak kabulünü sağlayabilmesi için makul bir süre tanır. Sözleşmeci Devletler, bu süre içinde gerekli buldukları iç işleriyle ilgili herhangi bir önlemi uygulama hakkını saklı tutarlar.

32.Madde

Vatandaşlığa alma

Sözleşmeci Devletler, Vatansız kişileri özümlemeyi ve Vatandaşlığa almayı mümkün olduğu ölçüde kolaylaştırırlar. Özellikle vatandaşlığa alma işlemlerini çabuklaştırmak ve bu işlemlerin masraf ve resimlerini mümkün olduğu ölçüde azaltmak için her türlü çabayı sarf ederler.

VI.BÖLÜM

SON HÜKÜMLER

33.Madde

Ulusal yasamayla ilgili bilgilendirme

Sözleşmeci Devletler, bu Sözleşme'nin uygulanmasını güvence altına almak üzere kabul ettikleri yasalar ve yönetmelikler hakkında Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne bilgi verirler.

34.Madde

Anlaşmazlıkların çözümü

Bu Sözleşme'nin Tarafları arasında Sözleşme'nin yorumlanmasına ya da uygulanmasına ilişkin olarak ortaya çıkabilen ve diğer yollarla çözülemeyen herhangi bir anlaşmazlık, anlaşmazlığın taraflarından herhangi birinin talebi üzerine Uluslararası Adalet Divanı'na sevk edilir.

35.Madde

İmza, onay ve taraf olma

1. Bu Sözleşme Birleşmiş Milletler Genel Merkezinde 31 Aralık 1955'e kadar imzaya açık olacaktır.

2. Sözleşme aşağıdakiler için imzaya açık olacaktır:

(a) Birleşmiş Milletlere üye her hangi bir Devlet;

(b) Vatansız Kişilerin Statüsüne İlişkin Birleşmiş Milletler Konferansı'na katılmaları için çağrıda bulunulan başka herhangi bir Devlet ve

(c) Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından imzaya ya da taraf olmaya çağrılan herhangi bir
Devlet.

3. Sözleşme onaylanacaktır ve onay belgeleri Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne teslim edilecektir.

4. Sözleşme, bu maddenin 2. Paragrafında belirtilen Devletlerin taraf olmasana açık olacaktır. Taraf olma, taraf olma belgelerinin Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne teslim edilmesiyle başlayacaktır.

36. Madde

Ülkesel uygulama hükmü

1. Her Devlet, imza, onay ya da taraf olma sırasında bu Sözleşme'nin, uluslar arası ilişkilerinden sorumlu olduğu ülke topraklarının tümünü ya da herhangi birini kapsayacağını bildirebilir. Bu tür bir bildiri, Sözleşme ilgili Devlet için yürürlüğe girdiğinde geçerli hale gelecektir.

2. Sürecin bundan sonraki herhangi bir aşamasında kapsamda böyle herhangi bir genişleme Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne gönderilen bildirimle yapılacaktır ve Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nin bu bildirimi almasından doksan gün sonra, ya da Sözleşme'nin ilgili Devlet için yürürlüğe girdiği günden sonra, hangisi daha sonra ise, geçerli hale gelecektir.

3. Sözleşme'nin imza, onay ya da taraf olma aşamasında kapsamadığı ülke topraklarına ilişkin olarak, her ilgili Devlet, anayasal nedenlerle gerekli olduğu durumlarda söz konusu ülkelerin Hükümetlerinin onayına bağlı olarak, Sözleşme'nin uygulanmasını söz konusu ülke topraklarını kapsayacakşekildegenişletmekiçingerekliadımlarıatmaolasılığınıgözönündebulundur malıdır.

37.Madde

Federal devlet hükmü

Federal ya da üniter olmayan bir Devlet için aşağıdaki koşullar geçerli olacaktır:

(a) Bu Sözleşme'nin, Federal yasama organının yasama yetkisi alanına giren maddeleriyle ilgili olarak, Federal Hükümet'in yükümlülükleri, bu çapta Federal Devlet olmayan tarafların yükümlülükleriyle olacaktır;

(b) Bu Sözleşmenin, Federasyonu oluşturan ve Federasyonun anayasasına göre yasamayla ilgili adımlar atma zorunluluğu bulunmayan Devlet, eyalet ya da kantonlarından her birinin yasama yetkileri alanına giren maddeleriyle ilgili olarak Federal Hükümet, bu tür maddeleri, Federasyonu oluşturan Devletler, eyaletler ve kantonların yetkili makamlarına mümkün olan en kısa zamanda ve olumlu bir yorumla birlikte bildirir.

(c) Bu Sözleşmeye Taraf bir Federal Devlet, kendisine herhangi bir başka Sözleşmeci Devletin BirleşmişMilletlerGenelSekreteriaracılığıylailetilecektalebiüzerine,Sözleşmeninherhangibirhükmü hakkındaFederasyondakiveFederasyonuoluşturanbirimlerdekimevcutyasalaraveuygulamalara

ilişkin olarak, söz konusu hükmün yasal ya da başka yollarla ne derecede yürürlükte olduğunu gösteren bir açıklama sunar.

38.Madde

Çekinceler

1. Her Devlet, imza,onayyadatarafolmasırasındaSözleşmenin1,3,4,16(1)ve33-42(dâhil) maddeleri dışındaki maddelere çekince koyabilir.

2. Bu maddenin 1. Paragrafına uygun olarak bir çekince koyan herhangi bir Devlet, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne ileteceği bir bildirim ile söz konusu çekinceyi herhangi bir zaman geri alabilir.

39. Madde

Yürürlüğe giriş

1. Bu Sözleşme altıncı onay ya da taraf olma belgesinin teslim gününü izleyen doksanıncı gün Yürürlüğe girer.

2. Altıncı onay ya da taraf olma belgesinin teslim edilmesinden sonra Sözleşmeyi onaylayan ya da Sözleşmeye taraf olan Devletlerden her biri için Sözleşme, söz konusu Devletin onay ya da taraf olma belgesinin teslim tarihini izleyen doksanıncı gün yürürlüğe girer.

40. Madde

Taraf olmaya son verme

1. Herhangi bir Sözleşmeci Devlet Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine göndereceği bir bildirim ile bu Sözleşmeye taraf olmaya herhangi bir zaman son verebilir.

2. Taraf olmaya son verme, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri tarafından bildirimin alınması tarihinden bir yıl sonra ilgili Sözleşmeci Devlet için yürürlüğe girer.

3. 36. madde çerçevesinde bir duyuru ya da bildirimde bulunan her Devlet, bu tarihten sonraki herhangi bir tarihte Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine göndereceği bir duyuru yoluyla, Sözleşmenin bildirimde belirtilen ülkeleri bu duyurunun Genel Sekreter tarafından alındığı tarihten bir yıl sonra kapsamayacağını beyan edebilir.

41. Madde

Düzeltmeler

1. Herhangi bir Sözleşmeci Devlet, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine göndereceği bir bildirim yoluyla bu Sözleşmenin düzeltilmesini her zaman talep edebilir.

2. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu bu talep hakkında, eğer varsa, atılacak adımlar konusunda tavsiyede bulunur.

42. Madde

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nin duyuruları

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, Birleşmiş Milletler üyesi olan bütün Devletlere ve 35.
Maddede belirtilen üye olmayan Devletlere aşağıdaki hususlar hakkında bilgi verir:

(a) 35. madde uyarınca yapılan imza, onay ve taraf olma işlemleri;

(b) 36. madde uyarınca yapılan bildirim ve duyurular;

(c) 38. madde uyarınca koyulan ve geri çekilen çekinceler;

(d) 39. madde uyarınca bu Sözleşmenin yürürlüğe gireceği tarih;

(e) 40. madde uyarınca yapılan fesihler ve bildirimler;

(f) 41. madde uyarınca yapılan düzeltme önerileri.

YUKARIDAKI HUSUSLARI ONAYLAYARAK, aşağıda imzaları bulunanlar, usulüne uygun yetkili olarak, bu Sözleşmeyi Hükümetleri adına imzalamışlardır.

New York'ta yirmi sekiz eylül bin dokuz yüz elli dört tarihinde, İngilizce, Fransızca ve İspanyolca metinleri aynı derecede geçerli olmak suretiyle bir nüsha olarak düzenlenmiş olup Birleşmiş Milletler arşivlerinde bulunacaktır ve onaylı suretleri bütün Birleşmiş Milletler üyesi Devletlere ve 35. maddede belirtilen üye olmayan Devletlere iletilecektir.

PROGRAM

Paragraf1

1. Bu Sözleşmenin 28. maddesinde belirtilen seyahat belgesi, belge sahibinin 28 Eylül 1954 tarihli Sözleşmeye göre vatansız bir kişi olduğunu belirtmelidir.

2. Bu belge, biri İngilizce ya da Fransızca olmak üzere, en az iki dilde

düzenlenecektir.

3. Sözleşmeci Devletler buraya ekli olan örnek seyahat belgesini uygulamanın arzu edilirliğini değerlendireceklerdir.

Paragraf 2

Belgeyi veren ülkenin geçerli olan düzenlemelere bağlı olarak, çocuklar anne ve babadan birinin ya da istisnai durumlarda diğer bir reşidin seyahat belgesine kaydedilebilirler.

Paragraf 3

Belgenin çıkartılması için alınan harçlar, ulusal pasaportlara uygulanan en düşük harçtan fazla olamaz.

Paragraf 4

Özel ya da istisnai durumlar dışında, belge, mümkün olduğu kadar çok sayıda ülke için geçerli olacak şekilde verilir.

Paragraf 5

Belge, en az üç ay ve en fazla iki yıl için geçerli olacaktır.

Paragraf 6

1. Belge sahibi yasal ikametgâhını bir başka ülkeye nakletmediği ve belgeyi veren makamın ülkesinde yasal olarak ikamet ettiği sürece belgenin yenilenmesi ya da geçerlik süresinin uzatılması konusu belgeyi çıkartan makama aittir. Yeni bir belge verilmesi konusu, aynı koşullar altında, eski belgeyi çıkartan makama aittir.

2. Diplomatik temsilciler ya da konsolosluk makamları, hükümetleri tarafından verilmiş olan seyahatbelgelerininsüresinialtıayıgeçmeyenbirsüreiçinuzatmaküzereyetkilendirilebilirler.

3. Sözleşmeci Devletler artık kendi ülkelerinde yasal olarak ikamet etmeyen fakat yasal ikametgâhlarının bulunduğu ülkeden bir seyahat belgesi alamayan vatansız kişilerin seyahat belgelerinin yenilenmesi ya da geçerlik sürelerinin uzatılması ya da yeni belge çıkartılması imkânlarını olumlu bir yaklaşımla değerlendirirler.

Paragraf 7

Sözleşmeci Devletler bu Sözleşmenin 28. Maddesindeki hükümlere uygun olarak çıkartılmış belgelerin geçerliliklerini tanırlar.

Paragraf 8

Vatansız kişilerin gitmek istedikleri ülkenin yetkili makamları, kendisini

ülkeye kabul edeceklerse ve bir vizeye gerek varsa sahibi olduğu belgeye vize verirler.

Paragraf 9

1. Sözleşmeci Devletler, nihai olarak gidecekleri ülkenin vizesini almış olan vatansız kişilere transit vizeleri vermeyi taahhüt ederler.

2. Bu vizelerin verilmesi, herhangi bir yabancıya vize verilmemesini haklı gösterebilecek nedenlerle reddedilebilir.

Paragraf 10

Çıkış, giriş ya da transit vizesine uygulanacak harçlar, yabancı pasaportlar için olan vizelere uygulanan en düşük tarifeyi geçemez.

Paragraf 11

Vatansız bir kişi başka bir Sözleşmeci Devletin ülkesinde yasal olarak ikamet etmeye başladığında,28.maddeninhükümvekoşullarınagöreyenibirbelgeçıkartılmasısorumluluğuartıkbu ülkenin yetkili makamlarına ait olur ve vatansız kişinin bu makamlara başvuruda bulunma hakkı olur.

Paragraf 12

Yeni bir belge veren makam eski belgeyi geri alır ve eğer eski belgede geri alındıktan sonra iadesi isteniyorsa belgeyi veren ülkeye iade eder; aksi takdirde yeni belgeyi veren makam, eskisini geri alır ve iptal eder.

Paragraf 13

1. Bu Sözleşmenin 28. maddesine uygun olarak çıkartılan bir seyahat belgesi, aksine bir ifade içermedikçe, belge sahibine, bu belgenin geçerlik süresi içinde herhangi bir zamanda o ülkeye tekrar girmesine hak kazandırır. Her durumda, vatansız kişinin gitmek istediği ülke yeniden giriş hakkına göre seyahat belgesi üzerinde ısrar etmedikçe, belge sahibinin belgeyi çıkartan ülkeye geri dönebileceği süre üç aydan az olamaz.

2. Bir önceki alt-paragrafın hükümlerine tabi olarak, bir Sözleşmeci Devlet belge sahibinden, ülkesinden çıkışa ya da ülkesine dönüşe ilişkin olarak emredilen resmi uygulamalara uymasını isteyebilir.

Paragraf 14

Sadece 13. paragrafın hükümleri saklı kalmak koşuluyla, Bu Programın hükümleri, Taraf Devletlerin topraklarında geçerli olan, ülkeye giriş, transit geçiş, geçici ikamet, yerleşme ve çıkış hallerine ilişkin yasa ve yönetmelikleri hiçbir suretle etkilemez.

Paragraf 15

Belgenin çıkartılması ya da belgeye konan giriş kayıtları, özellikle vatandaşlıkla ilgili olarak, belge sahibinin statüsünü belirlemez ya da etkilemez.

Paragraf 16

Bir belgenin çıkartılması, sahibine, hiçbir suretle, belgeyi çıkartan ülkenin diplomatik temsilcileri ya da konsolosluk makamlarınca korunma hakkı vermez ve bu temsilci ya da makamlara da ipsofacto/doğrudan olarak bir koruma hakkı vermez.

Seyahat Belgesi Örneği

Belgenin kitapçık biçiminde olması (yaklaşık 10 santimetre), kimyasal ya da diğer yollarla yapılacak silinme ya da değişikliklerin kolaylıkla fark edilebileceği bir tarzda basılması,ve"28Eylül1954 Sözleşmesi" kelimelerinin, belgeyi düzenleyen ülkenin dilinde her sayfada tekrar edilerek basılması tavsiye edilir.

(Kitapçığın

kapağı) SEYAHAT

BELGESI

(28 Eylül 1954 Sözleşmesi)

Sayı. ----------

(1)

SEYAHAT BELGESI

(28 Eylül 1954 Sözleşmesi)

Bu belge, geçerlik süresi uzatılmazsa ya da yenilenmezse ---------- tarihinde geçerlik süresi sona erer.

Soyadı----------
Adı (ları)----------
Refakatindeki çocuk (lar) ----------

1. Bu belge, sahibine sadece ulusal bir pasaport yerine kullanılabilecek bir seyahat belgesi sağlamak amacıyla verilmiştir. Sahibinin vatandaşlık durumuna ilişkin olarak hiçbir hüküm ifade etmez ve vatandaşlığını etkilemez.

2. Belge sahibinin ---------- ye (buraya makamlarınca belge verilen ülkenin Adı yazılır) Aşağıda daha sonrası için bir tarih yazılmamış ise----------tarihinde/tarihine kadar dönmesine izin verilmiştir (belge sahibinin gitmek istediği ülke, yeniden giriş hakkını sağlayan seyahat belgesi üzerinde ısrar etmedikçe, belge sahibinin belgeyi çıkartan ülkeye geri dönmesine izin verilen süre üç aydan az olmamalıdır).

3. Belge sahibinin bu belgenin verildiği ülkeden başka bir ülkede ikamet etmesi durumunda, yeniden seyahat etmek isterse, yeni bir belge almak için ikametgâhının bulunduğu ülkenin yetkili makamlarına başvuruda bulunmalıdır. (Eski seyahat belgesi, belgeyi veren makama gönderilmek üzere, yeni belgeyi veren makam tarafından geri alınmalıdır.)1

(Bu belge kapak hariç, 32 sayfadır.)

_____

1 Parantez içindeki cümlenin yer alması Hükümetlerin tercihlerine bağlıdır.

---

(2)

Doğum yeri ve tarihi----------
Mesleği----------
Şimdiki ikametgâhı----------
* Karısının evlenmeden önceki Soyadı ve Adı (lacı) ----------
---
* Kocanın Soyadı ve Adı (lacı) ----------

Eşkâli

Boy ----------
Saç----------
Göz rengi----------
Burun----------
Yüz şekli----------
Renk----------
Özel işaretler----------

Refakatindeki çocuklar

Soyadı Adı (lârp) Doğum yeri ve tarihi Cinsiyeti
--- --- ---
--- --- ---
--- --- ---

Gereksiz kelimeleri çiziniz.

(Bu belge, kapak hariç, 32 sayfadır.)

---

(3)

Belge sahibinin fotoğrafı ve belgeyi veren makamın damgası Belge sahibinin parmak izi (eğer gerekiyorsa)

Belge sahibinin imzası ----------

(Bu belge, kapak hariç, 32 sayfadır.)
---

(4)

1. Bu belge aşağıdaki ülkeler içingeçerlidir:

---

2. Bu belgenin verilmesine esas teşkil eden belge vebelgeler:

Belgenin verildiği yer: ----------
Veriliş tarihi: ----------

Belgeyi veren
makamın imzası
ve damgası:

Ödenen harç:
(Bu belge, kapak hariç, 32 sayfadır.)
---

(5)

Geçerlik süresinin uzatılması ya da

yenilenmesi Ödenen harç: ----------

tarihinden
---------- tarihine kadar uzatılmıştır.

Belgenin verildiği yer: ---------- Veriliş tarihi: ---------- Belgenin geçerlilik süresini uzatan ya da

yenileyen makamın imzası ve damgası:

Geçerlik süresinin uzatılması ya da

yenilenmesi Ödenen harç: ----------

tarihinden
---------- tarihine kadar uzatılmıştır.

Belgenin verildiği yer: ---------- Veriliş tarihi: ----------

Belgenin geçerlilik süresini uzatan ya da yenileyen makamın imzası ve damgası:

(Bu belge, kapak hariç, 32 sayfadır.)

(6)

Geçerlik süresinin uzatılması ya da

yenilenmesi Ödenen harç: ----------

tarihinden
---------- tarihine kadar uzatılmıştır.

Belgenin verildiği yer: ---------- Veriliş tarihi: ----------

Belgenin geçerlilik süresini uzatan ya da yenileyen makamın imzası ve damgası:

Geçerlik süresinin uzatılması ya da yenilenmesi

Ödenen harç: ---------- tarihinden
---------- tarihine kadar uzatılmıştır.

Belgenin verildiği yer: ---------- Veriliş tarihi: ----------

Belgenin geçerlilik süresini uzatan ya da yenileyen makamın imzası ve damgası:

(Bu belge, kapak hariç, 32 sayfadır.)

(7 -32)
Vizeler

Belge sahibinin Adı ve Soyadı her vizede tekrar edilir.

(Bu belge, kapak hariç, 32 sayfadır.)
